

İLKÖĞRETİM 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
TÜRKÇE 6. VE 7. SINIF DERS KİTAPLARINDAN
GEÇEN BİLİNMEYEN KELİMELERİ KAZANIM
DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Zekerya BATUR

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yard.Doç.Dr. Musa ÇİFÇİ

AFYONKARAHİSAR 2006

İLKÖĞRETİM 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TÜRKÇE 6. VE 7. SINIF DERS
KİTAPLARINDAN GEÇEN BİLİNMEYEN KELİMELERİ KAZANIM DÜZEYLERİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Zekerya BATUR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Danışman: Yard.Doç.Dr. Musa ÇİFÇİ

Afyon

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ağustos 2006

TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

4

imza

Tez

Danışmanı:

Jüri Üyeleri:

.....

.....

.....

.....'ın.....
..... başlıklı tezi .../.../..... tarihinde, yukarıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim
Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca,
.....Anabilim / Anasanat dalında, Yüksek Lisans/Doktora / Sanatta
Yeterlik tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

İLKÖĞRETİM 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TÜRKÇE 6. VE 7. SINIF DERS
KİTAPLARINDAN GEÇEN BİLİNMEYEN KELİMELERİ KAZANIM DÜZEYLERİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Zekerya BATUR

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ağustos 2006

Danışman: Yard.Doç. Dr. Musa ÇİFÇİ

Bu çalışma Uşak Merkezindeki ilköğretim 8. sınıfa giden öğrencilerin Türkçe 6. ve 7. sınıf ders kitaplarında geçen bilinmeyen kelimeleri kazanıp kazanmadıklarını incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada sosyo-ekonomik düzey (SED), (öğrencinin bilgisayar sahibi olması, çalışma odasının olması, gecekonduda ya da apartmanda oturması, kira ya da ev sahibi olması gibi faktörler) cinsiyet, anne-baba mesleği ve okuyan kardeş sayısı gibi faktörlerin bilinmeyen kelimelerin kazanımına etkisi incelenmiştir.

Araştırma örneklemini Uşak Merkezinde bulunan SEDY1: Halit Ziya Uşaklıgil, SEDY2: Besim Atalay, SEDO1: 23 Nisan, SEDO2: Ömer Bedrettin Uşaklı ve SEDD: Malkoçoğlu İlköğretim Okullarında 6'şar öğrenci olmak üzere üç farklı sosyo-ekonomik düzeydeki 30 öğrenciden oluşturulmuştur. Bu öğrenciler, sınıf listelerinde 1, 5, 10, 15, 20 ve 25 sıralarındaki öğrencilerden seçilmiştir. Örnekleme alınan öğrencilere, ders kitapları dikkate alınarak araştırmacı tarafından geliştirilen "Çalışma Yaprakları Formu" uygulanmıştır. Çalışma formu 10 başlık altında toplanmıştır.

Çalışma yaprakları bizzat araştırmacının kendisi tarafından uygulanmıştır. Toplanan veriler bilgisayar ortamında SPSS Paket Programı'yla analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda cinsiyetin kelime kazanımı üzerinde etkili olmadığı, sosyo-ekonomik düzey, anne-baba mesleği ve okuyan kardeş sayısının etkili olduğu görölmüştür.

Öğrencilere uygulanan 376 kelimedenden 158 kelime 15 ve daha fazla öğrenci tarafından bilinmiştir. 218 kelime ortalamanın altında tanımlanmıştır. Bu bakımdan Türkçe ders kitaplarında geçen bilinmeyen kelimelerin istenilen düzeyde kazanılmadığı görölmüştür.

ANAHTAR KELİMELELER: İlköğretim, Ders Kitabı, Kelime

ABSTRACT

AN INVESTIGATION ON THE PRIMARY 8TH GRADE STUDENTS' LEVEL OF
ACQUISITION OF UNKNOWN WORDS GIVEN IN THE 6TH AND 7TH GRADE
TURKISH COURSE BOOKS

Zekerya BATUR

Department of Turkish Language Education

Afyon Kocatepe University, the Institute of Social Sciences

August 2006

Supervisor : Asst. Prof. Musa ÇİFÇİ

This study aimed to investigate the primary 8th grade students' level of acquisition of unknown words given in the 6th and 7th grade Turkish course books. Variables such as socio-economic status, possessing a computer, owning a study room at home, living in a shanty house or a flat, renting or owning a house, gender, parents' professions, and an affect of other siblings in the school from the family to the acquisition of unknown words were taken fort the purposes of this research.

Research sample for this study compose of 30 students currently studying at five schools representing three different socio-economic status; SEDY1: Halit Ziya Uşaklıgil, SEDY2: Besim Atalay, SEDO1: 23 Nisan, SEDO2 : Ömer Bedrettin Uşaklı

and SEDD: Malkoçoğlu Primary Schools. Students representing the sample of this study were selected from the 1st, 5th, 10th, 15th, 20th and 25th from the class list.

'Work Sheet Forms' were developed with consideration of the course books by the researcher and they were applied by the researcher himself to the students composing the study sample. Work Sheet Form were formed under 10 headings. Collected data were then analysed on the computer using SPSS Package.

As for results, it was evident that the gender variable did not affect the acquisition of unknown words whereas variables such as socio-economic status, parents' professions and an affect of other siblings' in the school from the family did seem to affect the acquisition of unknown words. 158 words were known by 15 or more students out of 376 words applied to the sample of students. 218 words were described under average. Consequently, we could argue that the unknown words given in the Turkish course books were not acquired to a satisfying level.

KEY WORDS: Primary School, Textbook, Word.

ÖNSÖZ

İnsan duygu ve düşüncelerini dil yoluyla aktarır. Bu bakımdan dil, insanın yaşamında önemli yer tutmaktadır. Her dönemde dil üzerine çalışmalar yapılmış ve insan-dil ilişkisi irdelenmeye çalışılmıştır. Çalışmalar bazen dilin kültürel yönüyle ilgilenirken bazen de dili oluşturan temel elemanlarıyla ilgili olmuştur.

Bu çalışma, dilin temel yapı taşı olan kelimelerle ilgilidir. Çalışma ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin Türkçe 6. ve 7. sınıf ders kitaplarında geçen bilinmeyen kelimelerin kazanıp kazanılmadığı konusunu ele almıştır.

Çalışmalarım boyunca her türlü desteğini esirgemeyen değerli hocam ve danışmanım Yard. Doç. Dr. Musa ÇİFÇİ'ye, SPSS uygulamalarında yardım eden Arş.Grv. Cüneyt AKAR ve Arş. Grv. Velipaşa YURTBEKLER'e, çalışmam sırasında desteğini hiç esirgemeyen eşim Meliha BATUR'a teşekkürü bir borç biliyorum.

Zekerya BATUR

5 Ağustos 2006

ÖZGEÇMİŞ

Zekerya BATUR

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans: 2002 Afyon Kocatepe Üniversitesi, Uşak Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Lise: İzmir 1993 Atatürk EML

İş/İstihdam

2002- Araştırma Görevlisi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yayımları

1. Öğretmenlerin İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Programında Yer Alan Anlama Becerileri İlgili Hedeflere Önem Verme Dereceleri ve Öğrencilerin Hedefleri Kazanım Düzeyleri, A.K.Ü Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt V, Sayı: 2, Afyon 2003, s. 89–102(ort.)
2. Konuşma ve Yazma Hedeflerinin Algılanan Önemi ve Öğrencilerin Bu Hedefleri Kazanma Düzeyleri, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, Yıl:11, Sayı: 41, Ankara 2005, s.113–132(ort.)
3. Yanlış Okuma Tutum ve Davranışları, A.K.Ü Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt VI, Sayı: 2, Afyon 2005, s. 89–102(ort.)
4. Öğrencilerin Dilbilgisi Algıları ve Buna İlişkin Öğretmen Görüşleri, A.K.Ü Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt VI, Sayı: 2, Afyon 2005, s. 89–102(ort.)

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı: Doğubayazıt 01 Ocak 1975 Cinsiyet: Erkek

Yabancı Dil

İngilizce

TABLÖLAR

Tablo 1. Öğrencilerin Cinsiyetleriyle Verilen Kelimeleri Kazanmaları Arasındaki Farka İlişkin t Testi.....	50
Tablo 2. Öğrencilerin Bilgisayar Sahibi Olmalarıyla Verilen Kelimeleri Kazanmaları Arasındaki Farka İlişkin t Testi.....	52
Tablo 3. Öğrencilerin Gecekondu ya da Apartmanda Oturmalarıyla Verilen Kelimeleri Kazanmaları Arasındaki Farka İlişkin t Testi.....	54
Tablo 4. Öğrencilerin Kirada Oturması ya da Ev Sahibi Olmalarıyla Verilen Kelimeleri Kazanmaları Arasındaki Farka İlişkin t Testi.....	57
Tablo 5. Öğrencilerin Babalarının Mesleğiyle Verilen Kelimeleri Kazanmaları Arasındaki Farka İlişkin t Testi.....	60
Tablo 6. Değişkenler arası korelasyonlar.....	67
Tablo 7. Verilen Tanıma Uygun Olarak Kelime Yerleştirme Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı.....	73
Tablo 8. Verilen Kelimenin Karşıt Anlamını Bulma Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı.....	76
Tablo 9. Verilen Kelimenin Sesteşini Cümle İçinde Kullanma Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı.....	78

Tablo 10. Verilen Terimi Cümlede Kullanma Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı.....	79
Tablo 11: Tablo 11. Verilen Deyimin Anlamını Yazma Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı.....	80
Tablo 12. Verilen Kelimenin Eş Anlamını Yazma Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı.....	83
Tablo 13. Aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlama Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı.....	86
Tablo 14. Karışık verilen deyimleri eşleştirme Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı.....	89
Tablo 15. Verilen kelimeleri cümle içinde kullanma Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı.....	94
Tablo 16. Verilen Kelimenin Anlamını Yazma Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı.....	101

KISALTMALAR

- 1.b1keluy : verilen boşluğa uygun gelen kelimeyi bulma
- 2.b2karşıt : verilen kelimenin karşıt anlamını bilme
- 3.b2sesteş : verilen kelimenin sesteşini bilme
- 4.b2terim : verilen terimi cümlede kullanma
- 5.b2deyim : verilen deyimlerin karşılıklarını bulma
- 6.b2eş : verilen kelimenin eş anlamını bilme
- 7.b2anlmlboş : aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlama
- 8.b3deyimes : karışık verilen deyimleri eşleştirme
- 9.b4kelcmic : verilen kelimeleri cümle içinde kullanma
- 10.b5kelanlyaz : verilen kelimenin anlamını yazma
- 11.cins 1,00 : erkek, cins 2,00: kız
12. sesbil 1,00 : evde bilgisayar yok , sesbil 2,00 : evde bilgisayar var
13. sesgckon 1,00 : gecekonduda oturan, sesgckon 2,00: apartmanda oturan
14. sesev 1,00 : kirada oturan, sesev 2,00: ev sahibi olan(kendi evinde oturan)
15. babames 1,00 : emekli, 2,00: çiftçi 3,00 işçi, 4,00: memur, 5,00: öğretmen 6,00: serbest (galerici, fabrikatör...)
16. sesoda : oda sayısı
17. sesbmez : babanın mezuniyet durumu
18. sesanmez : annenin mezuniyet durumu
19. sesaygel : aylık gelir
20. sesokkar : okuyan kardeş sayısı

21. seskarsay : toplam kardeş sayısı
22. s. : Sayfa
23. Çev. : Çeviren
24. C. : Cilt
25. SEDYO1 : Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan I. Okul
26. SEDYO2 : Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan II. Okul
27. SEDOO1 : Sosyo-ekonomik düzeyi orta olan I. Okul
28. SEDOO2 : Sosyo-ekonomik düzeyi orta olan II. Okul
29. SEDDO : Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan Okul
30. KKS : Kazanılan Kelime Sayısı
- 31.GKKS : Genel Kazanılan Kelime Sayısı

İÇİNDEKİLER**Sayfa**

TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
ÖNSÖZ.....	ix
ÖZGEÇMİŞ.....	x
TABLolar.....	xi
KISALTMALAR.....	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
I. PROBLEM DURUMU.....	1
II. KAVRAM VE TANIMLAR.....	2
1. Kelime.....	2
2. Bilinmeyen Kelime.....	2
3. Pasif Kelime Serveti.....	2
4. Aktif Kelime Serveti.....	2
5. Kelime Serveti.....	3
6. Okuma	3
7. İlköğretim.....	3
	xvi
III. ALAN LİTERATÜRÜ.....	3
1. Dil.....	3

2. Kelimelerin Anlamadaki Yeri Ve Önemi	16
.....6	
3. Kelime-Dil İlişkisi	11
4. Kelime-Hafıza İlişkisi.....	14
5. Kelimenin Dört Temel Beceriyle İlişkisi.....	17
a. Konuşma.....	17
b. Dinleme.....	21
c. Okuma.....	23
d. Yazma.....	27
6. Kelime-Toplum İlişkisi.....	29
7. Kelime-Kültür İlişkisi.....	31
8. Dil-Düşünce İlişkisi.....	32
9. Alanla İlgili Yapılmış Olan Çalışmalar.....	36

İKİNCİ BÖLÜM

I. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	42
II. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	42
III. SINIRLILIKLAR.....	43
IV. HİPOTEZLER.....	44
V. VARSAYIMLAR.....	44
VI. YÖNTEM VE ARAÇLARI.....	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	17
BULGU VE YORUMLAR.....	50

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇLAR ve ÖNERİLER.....	107
1. Sonuçlar.....	107
2. Öneriler.....	111
KAYNAKÇA.....	112

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

I. PROBLEM DURUMU

Dil, kelimeler yoluyla canlılığını sürdürmektedir. Bu bakımdan dilin temel yapı taşı olan kelimelerin birey için yeterli düzeyde olması beklenmektedir. Bunun için kelime çalışmalarına gereken önemin verilmesi gerekmektedir. Bu çalışma Türkçe 6. ve 7. sınıf ders kitaplarında geçen bilinmeyen kelimelerin kazanılıp kazanılmadığını aydınlatmak amacıyla yapılmıştır.

Kelimelerin iletişimdeki yeri, her geçen gün farklı bir boyut kazanmaktadır. Kelimelerin dünyası, yaşamın her alanında önemini giderek arttırmaktadır. Ana dilin temel dayanak noktasını oluşturması nedeniyle öncelikle ifade etmede, daha sonra bireyin öğrenim basamak noktasında önem teşkil etmektedir. Buna bağlı olarak kelimelerin anlatma ve anlamadaki gücü de ortaya çıkmaktadır.

Dil becerilerinin geliştirilmesi, etkinliklerin artırılması ve daha hızlı düşünebilme yetisini kazandırılması kelime dağarcığının katkısı yadsınamaz. Etkinliklerin daha yaygın olarak kullanılması, kelime çalışmalarına verilen önemle ya da ayrılan zamanla paralellik göstermektedir.

Kelime çalışmalarını etkileyen faktörler neler olabilir? Kelime çalışmaları hangi yöntemlerle öğretilmelidir? Türkçe ders kitaplarında geçen bilinmeyen kelimelerin kazandırılması konusunda neler yapılabilir? soruları, problem olarak araştırmacıları meşgul etmektedir.

II. KAVRAM VE TANIMLAR

1. Kelime

“ Anlamı olan ses ya da ses birliği, söz, sözcüğe kelime denir¹.”

“Kelimeler, bir ya da birkaç heceden teşekkül eden manalı unsurlardır²”.

“ Bir dilde bir anlamı (sens) tek ya da çok heceli ses öbeklerine kelime (mot) denir³.”

“Kelime, cümle kurmada yardımcı olan, dilin en küçük anlamlı parçasıdır⁴.”

O hâlde kelime anlamlı seslerden oluşan ve cümlenin yapısını oluşturan dil unsurlarıdır.

2. Bilinmeyen Kelime

Türkçe ders kitaplarındaki okuma parçalarının anlaşılmasını kolaylaştıran ve okuma parçalarının altında bulunan, öğrenci tarafından araştırılıp öğrenilmesi istenilen kelimeleri ifâde etmektedir.

3.Pasif Kelime Serveti

Anlamı bilinip günlük konuşmalarda sıkça kullanılmayan kelimeleri tanımlamaktadır.

4. Aktif Kelime Serveti

Sözlü ya da yazılı olarak duygu ve düşüncelerin anlatımında kullanılan kelimelerdir⁵.

¹ Türkçe Sözlük-I, TDK Yayınları, Yeni Basım, Ankara, 1988, s. 832

² Fevziye Abdullah TANSEL, İyi ve Doğru Yazma Usulleri, Ötüken Yayınları, İstanbul, s.17

³ Tahsin BANGUOĞLU, Türkçenin Grameri, TDK Yayınları, Ankara, s.10

⁴ Sakin ÖNER, Örneklerle Kompozisyon Düzenli Yazma ve Konuşma Sanatı, Yuva Yayınları, İstanbul, 1982, s.17

5. Kelime Serveti

Kelime serveti, bireyin okuduğunu, dinlediğini kavrama ve anlatılmasında belirleyici rol oynayan dil öğeleridir.⁶ “ Bir bireyin kullandığı sözlüksel birimlerin tümüdür⁷.”

6.Okuma

Okuma, gözüün satırlar üzerinde sıçraması sonucu kelime şekillerini görerek bunların anlamlarını kavrama ve seslendirilmesidir⁸. Aynı zamanda yazıyı görme, anlamını kavrama ve bu kelimeleri dile getirilmesidir⁹.

7.İlköğretim Okulu

“ Birkaç öğretim basamağından oluşan örgün eğitim sisteminin, okuma yazmayı, aritmetiği, iyi bir yurttaş olmak için gerekli temel bilgi ve becerileri kazandıran sekiz yıllık eğitim kurumudur¹⁰.”

III. ALAN LİTERATÜRÜ

1. Dil

Atatürk dil için, “Türk dili Türk milletinin kalbidir, zihnidir¹¹.” deyişi dilin önemine dikkat çekmesi açısından son derece dikkat çekicidir. Bu bağlamda dil, ortak bağları uzun devirler içinde oluşmuş ortak saymacalar sistemi olarak süregelmiştir. Yorumdan ses ve şekle, kelime gruplarından cümleye kadar dil bir ahenkler sistemidir. “Herhangi bir dil birimi, zaman ve mekân bakımından ne kadar yaygın ise o kadar doğru, ne kadar

⁵ İdris KARAKUŞ, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi (Öğretmen El Kitabı), Sistem Ofset Yayınları, Ankara, 2000, s.128

⁶ Hasan GÜLERYÜZ, Yaratıcı Çocuk Edebiyatı, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2002, s.4

⁷ Zeynel KIRAN, Dilbilime Giriş, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ocak 2001, s.236

⁸ M. Feyzi ÖZ, Uygulamalı Türkçe Öğretimi, Anı Yayıncılık, Ankara, 2003, s.193

⁹ Beşir GÖĞÜŞ, İlkokullarında Türkçe Öğretimi Kılavuzu, MEB Basımevi, İstanbul, 1968, s.15

¹⁰ Türkçe Sözlük-I, s.1072

¹¹ Hüseyin AĞCA, Yazılı Anlatım, Gündüz Eğitim ve Yayınları, Ankara, 1999

az yaygın ise o kadar az doğrudur¹².” İfâdesi dilin geniş alanlara ve kullanım açısındaki etkinliğine dikkat çekmektedir. Canlılık ve yaygın kullanım dilin ayakta durma dayanağıdır.

Sergeevna dili anlatırken, insanla birlikte yeni bir *varlık alanı* oluşturduğunu belirtir. Bu *varlık alanı* dil başarısı olarak devam eder. İnsanlar dili kullandıkça *varlık alanları* genişler ve başarılı olurlar¹³. *Varlık alanları* insanların yaşamsal özelliklerine göre ya daralır ya da genişler. Tarih boyunca birçok dil yok olurken bazı diller de dünya dilleri hâline gelmiştir. O hâlde bu alanın genişlemesi, Hermann’ın “*Bütün insan dili, birine bir şey bildirmeye, iletmeye dayanır. Dil yoluyla hiçbir tespit olmadan, hiçbir öğretim, hiçbir gelenek ve buna göre de bir neslin yaptığı denemeleri, ondan sonra gelecek nesil için devşirme bir şey olmaz. Bu bakımdan dil, bütün insanî olanın tarihte kültürel olanın taşıyıcısıdır.*”¹⁴ yaklaşımı önem kazanmaktadır. Dil, insanoğlunun ihtiyaçlarını dile getirmek için kullandığı bir araçtır. Bu aracın temelinde de zihinsel bir sistem bulunmaktadır¹⁵. Bu sistemin, bireyin bilişsel yetisini ya da iletişim gücünü arttıran aynı zamanda eskiyi hatırlatıp yeniyi kabul eden bir yapısı vardır. Bilgi taşımamı sağlayan dil, gücünü ve sürekliliğini zihinsel yapıdan almaktadır.

İnsanoğlunun yaşamı boyunca öğrendiği şeylerin temelinde hep dil olmuştur. İnsan bir şeyi görürken önce kendi hayalinde canlandırır. Daha sonra dışarıya yansıtarak karşısında biri varmış gibi kendi kendine konuşur¹⁶. Dil, kaynağını insanlıktan alır. Bu yüzden Aksoy “*Dil, insanların düşünürlüğünden doğmuş; doğduktan sonra da düşüncelerin yaratıcısı olmuştur. Bilgilerimizi, öğreneceklerimizi, başkalarının düşüncelerini dil yoluyla elde ederiz. Kendi düşüncelerimiz de kafamızın içinde kelimelerin yardımıyla oluşur, olgunlaşır. Sanki içimizden konuşarak, sessiz bir dil kullanarak düşünür, yeni düşüncelere ulaşırız. Ulaştığımız yeni düşünceleri yine dil biçiminde ortaya koyar, onları başkalarına ulaştırırız. Böylece sürekli olarak düşünce dili, dil de düşünceyi geliştirir durur*”¹⁷ der.

¹² Günay KARAAĞAÇ, Dil, Tarih ve İnsan, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002, s.23

¹³ KARAAĞAÇ, s.7

¹⁴ KARAAĞAÇ, s.9

¹⁵ KLEİN, PETERSON, SİMİNGTON, Teaching Reading In The Elementary Grades, Ally and Bacon by 1991, s.2

¹⁶ Vedide BAHA PARS, Hüsnü CIRITLI, Mithat ENÇ ve Turhan OĞUZKAN, Eğitim Psikolojisi, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1951, s.182

¹⁷ Ömer Asım AKSOY, Gelişen ve Özleşen Dilimiz, TDK Yayınları, Ankara, 1975, s.11

Dil toplumsal değerleri, toplumun öğeleri olan bireylere aşlamaktadır. Bu değerler dilin söz varlığını oluşturmaktadır. Yeni neslin atalarından kalan kültürleri öğrenme fırsatı dil aracılığıyla gerçekleşmektedir.

Bu bakımdan kültürel birikim son derece önemlidir. Bu birikimler, sözel öğrenmeleri oluşturmaktadır. Bu sözel öğrenmeler sonucu da dil oluşur. Dil, karşılıklı iletişim ve düşünmeyi gerçekleştirme süreci için kuralları koyulmuş simgelerin bir araya gelmesiyle oluşur. Sözel öğrenmeler, dilin en zengin yönüdür. Diğer dallarla matematik gibi alanlarla karşılaştırıldığında sözeldeki dilin içeriği daha zengin olduğu görülmektedir¹⁸.

Çocuğun sahip olduğu dil yeteneği, aktarılan bilgi birikimine göre şekillenmektedir. Yine bireysel özelliklerin gelişme başarısı, bireyin sahip olduğu kelime sayısı etkili olmaktadır¹⁹. Kelime servetinin gelişmişliği ve çeşitliliği, bireyin anlama ve anlatma gücünü doğrudan etkilediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bakımdan kelime sayısının fazla olması iletişim için önemli rol oynamaktadır.

Dil, sadece sözcüklerle canlılığını sürdürmez. Aynı zamanda var olan ya da kullanılan kelimelerin işletilmesi ve görevlendirilmesi yönünden de önem arz etmektedir. Dilin zenginliğini, kelimelerin anlatımındaki gizli etkileri ortaya çıkarır. Dilde, kelime çokluğu dilin zenginliğini göstermez, ama dilin daha etkili bir yapıya kavuşmasına olanak sağlar²⁰.

Kaşgarlı Mahmut, dil öğretimi konusunda örneklerin ve metinlerin önemine değinirken, örneklerin iyi seçilmiş olmasına dikkat çekmektedir. Dili daha iyi kavratmak için günlük yaşamda kullanılan atasözü ve manzum eserlerin öneminin üzerinde durarak kelimenin dil için vazgeçilmezliğini dile getirmektedir²¹.

¹⁸ Clifford T. MORGAN, Psikolojiye Giriş, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2004, s.107

¹⁹ L. S. VYGOTSKY, Düşünce ve Dil, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1985, s.172

²⁰ Emin ÖZDEMİR, Dil ve Yazar, TDK Yayınları, Ankara, 1973, s.201.

²¹ Yahya AKYÜZ, Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1985'e), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 149, Ankara, 1985, s.34

2. Kelimelerin Anlamadaki Yeri Ve Önemi

“ Kelime, bilginin sınırını saptar, kelime bilginiz artıkça zekânız da artacaktır²².” Kelimeler, duyuş ve düşünüş tarzımızı şekillendiren dil unsurlarıdır. Doğumdan itibaren öncelikle duyarak daha sonra görerek kazanmaya başladığımız kelimeler, zamanla kişiliğimizle bağdaşır hâle gelmeye başlamaktadır. Bireyin hayata bakış açısı ve algılama biçimini, bildiği kelime sayısı belirlemektedir. İnsanın, kelime çerçevesi ne kadar farklı alanlara yayılmışsa, olayları değerlendirme yaklaşımı o kadar derin ve doğruya yaklaşmış olmaktadır.

Kelimeler, görünmezi görünür kılan, insanları bazen dehşete bazen şaşkırtan bazen de güldüren büyümlü varlıklardır²³. Bu varlıkların dünyasına egemen olmak, yaşama egemen olmak anlamına gelmektedir. Bu bakımdan eğitim ve öğretim gören çocuklara olabildiğince daha geniş bir kelime serveti kazandırılmalıdır.

Kelimeler, büyümlü bir dünyanın oluşumcusudur. Onlar sadece manalarıyla değil aynı zamanda seslendirmeleriyle de insanları büyülemektedir. Sanatların günümüze kadar gelmesi kelimelerin kazandırdığı derin manâların sayesinde²⁴. Bu derin manâlar bireyin dünyayı tanıma ve algılayış biçimini etkilemektedir

Öğretim programlarını incelerken kelime servetinin geliştirilmesine yönelik girişimlerin olduğu görülmektedir. Yıllara göre baktığımızda farklı hedefler altında olsa dahi aynı amacı gerçekleştirilmeye yönelik olduğu görülmektedir.

“1926 İlk Mektep Müfredat Programı”nda “Öğrencilerin kullandıkları kelimelerin anlamlarını bilmeleri ve bu kelimeleri cümle içinde kullandırma” amacı güdülmüştür²⁵.

“1936 tarihli Türkçe Programı”nda “Türk dilindeki kelimelerin anlamlarını bilip bunları doğru yazma ve okunması gerçekleştirmek, öğrencinin bildiği kelimelerden başlayarak, kelime hazinelerini zenginleştirme”, “1948 Türkçe Dersi Programı”nda Türk dilindeki kelimelerin anlamlarını bilip bunları doğru yazma ve okunması

²² Mustafa RUŞEN, Hızla Okuma, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2000, s.75

²³ Mehmet KAPLAN, Kültür ve Dil, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2000, s.127

²⁴ Savfet SENİH, Kelimeler Anatomisi, Nil-AŞ Yayınları, İzmir, 1988, s.50

²⁵ Şevket TÜRKYILMAZ, Özel Öğretim Yöntemleri I, Ankara Yarı Açık Ceza Evi Matbaası, Ankara, 1969, s.8

gerçekleştirmek, öğrencinin bildiği kelimelerden başlayarak, kelime hazinelerini zenginleştirme”²⁶ hedefi kelime serveti artırımı ile ilgilidir.

“1962 İlkokul Program Taslağı”na göre Türkçe dersinin amacı “ Öğrencilere kelimelerin anlamlarını öğretmek, doğru yazılışı ve okunuşu öğretmek, öğrenilen kelimelerle kelime hazinelerini zenginleştirmek”, “1968 Türkçe Dersinin Amaçları”nda “Öğrencilere kelime kazandırma ve doğru kullanmaları sağlanmalıdır”²⁷.” “1981 İlköğretim Türkçe Programı”nda “ Türlü etkinliklerle öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirme”²⁸ gibi hedefler yer almaktadır.

“1998 İlköğretim Okulu Türkçe Dersi Taslak Öğretim Programı”nda “Türlü etkinliklerle öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirme”²⁹ hedefine yer verilmektedir.

Bütün öğretim programları kelime servetinin geliştirilmesi yönünden çeşitli uygulamalar yapmışlardır. Kelime servetinin üzerinde önemle durmuşlardır. Özellikle öğrencilerin zengin bir kelime servetine sahip olmaları, daha başarılı olacağı düşüncesini güçlendirmektedir.

Kelime servetinin zenginliği, okul hayatında olduğu gibi hemen hemen bütün alanlarda daha başarılı olmanın ön koşullarındandır. Bireyin bilgi bakımından kültürel seviyesini belirleyen ve akademik üslubunu etkileyen kelimelerdir. Aynı zamanda dil kurallarını daha kolay öğrenilmesi ya da başka dillerin öğrenilmesi kazanılan kelime sayısı ile ilişkilidir³⁰. Kelime servetinin zenginliği daha sağlıklı düşünmeyi sağlamaktadır. Çocuğun sahip olduğu deneyimleri dile getirmesine yardımcı olan kelimelerdir³¹. Düşünüş ve duyuşumuzu aktarmamızda, kelimeler hayati önem taşımaktadır. Öğrenmenin ve kavramanın sürekliliği için kelime dağarcığı birinci derecede etkin rol oynamaktadır.

²⁶ TÜRKYILMAZ, s.9

²⁷ TÜRKYILMAZ, s.10

²⁸ Mehmet VURAL, İlköğretim Okulu Programı, Yakutiye Yayıncılık, Ankara, 2000, s.45

²⁹ İlköğretim Okulu Türkçe Dersi Taslak Öğretim Programı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1998, s.2

³⁰ Tony BUZAN, Bellek Eğitimiyle Anımsama Yöntemleri, Epsilon Yayıncılık, İstanbul, 1996, s.104

³¹ PARS, CIRITLI, ENÇ ve OĞUZKAN, s.152

Kelimeler, anlatım tarzımızı ve kişiliğimizi belirleyen öğelerdir. Dilin kurallarını bilmek, kelimeleri yerinde kullanmak, iyi yazılmış eserleri okumak son derece önemlidir³².

Düşüncelerimizi net bir şekilde dile getirmek için, ifâde etmek istediğimizi karşılayan sözcükleri hemen bulmak biraz zaman almaktadır. Düşüncelerini ifade ederken kolayca kelime bulabilen, kelime dağarcığı bakımından istenilen düzeye gelmiş denebilir. Sözlükleri sürekli karıştırmak, her zaman bir katkı sağlamayabilir. Sözlük karıştırmak, belleğimize yeni kelimeler kazandırılabilir ve bunlar günlük hayatta kolaylıkla kullanılabilirse hem ifâde gücümüze zenginlik katar hem de konuşmamızı daha akıcı hâle getirir³³.

Birey, duygu ve düşüncelerini kelime hazinelerinin elverdiği ölçüde anlatabilir ya da inandırabilir. Bu hazinenin zenginliği, öğrencinin okul hayatı boyunca edinebileceği gibi farklı alanlarda da kazanabilmektedir³⁴.

Sözcük dağarcığının zenginliği hızlı okumayı arttırdığı gibi, genel bir kültür birikimine sahip olmayı da destekler. Farklı alanlarda yapılacak okuma çalışmalarıyla kelime dağarcığını çeşitlendirir³⁵.

Kelime serveti dilin, dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin kolaylıkla gerçekleştirmesini sağlayan dil öğelerini oluşturmaktadır. Birey bildiği kelime nispetinde duygu ve düşüncelerini anlatır ya da düşüncelerini karşı tarafa aktarabilir³⁶. Konuşma, dinleme, okuma, yazma ve dilbilgisi etkinlikleriyle kurallarını anlamının temelinde kelime serveti zenginliği yatmaktadır³⁷. Sahip olunan kelime serveti zenginliği bu becerilerin bir adım daha öteye gitmesine ve başarılı olmasına olanak sağlamaktadır.

³² İsa KAYAALP, İletişim ve Dil, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s.39

³³ TANSEL, s.17

³⁴ Murat ÖZBAY, Yazılı Anlatım Becerisinin Geliştirilmesi, Prof.Dr. Sadık Tural Armağanı, Can Reklam Basın Yayın LTD Şti.,Ankara 2002, s.173

³⁵ Yahya ÖZSOY, Gönül AKÇAMETE, Hızlı Okuma Teknikleri, Ecem Yayıncılık, Ankara, 1996, s.93

³⁶ Ednan KARADÜZ, Sıklık Çalışmalarının Önemi, V. Uluslar arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri-I, 20-26 Eylül, Ankara, 2004, s.1606

³⁷ ÖNER, s.17

Kelimeler dilin temel yapılarını oluşturmaktadır. Dil, kelimelerin anlamlı dizgelerin bir araya gelmesiyle oluşan bir canlı süreçtir. Bu süreçte kelimenin yararlandığı kaynaklar kelimenin yaşamasına ya ortam hazırlar ya da kaybolmasına neden olmaktadır. Her kelimenin dil örüntüsünde yaşamsal bir önemi vardır³⁸.

Kelimenin düşünceyle olan ilişkisi, konuşmayı oluşturduğudur³⁹. Zihinsel tasarılar, kelime yoluyla dil tarafından aktarılır. Kelime ile düşünce arasında anlam verme, tasvir etme, somutlaştırma ve anlatımı kolaylaştırma ilişkisi vardır.

Kelimeler bazen tek başına bir duygu ya da düşünceyi anlatamaz hâle gelir. Bunun yerine beden dili denen sözsüz iletişim geçer⁴⁰. Çünkü dünyada var olan her şey bir ifâde biçimine gereksinim duymaktadır. “Kavramlar, sözcüklerle ifade edilirler.” Kavramların çerçevesini sözcük ve sözcük gurupları bir araya gelerek oluştururlar. Carroll, sözcüklerin toplumun birlikte kullandıkları ve belli bir standarda getirdikleri genel bir adı olarak tanımlamaya çalışmaktadır⁴¹. Kelimeler konuşanların ve dinleyenlerin psikolojik ve hayat çerçevesine göre açılım kazanırlar. Bir kelimenin anlamı, bazen yöreden yöreye hatta bazen de arkadaş gurupları arasında bile farklı anlamlar kazandığı görülmektedir.

Kelime servetinin zenginliği yaşamın her alanında etkin rol oynadığı için yeni metotlarla kelime kazandırma çalışmalarına gerek duyulmuştur. Bunlardan “Blok inşa etme metodu” kelimeleri rasgele hatırlama yerine genel kavramları kazandırmaya, “Kelime kökleri metodu” kelimenin nereden geldiği ve hangi türevlerinin olduğunu bilgilendirmeye, “Kelimelerin önündeki önekler metodu” hangi kelimenin hangi eki aldığını bilmek kelimelerin anlamlarını kolaylıkla buldurmaya, “Kelimelerin sonundaki son ekler metodu” kelimelerin sıklıkla aldıkları ekleri bilmek yeni öğrenilen kelimelerin kalıcılığını artırabilmektedir⁴². Bu bakımdan yeni öğrenilen kelimelerin kuru kuru

³⁸ Ahmet KIRKKILIÇ ve A. Halim ULAŞ, Türkçe Öğretiminde Kelimeler Dünyası, TÜBAR, Bizim Büro Matbaası, Ankara, 2003, s. 94-100

³⁹ VYGOTSKY, s.21

⁴⁰ Doğan CÜCELOĞLU, İnsan ve Davranışı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999, s.33

⁴¹ Nuray SENEMOĞLU, Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya, Özsen Matbaası, Ankara, 1998, s.514

⁴² Ron FRY, Hafıza Nasıl Geliştirilir? (çev. Feride KURTULMUŞ), Timaş Yayınları, İstanbul, 2000, s.77-78

ezberlenmesi kalıcı olmayabilir⁴³. Bunun yanında öğrenilen kelimelerin günlük yaşama aktarılması ve sürekli tekrarlanması gerekmektedir. Farklı uygulama çalışmalarıyla desteklenmesi sürekliliği sağlamaktadır.

Haşim'in, “ Hiçbir şey lisân kadar bir ağaca benzer değildir. Lisânlar -tıpkı ağaçlar gibi- mevsim mevsim rengini kaybeden ölü yapraklarını dökerler ve tazelerini açarlar. Lisânın yaprakları kelimelerdir.” deyişi kelimelerin de doğanın kanunlarına uyduğunu belirtir. Kelimeler zamana ve yere göre bir davranış sergilemektedir⁴⁴.

Bu bağlamda sözcüklerin anlamları sürekli hareket hâlinindedir. Birey geliştikçe kelime, düşüncenin değişik algılama ve anlamlandırma durumlarına göre yeni anlamlar kazanır. Sözcüklerin anlamları zamanla değişmelere uğrayabilmektedir. Bu değişim, düşüncenin de zamanla değiştiğinin bir göstergesidir⁴⁵. Bunun en güzel örneği farklı statülerdeki insanların kullandıkları kelimelerin sayı ve çeşitliliğinde görülen farklılıklardır. Kırsal kesimlerdeki insanların mektuplarında kullandıkları kelime sayısı: beş yüz; günlük halk gazetelerinin kullandıkları kelime sayısı: bin; eğitim görmüş kişilerin mektuplarında kullandıkları kelime sayısı: on iki bin; halk romanlarında kullanılan kelime sayısı: altı bin, bilimsel dergilerde kullanılan kelime sayısı: otuz bin civarında olduğu görülmüştür. Okuma eyleminin insan yaşamı üzerindeki açık bir örneği ortaya çıkmaktadır. Okumaya aşına olan insanların kullandıkları kelime sayıları hızla artarken diğer düşük düzeydeki insanların kelime servetleri yaşamları gereği düşük görülmektedir⁴⁶.

Günümüzde hızla gelişen teknolojiye ayak uydurmak ve kısa zamanda çok bilgi edinmek için hızlı okumaya ihtiyaç duyulmaktadır. Hızlı okuma, aynı zamanda birçok alanla ilgili kelimeyi bilmekle mümkün olabilir. Bilinen kelime sayısı arttıkça hem anadile egemen olunur hem de kavrama kabiliyeti gelişir. Kişinin bildiği kelime sayısı arttıkça değerlendirme gücü de beraberinde gelişmektedir⁴⁷. Kelime servetinin zenginliği öğretim açısından da önemlidir. Öğrencilerin kavrama hızlarının arttırılması

⁴³ François Richaude MICHÉL ve Diğerleri, Anlayarak Çok Hızlı Okuma Teknikleri, İkon Yayıncılık, Ankara, 1990, s.118

⁴⁴ Ahmet HAŞİM, Bize Göre/ Gurabâhâne-i Laklakan, Frankurt Seyahatnamesi, MEB Yayınları, İstanbul, 1999, s.20

⁴⁵ VYGOTSKY, s.172

⁴⁶ MICHÉL ve Diğerleri, s.116

⁴⁷ RUŞEN, s.121-123

ve geniş bir açıyla değerlendirme yeteneğine kavuşmaları ancak derin bir kelime birikimine sahip olmalarıyla mümkün olabilir

Heidegger “Sözcükler, varlıkların evidir⁴⁸” der. Anadilin temel unsuru kelimelerdir. Kelimeler, dünyada var olan bütün nesnelerin birer kimliğidir. Bu kimlik anadilin dizgelerini oluşturarak iletişimi sağlamaktadır. Kelime hazinesi yaştan yaşa değiştiği gibi çevreden çevreye de değişir. Köyde yetişen bir çocuğun kelime hazinesi ile kentte yetişen bir çocuğun kelime hazinesi sayı ve çeşitlilik yönünden değişiklik göstermektedir. Bunun yanı sıra ailenin sosyo-ekonomik durumu da kelime hazinesinin gelişmesini etkilemektedir.

Bireyin kelime dağarcığını oluşturan ilk kelimeler, çocuğun çevresinde sıkça duyduğu isimlerden oluşmaktadır. İsimler gerek söyleyiş gerekse kulağa hoş gelmesi bakımından kolayca öğrenilebilmektedir. İsimlerden sonra fiil ve sıfatlar sözcük dağarcığına yerleşmeye başlamaktadır. Dilin kuralları kazanılmaya başlandıkça kelimelerin somut ve soyut ayırımına gidilmektedir. Kelime kazanımında somut kelimeler, soyut kelimelerden daha kolay kazanılmaktadır⁴⁹.

3. Kelime-Dil İlişkisi

Dil, bireyin hayatında birinci derecede rol oynayan ve seçme şansı olmadığı, önceden oluşturulmuş bir ifade alanıdır. Bu ifade alanı birey için ait olma, var olma ve kendini bulması bakımından diğer insanlardan ayıran farklılık belgesidir. Anadili, insanoğlu için verilmiş bir ayırıcı özelliktir.

Karl VOSSLER, anadil (*native, mother tongue*) diğer dillerden farklıdır, der. Vossler’e göre dünyada pek çok dil öğrenilebilir ya da sonradan edinilebilir, fakat yalnızca bir tanesi doğumdan itibaren bir topluluğu üyesi olana kadar geçirilen zaman içinde, doğrudan doğruya yaşanarak, denemesi yapılarak öğrenilebilir. Öğrenilen yabancı dile ya da edinilen yabancı dile tezat oluşturan millî dil ya da *denenmiş dil* kavramı, doğal bir olguya bağlıdır. Ve bu, bireyin hayatında bir kez yaşanır⁵⁰. Anadil,

⁴⁸ GÜLERYÜZ, s.13

⁴⁹ Emin ÖZDEMİR, İlkokul Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi Kılavuzu, İnkılap ve aka Yayınevleri, s. 171-172

⁵⁰ KARAAĞAÇ, s10

bireyin yaşamına ilk giren ve düşünce kalıplarını şekillendiren, kişilik özelliklerini aşıl原因 toplumsal anlaşma aracıdır. Anadili, bireyin hayata bakışını belirleyen bir sistemdir. İnsanın düşünce ve duygularını şekillendirme ve bir yere ait olma duygusunu kazandırır⁵¹.

Çocuklar doğuştan itibaren çevrelerinde duydukları kelimeleri ve bu kelimelerin söyleniş tarzlarını öğrenirler. Anadili, öğrenmenin ilk safhalarını gerçekleştirdiği toplumsal ve kültürel ortamlardır. Böylece çocuklar ilk olarak temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek kelimeleri öğrenecek, sınırlı sayıda da olsa bir kelime servetine kavuşurlar⁵².

Anadili, kelimelerin anlam ve işlerlik kazanması bakımından önemlidir. Kelimeye duygu ve düşünceyi katan atalardır ki bunlar da ana-babalardır. Bunların ilk seslenişleri, kelimelerin çocukların beyinlerine yerleşmelerinde etkilidir⁵³. Anadilinin var olma nedeni kelimelerdir. Kelimeler yoluyla dil, çocukların dimağlarına yerleşmektedir.

Çocuğun anadilini geliştirmedeki en temel esaslar: kalıplar atasözleri, deyimler ve öğrenilen bilgilerin düzenli verilmesi oluşturur⁵⁴. Anadil, yaygın bir şekilde kullanılan yapılarla daha kolay kazanabilmektedir. Kelime ve kelime guruplarının verilmiş sırası önemlidir. Kelimeler kolaydan-zora, basitten-karmaşığa, soyuttan-somutta doğru verilerek dilin kazandırılması sağlanmaktadır.

Dilin temelini kelimeler oluşturur⁵⁵. Bireyin anadil kazanımını sağlayacak temel gereksinim zengin kelime çeşididir. Kazanılan her bir kelime, kelime servetini artırarak birikim sağlamaktadır. Buradaki en önemli nokta toplumun ortak kullandığı kelime servetinden yararlanabilmektir. Bireyin yeteneği doğrultusunda dilde var olan kelimelerden kendi payına düşeni alır ve anadil eğitimini gerçekleştirmeye çalışır. Temel amaç aktif kelime servetini olabildiğince çoğaltmak ve bunu kullanabilir hâle getirmektir⁵⁶.

⁵¹ KAYAALP, s.39

⁵² Cahid KAVCAR ve Diğerleri, Türkçe Öğretimi, Engin Yayınevi, Ankara, s.6

⁵³ Tahsin BANGUOĞLU, Dil Bahisleri, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 1987, s.76-80

⁵⁴ İclâl ERGENÇ, Anadilinde Türkçe Yapılan Eğitimin Kavram Gelişimine ve Düşünme Üretimine Etkisi, Uluslar arası Bilgi Şöleni Bildiriler, Ankara, 7-8 Ocak 2002, s.133

⁵⁵ KLEIN, PETERSON, SİMINGTON, s.2

⁵⁶ Musa ÇİFTÇİ, Türkçe Öğretiminde Temel İlkeler, AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:1, 1998, s.70

Anadil eğitimi sırasında özellikle kelime dağarcığını zenginleştirme aşaması son derece sıkıntılı geçmektedir. Bu durumun belli bir kuralı da olmadığı için rasgele süredir giden bir süreci kapsamaktadır. Kelime kazandırma çalışması sistemli bir şekilde getirilip öğrenciye verilmeye çalışıldığında ise monoton ve zaman alıcı bir durum alır. Sözcük dağarcığı, karşıdaki kişilerin bilinmeyen ya da duyulmayan sözcük ve deyimle etkilemek olmayacağına göre, rasgele sözcükleri öğrenmenin de anlamı olmadığı ortadadır. Fakat sözcük dağarcığını bir emel ya da hedefe yönelik olarak iyileştirmek, uzmanlaştırmak demektir. Bu bağlamda kitapların öncelikle sözlük kısımlarını okumak, bilinmeyenleri kullanarak yazmak ve okurken onlardan yararlanmak çok iyi olacaktır⁵⁷. Anadili olarak Türkçenin öğretiminde, kelime hazinesini geliştirmek için bireyin ilgi ve seviyesine dikkat ederek onlara kitaplar sunulmalıdır⁵⁸.

Anadil eğitimi dinleme, konuşma, okuma ve yazma etkinliklerin birlikte kazandırılmasıyla gerçekleşir. Bu dört temel beceriyi besleyen ana kaynak ise kelimelerdir⁵⁹. Anadilinin temel işlevi dinleme, konuşma, okuma ve yazma etkinliklerinin gerçekleşmesini sağlamaktır. Anadili, bu etkinlikleri bağımsız olarak kazandırırken aynı zamanda bunların tam anlamıyla birlikte kullanılması için de öğreticilere büyük görevler yüklemektedir⁶⁰.

Anlatım tarzı, seçilen kelimelerin özelliklerine göre şekillenir. Kelimeleri, dilbilgisi kurallarına uygun ve doğru kullanmak anadil bakımından dikkat edilmesi gereken bir husustur. Kelime ve kelime gruplarının bir arada sistemli ve kusursuz olarak kullanılması, anadilinin kazandırılması açısından önemlidir⁶¹.

Bireyin kendini ifade etme ve düşüncelerini dile getirme zorunluluğu 4-6 yaş arasında belirlenmeye, bu dönemden itibaren kelimelere ihtiyaç duymaya başlamaktadır. Her duyduğu kelimeyi söyleme ya da duygularını dile getirirken kullanmaya ihtiyaç duymaktadır. Bu dönemde dinleme etkinliği ön planda olduğu için birey duyduklarıyla yetinmek zorunda kalmaktadır.

⁵⁷ Sami ERCAN, Hızlı Okuma Teknikleri, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 2002, s. 121

⁵⁸ Erol BARIN, Yabancılarla Türkçenin Öğretiminde Temel Söz Varlığının Önemi, TÜBAR, Türkçenin Özel Öğretim Sayısı, Sayı:13, Niğde, 2003, s.312

⁵⁹ Emin ÖZDEMİR, Anadili Olarak Türkçenin Öğretimi, Türk Dili, Dil Öğretimi Özel Sayısı, Sayı: 379-380, Temmuz-Ağustos, 1983, s.27

⁶⁰ Oya ADALI, Anadili Olarak Türkçe Öğretimi Üzerine, Türk Dili, Dil Öğretim Özel Sayısı, S. 379-380, Temmuz-Ağustos 1983, s.33

⁶¹ ÖZBAY, s.178

İnsan beyninin işleyiş, düzen ve çalışma sistemini oluşturan anadili eğitimidir. İnsan dünyanın neresinde olursa olsun varlığını anadilinde yaşar⁶². Bundan dolayı, toplumun sahip olduğu kültürel öğeleri, dil yoluyla buradan da kelimeleri sistemli bir metotla öğrencilere kazandırmalıdır. Bu bakımdan kelime öğretimi, değerler öğretimidir.

4. Kelime-Hafıza İlişkisi

“Dil, aklın ayak izleridir⁶³.” sözü hafıza-dil ilişkisinin dolayısıyla kelimenin hafızayla ilişkisini göstermesi açısından oldukça dikkat çekicidir. Hafıza, olay ve olguları kelime ve sembollerle kaydetmektedir. İnsanın yaşadığı herhangi bir anı, bu depolanan bilgiler sayesinde tekrar hatırlama kolaylığı sağlamaktadır.

İnsanoğlunun yaşadıklarını sürekli güncellemeye çalışması çok önemli bir sisteme sahip olduğunu göstermektedir. Tarih boyunca yaşadığı olayları saklaması ve bunları tekrar yapmaması, hafıza gücünün bir üstünlüğüdür⁶⁴. Dili oluşturan bütün öğeler hafızanın sayesinde ayakta durmuş ve tarihten günümüze kadar devam ede gelmiştir. Bu devamlılık kültür, ticarî ilişkiler ya da çeşitli belgeler yoluyla bugüne kadar gelebilmiştir⁶⁵.

Hafızanın varlığı dil için temel nedenlerden biridir. Çünkü dili güçlendirip daha kullanabilir hâle getirerek canlılığını sürdürmektedir. Hafıza, hayatın bütün alanlarında önemli olan bir unsurdur. En ufak bir alışveriş hesabından önemli bir kararı verme noktasına kadar bireysel üstünlükleri belirtmede önemli bir göstergedir.

Farabi, başarılı bir insanın portresini çizerken şu temel özelliklere dikkat çekmektedir: Kavrayışı yüksek, hafızası güçlü, güzel konuşma yeteneği iyi olan kişiler ancak lider olabilir⁶⁶ demektir. Hafıza gücü, iyi bir eğitimle daha sistemli bir şekilde kullanılabilir duruma gelebilir.

⁶² KARAAĞAÇ, s.12

⁶³ Suat TAŞER, Konuşma Eğitimi, Papirüs Yayınevi, İstanbul, 1996, s.33

⁶⁴ CÜCELOĞLU, s.168

⁶⁵ PORZİNG, s.25

⁶⁶ AKYÜZ, s.19

Hafızayı güçlendiren ve sürekli zinde tutan okuma faaliyetidir. Okuma, kelimelerin doğru anlaşılması ve söylenmesi için önemlidir⁶⁷. Okuma, kelimelerle beynin tanıştığı sahnedir. Bu sahnenin görkemliliği dikkati etkiler. Dikkati çekilen herhangi bir nesne mutlaka motivasyonu etkilemektedir. Bu motivasyon, dil öğretiminin tesirini arttırarak dilin kalıcı olmasını sağlamaktadır. Bu nedenle göz ve beyin arasındaki ilişkinin sağlıklı kurulması, kelimenin kodlanıp kayıt edilmesi için gerekli bir süreçtir. Kelimeler ancak hafızada olduğu zaman kullanılabilir. Okuyucu kelimeyi ilk gördüğünde hemen tanıyarak günlük yaşamında faydalanabilir. Kelimeyi hafızaya alırken özellikle kodlama biçimi son derece önemlidir. Kodlamada kelimeler birbirine anlamlı bir şekilde bağlanarak hafızaya alınır⁶⁸. Hafızaya alınan her kelime bir daha kullanılmak üzere kaydedilirken, ne kadar sıklıkla kullanıldığı da önemlidir.

Özellikle kelimelerin bir daha kullanmak için tekrara sıkça ihtiyaç vardır. Kelimeler hatasız bir şekilde hafızaya yerleştirildikten sonra geri çağırma sürecinde kolayca geri gelir⁶⁹. Kelimeler, hafızada yer alıyorsa onları sesli olarak söyleme gereği duyulmaz. Fakat bireyin kelime serveti bakımından bir sıkıntısı varsa kelimeleri seslendirme gereği duyar, bu da anlama hızını düşürerek okuma eylemini olumsuz etkilemektedir⁷⁰.

Jacobet, Horace ve Decroly kelimenin; düşünce yeteneği ve hafıza için vazgeçilmez birer unsur olduğunu belirtmektedirler. Öğrencinin sürekli zinde kalmasını sağlamak, okuduğu parçalar üzerinde çeşitli etkinlikler yapabilmesine bağlamaktadırlar. Aynı zamanda çocukların ilgi ve dikkatlerini çekecek okuma araçları bulmak, öğrenci başarısını arttırabileceğini savunmaktadırlar⁷¹.

Çocuk somut düşünür, yaparak yaşayarak öğrenmektedir. Çocuğun öğrenebilmesi için çok ve çeşitli nesne ve olaylarla karşı karşıya gelmesi gerekmektedir. Öğrenme sürecine olabildiğince çok duyu organı katmalıdır. Somuttan soyuta, kolaydan zora gibi ilkelere uymalıdır. Böylece çocuk somut ve zengin yaşantılar yoluyla

⁶⁷ Firdevs GÜNEŞ, Uygulamalı Okuma-Yazma Öğretimi, Ocak Yayınları, Ankara, 2000, s.7

⁶⁸ GÜNEŞ, s.70-17

⁶⁹ Nüzhet ŞENBAY, Alistırmalı Diksiyon Sanatı, MEB Yayınları, İstanbul, 1997, s.237

⁷⁰ RUŞEN, s.75

⁷¹ GÜNEŞ, s.144

anlayarak öğrenir⁷². Bireyin anadilinde var olan kelime dağarcığına sahip olması gerekir. İnsan bildiği kelimeler sayesinde kendini ifade edebilir. Bunun için güçlü bir hafızaya sahip olmak gerekir. Çocukların kelime ediniminin arttığı dönemler önemlidir. Kelime servetinin hızlı olarak geliştiği dönem ilköğretimin ilk kademesidir. Bu dönemde kas hareketlerinin tam olarak oluşmaya başladığı kritik bir dönemdir. Bu dönemde harflerin tanımlanması ve çocuk tarafından hafızaya yerleştirme süreci başlamaktadır. Harflerin çözümü tamamlandıktan sonra çocuk hızla kelime arama avına çıkmaktadır. Duygu ve düşüncelerini dile getirmek için daha fazla kelimeye ihtiyaç duymaya başlamaktadır. Çevresinde duyduğu kelimeleri kullanmaya başlamakla birlikte duyup da kullanmadığı kelimeleri de *pasif kelime* haznesi dediğimiz alana atmaktadır. Böylece günlük yaşamda ihtiyaç duyduğu kelimeleri bulup kullanmaya ve *aktif* olarak yazmaya başlar. Birey kelime servetinin arttırmak için birçok yola başvurur. Bol bol okuma, dinleme, konuşma ve yazma etkinlikleriyle hem öğrenilenler pekiştirilir hem de anlama gücü giderek artmaktadır⁷³.

Okullarda hafıza kelimesi ezber kelimesiyle neredeyse özdeş görülmüştür. Bu nedenle ezber hafızayı, hafıza da ezberi akıllara getirmektedir. Oysa ezber sadece tekdüze bir yöntemdir. Bilgi alma noktasında verilen her türlü bilgi, sıra ya da sınıflama olmaksızın rasgele alınır ezberlenirdi. Bu yüzden sık sık tartışma konusu olmuştur. Zamanla ezber yönteminden vazgeçilmeye çalışıldı ama bu uzaklaşma başka bir tartışmayı da beraberinde getirdi. Verilen bilgilerin nerede nasıl kullanılacağı tam olarak benimsenilemedi. Oysa düzenli okuma alışkanlığı kazandırmak ve olay örgüsünü çözümlenmeyi öğretmek hafıza için yapılacak çalışmalardandı⁷⁴. Hafıza, karmaşık bilgileri kategorize edip bilgileri kendi içinde sistemli hâle getirmektedir. Hayatın anlamlı olmasını sağlamaktadır. Çevrede edinilen karmaşık bilgiler eğitilmiş bir hafıza sayesinde sistemli bir duruma getirilerek öğrenilen yığılma bilgileri kullanılabilir hâle getirmektedir.

Kelime bilip kullanmak sözel bir yetenektir. Bu bakımdan sözel bellek kısmı kelimenin kodlanmasını sağlar ve diğer kelimelerle ilişki kurularak hafızada kalmasını sağlar.

⁷² Recep NAS, Metinlerle İlkokuma-Yazma Öğretimi, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2001, s.12

⁷³ Betül AYDIN, Gelişim Ve Öğrenme Psikolojisi, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2003, s.103-104

⁷⁴ ÇİFTÇİ, s.68

5. Kelimenin Dört Temel Beceriyle Olan İlişkisi

a. Konuşma

“İyi konuşma yeteneği, Tanrı vergisinden çok, çalışmakla elde edilen bir ergidir⁷⁵.” Sözü konuşmanın ancak uygulamalı olarak gerçekleşmesi hâlinde başarı elde edileceğine işaret etmektedir. Günlük yaşamda insanlar temel ihtiyaçlarını karşılamak için mutlaka iletişime girmektedir. Bu iletişim bazen sözle olabildiği gibi bazen de sözsüz gerçekleşmektedir.

Konuşma, anadili eğitimi için esas kaynaktır. Çocuğun çevresinden öğrendiği ilk sesler anadili sayesinde gelişmektedir. Bu da konuşma eylemiyle gerçekleşmektedir. Okul öncesi bütün faaliyetler anlatım yoluyla gerçekleşmektedir. Bu işlemi, konuşma eylemi yerine getirmektedir.

Çocuklar, dili öğrenme sürecine girdikten sonra karmaşık bir yapının içinde kendilerini bulurlar. Bu bakımdan anadilini öğrenmeleri oldukça güç bir iştir. Konuşmanın yeterliliklerini yerine getirmek için birçok beceri geliştirmeleri gerekmektedir. Özellikle çocuğun bir kelimeyi öğrenmek için uzun zaman harcadığı bilinmektedir. Bu zaman çocuk için sıkıntılı bir dönemdir. Başarıyla tamamlanan bu süreç ileriki dönemlerde öğrenme açısından temel teşkil etmektedir.

Çocukların ilk dönemlerinden itibaren beden dilleriyle başlayan iletişim süreci, zamanla yerini kelimelere bırakmaktadır. Çocuk, jest ve mimikleriyle yapmaya çalıştığı hareketleri kelimelerle dillendirmeye çalışmaktadır. İlk kelime kullanımı çocuğa çok büyük bir haz vermektedir⁷⁶. Çocuğun kelime kullanımı arttıkça gerek kendi çevresindeki kelimeleri öğrenme ve kullanma alışkanlığı gerekse anadiliyle tanışma süreci için önem taşımaktadır. Çocuğun konuşma içeriğini zenginleştirmesi uzun bir süre almaktadır.

Kelime servetini zenginleştirme çalışmaları için Millî Eğitim’in “Türkçe Eğitim Programı”nda konuşmanın ilk aşaması için, öğrenciye sorulan bir soruya cevap vermek

⁷⁵ Seyit Kemal KARAALIOĞLU, Kompozisyon Sanatı, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, s.58

⁷⁶ Tanju GÜRKAN, Çocuğun Dil Gelişimi ve Eğitiminde Ailenin Rolü, Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1-3 Ekim 1986, s.28

için, öğrenciden 4–5 kelimelik bir cümle kurulması beklenir, şeklindeki bir ifadeye yer verilmektedir⁷⁷. Bu yaklaşımla öğretimin ilk basamağından itibaren konuşma içeriğinin zenginleştirilmesinin kelime kazanımıyla doğrudan ilişkilendirilmektedir. Çünkü kelimeler kullanıldıkça konuşmanın derinliği artmaktadır.

Kelimeler “konuşmanın müziği”ni⁷⁸ oluşturur. Konuşma sırasında kullanılan kelimeler düşünce sisteminin kıvraklığını da gösterir. Konuya göre kelimeler kullanmak, konuşmanın etkisi ve akışını etkiler. Eğitim öğretim süresi boyunca çocukların anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesi yönünde çalışmalar yapılmaktadır. Genelde öncelik anlatma becerilerine verilmektedir. Bunun için de konuşma eylemi, yaşamda oldukça fazla yer kaplamaktadır. Konuşmanın temel kurallı iyi bir konuşmacı olmaktır. Bunun temelinde zengin bir kelime serveti yatmaktadır.

“Sınırlı kelime ile konuşma, konuşacak konu bulamama, saygı, sevgi, şefkat, ilgi ifâde eden kelimelere yer verememe; konuşmaya uygun terim, deyim, atasözü kullanamama; kelimeleri yanlış yer ve anlamda kullanma, konuşma eyleminin başarısızlığını gösteren önemli faktörlerdir.”⁷⁹

Konuşma, sadece sözcüklerle etkili olamaz. Aynı zamanda anlatıcının konuşma ilkelerini de kullanarak daha verimli bir konuşma tarzı yakalamasına da bağlıdır⁸⁰. Konuşma becerisinin içeriğini zenginleştiren deyimler, etkileyici bir tarz geliştirmesine ve anlatım tarzını güçlendirilmesine katkıda bulunur⁸¹. Konuşma sırasında kullanılacak kelimelerin özelliği önemlidir. Konuşmanın içeriğini zenginleştiren kelimeler ne kadar fazla ise konuşmanın etkinliği de o kadar artar.

Locke, insanların kelimeleri düzensiz kurmaları halinde iletişim sırasında kaosun doğabileceğini belirtir. Bu kaos, insanlar arasında büyük anlaşmazlıklar doğurmaktadır⁸². İletişimsizlik, sosyal ilişkilerin başarısız olmasında birinci derece etkili olmaktadır.

⁷⁷ NAS, s.44

⁷⁸ Gökhan EVLİYAĞLU, Konuşma Sanatı, TTK Basımevi, Ankara, 1973, s.138

⁷⁹ Mukim SAĞIR, Temel Eğitim Okullarında Konuşma Eğitimi ve Ağızlar, Türk Dili, S: 625, Ankara, 2004, s.625

⁸⁰ Cemal YILDIZ, Ana Dili Öğretimine Çağdaş Yaklaşımlar ve Türkçe Öğretimi, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2003, s.60

⁸¹ Ömer Asım AKSOY, Atasözleri Sözlüğü I, TDK Yayınları, Ankara, 1984, s.49

⁸² Roy HARRIS ve Tablot J. TAYLOR, Dilbilim Düşününde Dönüm Noktaları I (çev. E.Taylan, C. Taylan), TDK Yayınları, Ankara, 2002, s.100

Bireyin psikolojik yapısı kelimenin nasıl kullanacağını doğrudan etkilemektedir. İçinde bulunan ruh durumu, kelimenin kullanma sıklığını artırır ya da azaltmaktadır. Böylece dil, bireyin niyetlerine göre şekillenmektedir⁸³. “Uslub-u beyan, aynıyle insandır⁸⁴.” sözü insan-dil ilişkisinin önemine dikkat çekmektedir. İnsanları tanımanın yolu, onlarla konuşmaktır. Çünkü konuşma, kişinin iç dünyasını kolayca dışa yansıtmaktadır. İletişimin sağlıklı kurulmasını zemin hazırlamaktadır.

Bireysel ve toplumsal yaşamda önemli bir yer tutan konuşma, bireyin başarısı için de gerekli bir ihtiyaçtır. Bireyler arası bilgi ve duygu alışverişinin iletişim kanalıdır⁸⁵. İletişim, kelime ve beden dilinin ahengiyle anlam kazanan bir süreçtir. Bu süreçte en önemli faktörlerden biri kelimeleri seslendirme aşamasıdır ki konuşmanın anlama ve anlatma yönünün ağır bastığı etkinliktir.

Konuşmacının kelimeleri doğru bir şekilde söylemesi, dinleyiciler için önemli bir unsurdur. Kelimeler, jest ve mimiklerle de desteklenerek konuşmanın tesiri daha da artar⁸⁶.

Konuşma, kelimelerin bir araya gelmesiyle gerçekleşir. Kelimeler sese dönüşerek insanların duygu ve düşüncelerinin anlatımında kullanılır⁸⁷. İletişim, kelime zincirinin kurulması ve söyleyiş sırasında tonlama ve vurgunun etkisiyle gerçekleşir. Öte yandan beynin işleyiş biçiminin de etkisi göz ardı edilemez. Beynin sağ ve sol yarım kürelerinin eş güdümlü çalışması sonucu konuşma gerçekleşir⁸⁸.

İletişim sadece konuşmayla değil, bedeninin her hareketi ve dokunuşu iletişimin gerçekleşmesine ortam hazırlar. İletişim bir anlam alış-veriş sürecidir⁸⁹. Bu bakımdan konuşmayı sadece kelimelerle sınırlı bir düzeyde tutmak içeriği zenginleştirmez. Deyim ve atasözleri de kullanarak daha açıklayıcı ve özlü konuşma yeteneği kazanılmış olur.⁹⁰

⁸³ Üstün DÖKMEN , İletişim Çatışmaları ve Empati, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2002, s.27

⁸⁴ Yusuf ALAN, Lisân ve İnsan, T.Ö.V Yayınları, İzmir, 1994, s. 26

⁸⁵ Sedat SEVER, Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme, Anı Yayıncılık, Ankara, 1997, s.12

⁸⁶ GÖĞÜŞ, s.41

⁸⁷ Özcan DEMİREL, İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1999, s.40

⁸⁸ Mehmet KURUDAYIOĞLU, Konuşma Eğitimi ve Konuşma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Etkinlikler, TÜBAR, Türkçenin Özel Öğretim Sayısı, Sayı:13, Niğde, 2003, s.290

⁸⁹ Doğan CÜCELOĞLU, İletişim Donanımları, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002, s.45

⁹⁰ Enver Naci GÖKŞEN, Kompozisyon İlkeleri ve Antolojisi, Yüksel Test ve Eğitim Yayınları, İstanbul, 1997, s.95

Konuşma dilinde kullanılan kelime zenginliği dilin zenginlik derecesini gösterir. Duygu ve düşünceler kelime çeşitliliğiyle daha büyük bir etki bırakır. Bu bakımdan kültür dili de içeriksel olarak zengin ve dinlenebilir duruma gelir⁹¹. Burada etkinliği arttıran, cümle öğelerini oluşturan ve söz kurmakla yükümlü olan kelimelerdir. Çünkü kelimeler dil aracılığıyla ya nesnelere betimler ya da nesnelere hareketlerini dile getirirler⁹².

Toplum tarafından konuşulan bir dilin zenginliği, o dilin kelime dizilişi ve cümle yapılarıyla doğrudan ilgilidir. Kelimeler, aynı zamanda kültürel yapıyla ilgili özellikleri dile kazandırarak dil-kültür, dil-toplum kaynaşmasını sağlayıp ortak paylaşımları oluşturmaktadır.

Konuşmacı ve dinleyici arasında bir iletişim kanalı bulunmaktadır. Konuşmacı ve dinleyicinin anlaşabileceği ortak payda dildir. Dil ise işaretler yoluyla anlam kazanır. Bu işaretler kelime ve beden dilidir. Bu bağlamda konuşan ve dinleyen arasında olabildiğince ortak bilinen kelime ortaklığı fazla olmalıdır⁹³. *“Akıcı bir konuşmada kelime bilgisinin önemi tartışılmaz, fakat karşılaşılan kelimeyi ezberlememiz yerine, arzu ettiğimiz şeyi az ve öz ifade edebilecek bir seviyeye gelmek daha akıllıca olacaktır. Çünkü dil, iletişim kurmak içindir.”*⁹⁴ Kelimeleri yerinde kullanmak, yeterince yapılacak alıştırmalarla mümkündür. Bu, genelde cümle içinde kullanma şeklinde anlaşılır. Kelimeyi sadece cümle içinde kullanmak yerine diğer bilinen kelimelerle ilişkilendirilerek birkaç bilinmeyen kelimeyle cümle kurma yoluna gidilmelidir. Böylece hem anlatım gücü zenginleşmiş olur hem de daha fazla kelimeyi kullanma fırsatı yakalanmış olur⁹⁵. Cümle içinde kullanılan her bir kelimenin kendine has bir dünyası vardır. Kelimeler birer düşünce taşıyıcısıdır. Düşüncelerin doğrulması ve dile gelmesi kelimelerin kullanılış biçimine bağlıdır. İfade gücümüzü yerinde kullanılacak kelimelere göre ya değer kazanır ya da kaybeder. Düşünce tarzı ve üslubunu, seçilen kelimeler belirlemektedir⁹⁶.

⁹¹ Salih SARICA ve Mustafa GÜNDÜZ, Güzel Konuşma Yazma (Kompozisyon), Fil Yayınevi, İstanbul, 1982, s.89

⁹² Kemal GARİBOĞLU, Örnekli Kompozisyon Bilgileri, Lise 1-2-3 Serhat Yayınları, İstanbul, 1983, s.46

⁹³ Sedat SEVER, Dil ve İletişim, Etkili Yazılı ve Sözlü Anlatım), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Sayı:1, Cilt:1, Ankara, 1998, s.53

⁹⁴ ALAN, s.42

⁹⁵ GÖKŞEN, s.35

⁹⁶ TANSEL, s.17

Konuşma ve düşünme biçimi, bireyin içinde bulunduğu ruhsal durumuna göre değişebilmektedir. Bu bakımdan kelimeler de bazen farklı anlamda kullanılabilir. Bireyin sosyo-kültürel yapısı konuşmayı buna bağlı olarak da kelime seçimini etkileyebilmektedir. Bu yönüyle konuşmanın ayırıcı özelliği ortaya çıkmaktadır. Konuşma, diğer becerilere göre psikolojik ve sosyolojik yönü olan bir faaliyettir⁹⁷. Birey kelimelere kendi özelliklerini de katarak dile getirmektedir. Bu özellikler kelimenin sözlüksel yönünün ötesindedir.

b. Dinleme

Epiktetos'un “ Bir güzel söz söyleme sanatı varsa, bir de güzel dinleme sanatı vardır⁹⁸.” deyişi dinleme ile konuşmanın güçlü ilişkisini göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Dinleme sırasında konuşmacının kullandığı kelimeler, dinlemenin verimliliğini doğrudan etkilemektedir⁹⁹. Özellikle eğitim-öğretim sürecinde, eğitimcilerin kullandıkları kelimeleri özenle seçmeleri gerekmektedir. Dinleme yoluyla gerçekleşen öğretim, dinleme eğitiminin de önemini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan öğrenme sürecinde, kelime çeşitliliği son derece önemlidir.

Dinleme etkinliği, bütün öğrenmelerin temelini oluşturmaktadır. Çocuğun ilk anadil etkinliği dinleme etkinliğidir¹⁰⁰. Bireyin anadiliyle tanışmasını sağlayan dinleme, yaşamı boyunca faydalanacağı bir etkinliktir. Dinleme yoluyla bilgi, duygu ve düşünce evreni oluşur. Yaşamın her alanında dinleme etkinliği gerçekleşebilmektedir. Bu anlamda yapılan araştırmalar dinleme etkinliğinin yaşamın %42'lik bir bölümünü kapsadığını göstermiştir¹⁰¹. Dinlemenin eğitim açısından da ne kadar önemli olduğu son zamanlarda yavaş yavaş çeşitli çalışmalarla gündeme getirilmeye çalışılmaktadır.

⁹⁷ Musa ÇİFTÇİ, Türkçe Öğretiminde Temel İlkeler, AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:1, 1998, s.69

⁹⁸ TAŞER, s.176

⁹⁹ Vedide ve Cahit BAHA PARS, Okuma Psikolojisi ve İlkokuma Öğretimi, Maarif Basımevi, İstanbul, 1954, s.20

¹⁰⁰ NAS, s.42

¹⁰¹ SEVER, s.11

Dinleme etkinliği, bireyin öğrenme sürecinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Sınıf içi çalışmalarında dinleme yoluyla edinilen bilgiler, dışarıda hemen hemen bu zamanın üç katı daha fazlasını harcayarak edinilebilmektedir¹⁰².

Dinleme, iletişimin gerçekleşmesi için vazgeçilmez bir faaliyettir. Konuşan-dinleyen ilişkisini düzenler ya da düzensizliğe iter¹⁰³. Bunun için dinleme etkinliğinin tam anlamıyla gerçekleştirilmesi isteniyorsa gerek *pasif birikim* gerekse *aktif birikim* yeterli olmalıdır. Zihinsel yetinin hızını arttıran ve çabuk kavramayı sağlayan bu iki birikim bu etkinlik için önemlidir¹⁰⁴. İyi bir birikim, sadece okul hayatında değil bireyin sosyal ilişkilerindeki başarısını etkilemektedir.

Dinleme, bireyin sosyalleşme sürecinde son derece etkili bir faaliyettir. İyi bir dinleyici olabilme ile sosyal ilişkileri geliştirebilme arasında güçlü bir ilişki vardır¹⁰⁵. Çocuklara kişiliklerini benimseme ve onların birer birey olduklarını hissettirmelidir. Onun için çocukların *etkin dinleme* becerileri gelişmiş ve çocuklar bu yönde etkin olmalıdır. Çocuk dinlenildiğini fark ettiği zaman daha aktif olmaya çalışmaktadır. Çocuğun bireysel ilişkilerinde başarılı olmalarında katılımlı dinleme önemlidir¹⁰⁶. Çocuğun daha etkin olmasını sağlamak için önce dinlemesini öğretmeli daha sonra günübirlik ilişkilerinde kendini dinletebilecek bir beceriye sahip olmasını sağlamalıdır.

Dinleme faaliyeti, sadece günlük ilişkilerde değil başka amaçlar için de yapılabilmektedir. Bunların başında bilgi edinme, iletişime girme, pasif dinleme, sesli okuma gibi çalışmalar gelmektedir¹⁰⁷. Bunun için dinleyen kişinin anlama seviyesini, yaptığı dinleme etkinlikleri önemli ölçüde etkileyebilmektedir.

Dinleme etkinliğinin büyük bir etki bıraktığı asıl sosyal grup çocuklardır. Dinleme faaliyetiyle çocuğun kültürüyle, diliyle, anne ve babasıyla tanıştığı gerçeği etkinliğin önemini ortaya koymaktadır. Çocuk çevresinde duyduğu kelimeleri hafızasına alır. Daha sonra öğrendiği bu kelimeleri günlük ihtiyaçlarına göre kullanmaktadır. Gerek kelimenin söyleniş biçimi gerekse anlamını dinleme yoluyla kolaylıkla

¹⁰² DEMİREL, s.34

¹⁰³ TAŞER, s.177

¹⁰⁴ Musa ÇİFTÇİ, Dinleme Eğitimi ve Dinlemeyi Etkileyen Faktörler, AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, C.II, Sayı: 2, Şubat 2001, s.174

¹⁰⁵ Şükrü ÜNALAN, Türkçe Öğretimi, Nobel Dağıtım, Ankara, 2001, s.72

¹⁰⁶ Haluk YAVUZER, Çocuk Eğitimi El Kitabı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999, s.13-14

¹⁰⁷ ÖZ, s.226

kavrayabilmektedir. Dinlemeyi bilinçli olarak gerçekleştiren çocuklar, yaşam boyunca başarılı olabilmektedir.

c. Okuma

Anadil eğitiminde temel becerilerin birlikte yürütülmesi son derece önemlidir. Bu becerilerden okuma alışkanlığı, kelime servetini geliştirirken anadili eğitiminin dil unsurları bakımından zenginleşmesini sağlamaktadır¹⁰⁸. Dil öğretimi, bol bol okuma yoluyla yeni kelime ve söz kalıpları kazanarak birikim sonucu gerçekleşir. Böylece okuma, bilgi ve deneyim kazandırırken bireyin yaşamına yeni kelimeler de kazandırabilmektedir¹⁰⁹. Bu bağlamda Bacon “Okumak; haz duymaya, zihnimizi beslemeye, yeteneklerimizi beslemeye yarar¹¹⁰.” demiştir.

Kelime servetini varlığından söz etmek için öncelikle çok okumaktan söz etmek gerekir. Kelime zenginliği çok okuma yoluyla kazanılarak hayata geçirilir. Bireylerin kazandığı kelimeleri cümle içinde doğru kullanması, kazanılan kelimenin kalıcılığını sağlamaktadır¹¹¹. Okuyucu kelime serveti açısından zenginse okuma sorunu yaşamaz. Çünkü okuduğu metinlerin hemen hemen tümünü anlayabilmektedir. Karşılaştığı kelimeleri bilmektedir¹¹². Okuma sorununu ortadan kaldıran bir birey okuma etkinliğinden büyük bir haz alır. Okuduğu metinlerden geçen kelimeleri bildiği için hem okuduğunu anlamakta hem de okuyup hızını kazanmaktadır.

Okuma eylemini sürekli hâle getirmek için, okuma faaliyetini içselleştirmek gerekir. Bu bakımdan okuma becerisinin ön koşulu motive olmaktır¹¹³. Okumaya motive olmuş bir birey bilinçli olarak ne alacağını bilir. Okuma becerisi, sonradan kazanılan bir etkinlik olduğu için sürekli geliştirilebildiği gibi giderek köreltilebilir de.

Okuma, yazar- okuyucu iletişimini kuran bir süreçtir¹¹⁴. Bu süreçte, yazarın kullandığı kelimeler, bu iletişim için son derece önemlidir. Okuyucunun hem bilgi hem

¹⁰⁸ Beşir GÖĞÜŞ, Anadili Eğitim Programlarının Niteliği, Türk Dili, Dil Öğretimi Özel Sayısı, Sayı: 379-380, Temmuz-Ağustos, 1983, s.42

¹⁰⁹ Cahid OKURER, Kompozisyon Öğretimi, MEB Yayınları, Ankara, 1997, s.29

¹¹⁰ KÖKLÜGİLLER, s.218

¹¹¹ KARAALİOĞLU, s.16

¹¹² CÜCELOĞLU, s.131

¹¹³ Ron FRY, Kitap Nasıl Okunur?, Timaş Yayınları, İstanbul, 2000, s.29

¹¹⁴ DEMİREL, s.50

de kelime dağarcığını arttırır. Böylece okuyucunun düşünme açısı bir nebze de olsa genişlemiş olmaktadır.

Okuma eylemi son derece ciddi bir iştir. Tıpkı birini dinlerken ya da bir şeyi yazarken gösterilen titizlilik gibi bir şeyi okurken de aynı titizlilik göstermelidir ki okunan eser düşünceye dönüşebilsin¹¹⁵. Okumanın esas hedefi düşünce dünyasına yeni pencereler açıp bireysel düşünme açılarını kazandırmaktır.

Okuduğunu anlama ve değerlendirmek için okunan metnin anlaşılması gerekir. Bunun için de metinlerden geçen hemen hemen bütün kelimeleri bilmek gerekir¹¹⁶. İyi okuyucular, kelimelerin anlamlarını bulmak için değil, eserde verilen mesajı çözmek için okurlar¹¹⁷. Okuma, bilinen kelime sayısınınca anlaşılır. Bilinen kelime sayısı arttıkça okuma hızı da artmaktadır. Okuma sırasında metinlerden geçen bilinmeyen kelimeleri daha çok tahmin yoluyla bulmaya çalışmalıyız¹¹⁸. Metin bilgisi yeterli olsa dahi, metinde geçen birkaç kelimeyi bilememek bazen doğru değerlendirmeyi engelleyebilmektedir. Bunun için farklı türdeki yazıları okuyarak kelime dağarcığı genişletmelidir.

Kelime serveti, okuma yoluyla arttırılmalı, diğer derslerle işbirliği yapılmalıdır. Kelime kazandırma çalışmaları sadece Türkçede değil diğer derslerde de ele alınmalıdır¹¹⁹. Her dersin temelinde anlama yeteneği ön planda olduğuna göre dersler arası işbirliğinin kaçınılmaz olduğu görülmektedir.

Okuma işi, hayatı tatma ve zevk alma işidir¹²⁰. Okuyucu, yazarın bakışıyla hayatı öğrenme ve tanıma, karşılaşıcağı olumsuz bir şeyi yaşamadan yaşamış gibi bir deneyim kazanma şansına olmaktadır. Birey okuduğu kitaplar sayesinde kişisel yargılarını geliştirerek değer verme ve eleştirebilme yetisine kavuşmaktadır.

¹¹⁵ TÜRKYILMAZ, s.27

¹¹⁶ Emin ÖZDEMİR, Eleştirel Okuma, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1998, s.73

¹¹⁷ ALAN, s.6

¹¹⁸ ALAN, s.47

¹¹⁹ ÖZ, s.195

¹²⁰ Nurullah ATAÇ, Diyelim& Söz Arasında, YK Yayınları, İstanbul, 1998, s.135

Okuma engelleriyle karşılaşan okuyucu kendine olan özgüvenini yitirir. Bu durum okuyucunun okuma psikolojisini olumsuz etkiler, zihinsel olarak bireyin okuma becerisini kazanmasını engeller¹²¹.

Okunan metinde anlamı bilinmeyen bir kelimeye saplanınca, kelime işaretlenip okumaya devam edilmeli, okuma işlemi bitince kelimenin anlamına sözlükten bakılmalıdır¹²². Böylece hem kelimenin anlamı hem de dilsel özellikleri öğrenilmiş olur. Bu, kelime servetinin zenginleşmesinde önemli rol oynamaktadır¹²³.

Birey okumayı etkin hâle getirdikçe görüş alanı gittikçe genişleyecektir. Görüş alanının genişliği, kelimeler topluluğunu bir arada görme yeteneğini kazandıracaktır. Bu yaklaşım ancak öğrencinin kelimeleri tanınmasıyla mümkün olmaktadır¹²⁴. Bireyin sahip olduğu kelime sayısı arttıkça anlama kapasitesi de artabilmektedir.

Okuma becerisinin kazanılması, diğer temel becerilerinin de daha kolay kazanılmasına yardımcı olmaktadır. Okuma yoluyla hem bireyin kelime serveti artar hem de anlama ve anlatma yeteneği hız kazanır¹²⁵. Okuma becerisi, hayatla yeni tanışan çocuklar için büyüklere nazaran daha büyük bir önem arz etmektedir. Okuma, kişisel eksikleri giderirken yeni davranış modellerinin kazandırılmasında da önemli rol oynamaktadır.

İlköğretimden itibaren çeşitli okuma çalışmalarıyla, bu etkinlik kazandırılmaya çalışılmaktadır. “Okuma yeteneğini geliştirmek açısından kelimelerdeki hecedeki harf sayısı da önemlidir. Başlangıçta kullanılan kelimeler tek heceli olmalı, giderek iki, üç, dört heceli olmalıdır. Hecelerdeki harf sayıları ise birden başlayarak iki, üç ve dört olarak arttırılmalıdır. Kelimelerdeki harf sayısı da başlangıçta iki-dörtlü iken giderek sekiz-dokuzlu kelimelere geçilmelidir.¹²⁶” İfâdesi okuma eyleminin kademeli olarak kazandırılması bakımından dikkat çekicidir.

Özellikle çocuklar hayatı okuyarak öğrenebilmektedir. Kitaplardan geçen olayları kendi bakış açılarıyla yorumlamaktadır. Çocuklar kendilerini kahramanların yerine koyarak günlük hayatlarında yaşamadıkları olayları yaşamaktadır. Yaşamadıkları deneyimleri okuyarak öğrenirler. Diğer taraftan dilin zenginliklerini akıcı metinler

¹²¹ Adil MAVİŞ, Anlayarak Hızlı Okuma ve Öğrenme Teknikleri, Hayat Yayınları, İstanbul, 2000, s.108

¹²² Tony BUZAN, Hızlı Okuma, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001,167

¹²³ <http://www.prel.org/programs/rel/vocabularyforum/nagy.pdf>, Octobeer 1, 2003

¹²⁴ Selahattin CİVELEK, Okumanın Önemi, Çağdaş Yaşam Dergisi, Sayı. 203, Ekim, 1994, s.44

¹²⁵ Ron, FRY, Kitap Nasıl Okunur?, Timaş Yayınları, İstanbul, 2000, s.26

¹²⁶ Firdevs GÜNEŞ, Okuma-Yazma Öğretimi ve Beyin Teknolojisi, Ocak Yayınları, Ankara, 2000, s.244

yoluyla okuyup öğrenerek kelime servetlerini geliştirmiş olurlar¹²⁷. Tat alarak okudukları metinlerden geçen kelimeleri daha kolay öğrenmektedirler.

İnsan geniş bir kelime haznesine sahip olmalıdır. Kelime hazinesinin zenginliği ise ancak çok sayıda kelime bilmekle mümkün olur. Bunu elde etmek için çok okumak, güzel konuşanlardan yararlanmak, tiyatro, konferans ve diğer etkinliklere ilgi göstermekle gerçekleşmektedir.

Okuma alışkanlığı edinmiş bireyler çok kısa zamanda fazla sayıda kitap okuma fırsatı bulurlar. Okuma sırasında gördükleri kelimeleri daha önce kazanmış oldukları için okuma hızı gittikçe artar. Okuma hızının artması hem anlamayı olumlu etkiler hem de zaman kaybını önler¹²⁸. Bu bakımdan bireyin iyi bir okuyucu olması, bildiği kelime sayısı ile doğrudan ilişkilidir¹²⁹.

Çok çeşitli kaynakları okuyan bireylerin kelime servetleri gelişmektedir. Hiç okumayan insanlarda bir olayı sınırlı kelimelerle anlattıkları sıkça görülmüştür. Kelime serveti zenginliğinin önemi, insanların hem ifâde güçlerinde hem de bire bir ilişkilerinde ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan bireyin kişisel olarak kendini gerçekleştirme ve tanıma sürecinde okuma eylemi son derece önemli rol oynamaktadır¹³⁰.

Okuma faaliyeti gerek okullarda gerekse bireysel çalışmalarda özelliklerine göre sesli ve sessiz okuma şeklinde yapılmaktadır. Bunlardan sesli okuma türü her sözcüğün vurgu ve tonlaması yapılarak yapılan okuma olarak tanımlanabilmektedir. Okuma sırasında her sözcüğün vurgu ve tonlaması yapılarak konuşma hızında gerçekleşmektedir. Bu okuma türünde, bireyin konuşma sorunları ve dili sevmeye çalışmaları bakımından son derece önemlidir. Bu tür okuma, konuşma temposunda gerçekleştiği için okuma ve algılama hızı düşer. Öte yandan sessiz okuma çalışması ise gözle beyin arasındaki eşgüdümünden dolayı kelimedenden çok verilmek istenen düşüncüyü anlamaya çalışarak kısa zamanda daha fazla bilgiyi okuyabilmektedir. Burada sıkıntı yaratan ve okuma hızını düşüren en önemli sorunlarından biri okuma metninden geçen

¹²⁷ Tacettin ŞİMŞEK, Çocuk Edebiyatı, Rengarenk Yayınları, Ankara, 2002, s.32

¹²⁸ NAS, s.391

¹²⁹ GÖĞÜŞ, s.16

¹³⁰ Mesiha TOSUNOĞLU, Okuma Alışkanlığı ve Çocukların Okuma Eğilimleri, Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı:609, Eylül 2002,s.54

bilinmeyen kelime sayısının fazla oluşudur¹³¹. Bu sorun, hem algılamayı hem de okuma etkinliğinin sürekliliğine engel oluşturmaktadır.

Kelime servetini geliştirmenin en iyi ve sağlıklı yollardan biri çocuğun seviyesine göre seçilmiş kaliteli eserler sunmaktır. Kelime serveti yetersiz olan biri okuduğu kitap ya da metinleri anlamakta zorluk çekebilir. Bunun için okuyucu sıkça okumalı, bilmediği sözcükleri sözlükten bulmalı ve bunların listelerini oluşturmalıdır¹³².

Okuma faaliyeti, çocuğun hayatı tanınması için oluşturulmuş sahneler topluluğudur. Yaşamın her karesinin bulunduğu bu sahneler, çocuğun psikolojik ve sosyolojik gelişimini tamamlamasına birebir katkıda bulunabilecek araçlardır. Bu denli önemli olan etkinliğin temelinde kelime serveti yatmaktadır.

Eğitim-öğretim çalışmalarının başarısı okuma etkinliğiyle kazandırılması söz konusudur. Sadece dil eğitimi değil, bütün sözel olmayan alanlarda da okumanın yeri tartışılmamaktadır. Bu bakımdan okuma sadece bir şifre çözme değil hayatın değerini idrak etmenin de esas noktasıdır.

d.Yazma

“Yazı yazmayı öğrenmek, her şeyden önce düşünmeyi öğrenmektir.” Yaklaşımı düşünce ile yazma eylemi arasındaki ilişki dikkat çekicidir. Kelimenin düşünceyle olan ilişkisi ise, yazma faaliyetini doğrudan etkilemesidir. Bu bağlamda yazma becerisi, kelimelerin düşünce eylemiyle hayat bulduğu ortadadır¹³³. Düşünce ve duyguların yazı yoluyla kâğıt üzerinde hayat bulması, kelimelerin derin anlamlarındaki büyümlü dünyaları sayesinde. Kelime, sadece konuşma ya da dinlemenin tekelinde olmayıp diğer becerilerin de hayat kaynağıdır.

Kelimelerin anlamlarını derinlemesine bilmek, etkili yazmanın, güzel konuşmanın kısaca iletişimin büyüleyici yönüdür. Kelimelerin temel, yan ve mecaz anlamını bilip yazıda kullanmak bireysel bir üstünlük sağlar¹³⁴.

¹³¹ Hasan GÜLERYÜZ, Yaratıcı Çocuk Edebiyatı, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2002, s.149

¹³² Enise KANTEMİR, Yazılı ve Sözlü Anlatım, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972, s.26

¹³³ KARAALIOĞLU, s.45

¹³⁴ Sedat SEVER, Dil ve İletişim, (Etkili Yazılı ve Sözlü Anlatım), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Sayı:1, Cilt:1, Ankara, 1998, s.63

Çok kelime bilen birey, diğer insanlara göre duygu ve düşüncelerini hem açık hem de doğru olarak aktarabilmektedir¹³⁵. İyi ve doğru yazabilmek yalnızca kelime hazinesinin zenginliğine bağlı değil, kelimeleri yerli yerinde kullanmaya da bağlıdır. Çünkü kavramlar kelimelerle belirginleşir. Yani düşünce ve duygularımız kelimelerde toplanır ve sonra anlatım haline gelir. Bunun için etkileyici ve kompozisyon kurallarına uygun olarak yazı yazmak için, bilinen kelimelerin yerinde kullanılması gerekir. Yazılacak konunun ana düşüncesini verecek kelimeleri seçmeli ve anlam kargaşasından kaçınılmalıdır¹³⁶. Yazma eylemini kalıcı bir davranışa dönüştürmek, yazma ilkelerini bilmekle değil bol alıştırmalarla mümkün olabilir.

Yazma becerisinin kazandırılması, öncelikle yazma eylemiyle ilgili unsurların tamamlanmasıyla olur. İlk olarak çocuk, okuma alışkanlığı edinilmiş olmalı ve gerekli olan kelime dağarcığına sahip olmalıdır. Böylece *bol bol okumaya* bağlı olarak kazandığı kelimeleri duygu ve düşüncelerini aktarmada kullanarak yazma etkinliğini *bol bol yazarak* tamamlamaktadır¹³⁷. Okuma yoluyla edindiği bu bilgi ve birikimi yazı yoluyla dile getirmesi, bireyin özgün bir yazma becerisini kazandırmasını sağlamaktadır.

Bireyin yazma tarzı, onun yaşam biçimini ele verir. Birey yaşadığı ya da yaşamıyla ilgili hayallerini sahip olduğu kelime sayısı miktarınca dile getirebilir¹³⁸. Kelime servetinin çerçevesi, görüş ya da duyguların olayların derinlemesine ya da basitçe değerlendirilmesine olanak vermektedir.

Yazma becerisinde temel nokta, kelime dağarcığını geliştirmek olmalıdır. Daha sonra öğrencilere çeşitli ipuçları verilerek herhangi bir konuda yazı yazdırılmaya çalıştırılmalıdır. Verilen konunun öğrencinin ilgi ve seviyesine uygun olmalıdır. Çünkü kullanılan her kelime diğer bir kelimenin kullanmasını ve kalıcı olmasını sağlamaktadır¹³⁹. Bunun için öğrencilerin herhangi bir konuda yazı yazmaları için o konunun kelime çerçevesinin aşağı yukarı bilmelidir.

¹³⁵ GÜLERYÜZ, s.13

¹³⁶ KARAALIOĞLU, s.135

¹³⁷ İsmail Hakkı BALTACIOĞLU, Toplu Tedris, Sebati Basımevi, İstanbul, 1938, s.86

¹³⁸ ÖZBAY, s.173

¹³⁹ GÜLERYÜZ, s.52

Yazma etkinliğinin diğer etkinliklere nazaran zor geliştiği düşünülmektedir¹⁴⁰.

Bunun temelinde yazma etkinliğinin ilk okuma-yazma sürecinin ardından ihmal edilmesidir. Yazma eyleminin düşünce boyutu ön plana çıkmaya başladıktan sonra çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Bireyin duygu ve düşüncelerini istediği gibi yazıya dökmemesi bu becerinin ilk okuma yazma basamağında kaldığını göstermektedir. Oysa düzenli ve yerinde yapılacak çalışma ve yönlendirmelerle bu beceri rahatlıkla kazandırılabilir.

Kelime serveti ile yazma faaliyetinin asıl besleyici kaynağı okuma faaliyeti olmalıdır. Okuma alışkanlığı kazanmış bir bireyin, okumanın doğal sonucu olarak da yeterli kelime servetine kavuşmaktadır. Yeterli kelime servetine ulaşan bir insanın yazmaması için hiçbir neden görülmemektedir

6. Kelime-Toplum İlişkisi

Atasözlerindeki anlam derinliği, kelimelerin toplumdaki yansımalarını sergilemektedir. Toplumda sıkça kullanılan deyim ve atasözleriyle benzetme sanatları, dilin toplum tarafından işlenerek kullandığını göstermektedir¹⁴¹. Dil-toplum ilişkisini kuran temel yapı kelimelerdir. Sosyal hayatın gereklerini karşılayan kelimeler, dilin toplumla olan ilişkisinin gücünü göstermektedir¹⁴².

Dilin, toplumun bütünleştirici rolü her geçen gün daha da önem kazanmaktadır. Bu birleştirici gücün ana maddesini kelimeler oluşturmaktadır¹⁴³. Dil olmadan toplum, toplum olmadan da dilin varlığından söz edilemez. Dil, toplumdaki insanlar arasındaki iletişimi sağlayan öğedir¹⁴⁴. Dil, bütün malzemesini toplumdan alır. Toplum, kelimeleri ustaca işleyerek iletişim sürecinde etkin hâle getirmektedir. Dolayısıyla kelime-dil-toplum birbirini besleyen ve sürekliliği sağlayan, birbirlerinin var olma sebepleridir.

Dil, toplumun gelenek-görenek ve inançlarını hem nesilden nesile hem de diğer komşu kültürlerle aktarılmasında önemli bir taşıma görevi üstlenmektedir¹⁴⁵. Bu taşıma

¹⁴⁰ NAS, s.45

¹⁴¹ Doğan AKSAN, Türkçenin Gücü, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1998, s.14

¹⁴² Doğan AKSAN, Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, TDK Yayınları, Ankara, 1990, s.64

¹⁴³ Edward SAPİR, Dil ve Toplum, (çev. Ömer DEMİRCAN), XX. Yüzyıl Dilbilimi, Ankara, 1983, s.40

¹⁴⁴ KIRAN, s.113

¹⁴⁵ ADALI, s.31

işlemi, kelimelerin yüklendiği anlamlarla gerçekleşmektedir. Kelime dünyası, toplumun temel bakış açısını gösteren önemli bir ölçüttür. Toplumun genel eğilim ve beğenilerini kelimelerin şifrelerinde gizli olduğunu görmek mümkündür. Vandryes kelimler için “*Kelimelerin büyüleyici etkisi sözlerden örülü bir evren yaratır. Nesnel evrenin bir parçasından başka bir şey değildir. Bu evren dilin bize sunduğu bu hareketli, renkli, özenile beğenile işlenmiş halinin ardından bütün canlılığıyla hayatın varlığını sezeriz. Dış dünyayı kuran öğelerle bu öğeler arasındaki bağıntıları belirtirler. Dil dizgemiz dayanışık ve düzenli bir bütündür; dünyayı tanımak için gerekli her şeyi buluruz onda.*”¹⁴⁶ der.

İnsana, insanî özellikler yükleyen temel özellik dildir. Toplumun bir araya getirdiği her kişi toplumun dayanaklarını oluşturmaktadır. Humboldt “Ulusun dili ruhudur, ruhu da dili”¹⁴⁷ diyerek dil ile toplum arasında güçlü ilişkiye dikkat çekmektedir. Ulusun varlık sebebi dil olduğu açıkça ortadır. Bu oluşum dilin o insanlar arasında kullanılmasıyla gelişir. Ulus kavramı denilen birleştirici unsur da bu oluşumun türevidir. Dil, dirlik görevini üstlenerek milletin var olma sebebini belgelendirir. Böylece toplum dille anlam kazanmaktadır.

B.L. WHORF’a göre her toplum, kendi düzeninin koşullarına göre gerekli sözcükleri türetir ve kullanır.¹⁴⁸ Bunu çocuğun anadilini öğrenme aşamasına indirdiğimizde toplumun etkisi daha net ortaya çıkmaktadır. Dillerin zenginlikleri toplumda var olan kelimelerin kullanma sıklığı ve çeşidine bağlı olmaktadır.

Tarihî ilişkiler nedeniyle hemen hemen her toplum birbirinden kelime alıp verebilmiştir¹⁴⁹. Çünkü esas iletişim kelimelerle olmaktadır. Kelimeler, tarihin izlerini taşıyan birer tanık görevini üstlenmişlerdir. Kelimelerin getirdiği iletiler yoluyla bir dönem çok rahat bir şekilde çözülebilir. Kelimeler yardımıyla sosyal ilişkilerin dereceleri, aile ve devlet ilişkileri, kullanılan kelimeler yoluyla anlaşılabilir. Bu yönüyle kelimeler, toplumsal değer yargıların anlaşılmasında belge niteliği taşımaktadır.

¹⁴⁶ KARAALIOĞLU, s.16

¹⁴⁷ Doğan AKSAN, Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, TDK Yayınları, Ankara,1995, s.65

¹⁴⁸ Doğan AKSAN, Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s.71

¹⁴⁹ Zeynep KORKMAZ, Bilinçli Dil Sevgisi ve “Eleştirel Düşünme” Üzerine, Türk Dili Dergisi, Sayı: 501, Eylül 1993, s.387

Toplum, deęişen şartlara göre Őekil alırken var olan dilin kelimeleri de bununla birlikte deęişebilmektedir. Kelimelerin ićerdięi manalar da bu yeni aćılımlara göre anlam kazanmaya baŐlamaktadır¹⁵⁰.

Toplumsal gerćekler, kelimelerin gizlerinde çaędan çaęa, dilden dile gećmiŐ, bazen destanlarla bazen Őiirlerle bazen de hikâyelerle günümüze kadar gelebilmiŐlerdir. Kelime-toplum iliŐkisi ulusal kavramını güçlendirip pekiŐtiren bir bütünleŐtiricidir. Bu bakımdan Atatürk, dili ulus olmanın ve ulusal kültürün en baŐta gelen unsuru olarak görür ve son derece önem vermek gerektięini belirtmektedir¹⁵¹. Çünkü bir arada yaŐama ve sürekli ayakta kalmanın vazgeçilmez unsuru dildir.

7. Kelime-Kültür İlişkisi

Kelime, kültür-toplum, toplum-dil ve dil-düşünce arasındaki iliŐkiyi güçlendirirken aynı zamanda bunların birbiriyle olan bağlantılarını da zorunlu kılmaktadır. Kültürel ortaklığı arttıran ve anlamlı bütünlüğü sağlayan kelimeler, bir toplumun kültürel özelliklerini tanıtmaya görevi de bulunmaktadır.

Kültür, kelime ve kelimelerin işaret ettiği varlıklarla süreklilik kazanır. Bundan dolayı kelimeler kurumsallaŐmıŐ birer kültür servetidir. Bu servet, bir kişi ya da toplum tarafından sürekli beslenerek toplum arasında yaygınlaŐır¹⁵². Yıllardır insanların kullandıkları unvanlar, lakaplar ve aile ilişkilerinde kullandıkları kelimeler samimilik, sayęı ve sevgi derecesini göstermektedir¹⁵³. Aynı zamanda toplumda sürekli kullanılan atasözü ve deyimler de kelime- kültür ilişkisini gösteren önemli unsurlardır.

Birey ve toplum kelimelerle bir arada bulunmaktadır. İnsanlar arasındaki ortak paydaları oluşturan ve birleştirici unsur özelliği taşıyan kelimeler olmuŐtur¹⁵⁴. Kültür, gerek sözel gerekse sözel olmayan dilin bütün ürünlerini kelimelerin işaret ettiği Şekilde vücuda getirmektedir.

¹⁵⁰ ALAN, s.31

¹⁵¹ Cahit KAVCAR, Edebiyat ve Eğitim, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 119, Ankara, 1982, s.127

¹⁵² Ziya GÖKALP, Türkçülüğün Esasları, MEB Yayınları, İstanbul, 1990, s.32

¹⁵³ ALAN, s.21

¹⁵⁴ Doğan AKSAN ve D., Sözcük Türleri, TDK Yayınları, Ankara, 1983, s.15

Tarih boyunca kelimeler de insanlar gibi değişime uğrayarak bugüne kadar gelmiştir. Kelimeler, bazen diğer milletlerin kültürlerinden yararlanmış bazen de kendinden bazı kelimeler vermiştir. Böylece kelimeler kültürler arası alışverişler yoluyla beslene gelmiştir¹⁵⁵. Kültür, dil yoluyla aktarılmaktadır. Bu nedenle kültür, kelimeler sayesinde de sürekliliğini sağlamaktadır.

Vossler “ Dil, kültürün aynasıdır¹⁵⁶.” diyerek dil-kültür ortaklığına dikkat çekmektedir. Kültür varlığını, kurallarını, gelenek ve göreneklerini dilin yapı taşları olan kelimeler yoluyla hizmete sunabilmektedir. Bu açıdan kelimelerin dilin, dilin ise kültür için yaşamsal önem taşıdığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Kültür, toplumun duygu ve düşünce hazinesidir¹⁵⁷. Kültür, dili sürekli besleyerek devamlılığını sağlamaktadır. Bu sürekliliğin ana malzemesini kelimeler oluşturmaktadır. Daha sonra maddî unsurlar kültürü zenginleştirmektedir. Manevî unsurların şekillendiricisi ve sevdircisi olan atasözleri bu yönüyle dili beslemektedir.

8. Dil-Düşünce İlişkisi

Montaigne “İnsan düşünce ile görür ve duyar, her şeyden yararlanan, her şeyi düzene sokan, başa geçip yöneten düşüncedir. Geri kalan her şey kör, sağır ve cansızdır¹⁵⁸.” diyerek düşüncenin evrenin var oluş sebebiyle açıklanabileceğine işaret etmektedir.

Dünyadaki her şey düşüncenin içinde yer almaktadır. Her şey fikirlerin eseridir. Dünyada var olan bütün varlıklar düşüncenin ürünüdür. Dünya, zihinsel bir sistemin ürünüdür¹⁵⁹. Zihindeki düşünceler, kelimelerden ayrı olarak şekillenemez. Zihindeki tasarımlar, kelimelere ya da anlama dönüştüğü sürece varlığından haberdar olunabilmektedir.

¹⁵⁵ Zeynep KERMAN, Dil, Kültür ve Edebiyat, Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1-3 Ekim 1986, s.11

¹⁵⁶ Doğan AKSAN, Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, TDK Yayınları, Ankara,1995, s.65

¹⁵⁷ Mehmet KAPLAN, Kültür ve Dil, Dergah Yayınları, İstanbul, 2000, s.139

¹⁵⁸ Montaigne, Denemler (çev. Sabahattin EYYÜBOĞLU), Cem Yayınevi, İstanbul, 1996, s.42

¹⁵⁹ J. E. ADDİNGTON, % 100 Düşünce Gücü, (çev. Birol ÇETİNKAYA), Akaşa Yayın ve Dağıtım Ltd. Şti., İstanbul, 1996, s.11

İnsanların niyetlerini anlamak için öncelikle ne demek istedikleri anlamaya çalışılmaktadır. Kullandıkları kelimelerin düşüncelerini ne kadar yansıttıkları, inandırıcılık yönünden önem arz etmektedir¹⁶⁰. İnsanların düşünme, düşüncelerini aktarabilme ve bunları anlamlandırabilme, insan olmanın ve iletişim kurmanın temelini oluşturur¹⁶¹. Düşünce, söz-cümle-kelime-yazı öğelerini bir araya gelmesi ile şekillenir. Düşünceyi söz ya da kelimelerden ayrı ele almak, organları ayrı ayrı düşünmek gibidir. Dil ile düşünce karşılıklı birbirini oluşturmaktadır. Ve birbirilerini besleyerek süreklilik kazanmaktadırlar.

Dildeki güzellik kavramı, düşüncenin dile, dilin düşünceye kattığı artılarla değerlendirmek söz konusudur. Düşüncenin sadece sözden ve kelimelerden ibaret olmadığı üslup ve tesiri artıran yazma gücünün de düşünceden feyiz alarak geliştiği bilinmektedir¹⁶².

Tarih boyunca dil düşüncenin aracı olmuş, düşünceyi sürekli beslemiştir. Dil olmadan düşüncenin gelişmesi oldukça zordur. Geçmişten günümüze kadar yaşayan medeniyetleri dil taşıyarak getirmiştir. Ve bütün insanlığı ilgilendiren alanlar dil aracılığıyla gelişmiştir¹⁶³. " Dil, düşünme eylemi ve düşünce açısından ele alındığında insanı düşünen insan yapar, her şeyin büyük ölçüde dil ortamında yer aldığı ya da doğrudan dile yansıdığı görülür. Gerçekten de dil, bireyin bilincini oluşturan, benliğini biçimlendiren temeldir; bilincin köklerine, bilinçaltının derinliklerine uzanan başlıca insansal işlevlerdendir. Düşünce, us, bilgi, buluş, insansal anlamda ancak dille olanak kazanır. Düşünsel / tinsel oluşum etkeni olan dil, dünyayı anlayışımızın egemenliğine sokan temel araçtır, başlıca anlatım yöntemidir; insan yaşamının tüm görünüşleriyle iç içedir: İnsanın hem içindedir hem dışında öznedir hem de nesnel. Somut uyarılar düzlemini ancak onun aracılığıyla aşabilir insanoğlu..."¹⁶⁴ Düşüncenin, insanın kişilik özelliklerini düzenleyen aynı zamanda ifşa eden bir yapısı bulunmaktadır.

W. v. HUMBOLDT, her dilin kendine özgü bir anlama ve düşünme yolu olduğunu savunurken "Farklı dillerin sözcükleri, aynı kavramı gösterebilir bile hiçbir zaman gerçekten eşanlamlı değildirler. Her dilde özel bir dünya görüşü vardır"¹⁶⁵ der.

¹⁶⁰ ALAN, s.12

¹⁶¹ Doğan CÜCELOĞLU, Yeniden İnsan İnsana, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999, s.219

¹⁶² KAYAALP, s.167

¹⁶³ Tahsin BANGUOĞLU, Türkçenin Grameri, TDK Yayınları, Ankara, s.9

¹⁶⁴ Berke VARDAR, Dilbilimin Temel İlkeleri, s. 10., <http://www.turkdilidergisi.com/98/>

¹⁶⁵ Doğan AKSAN, Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s.69

Dil ile nesne arasındaki bağıntı herhangi bir mantık çizgisine dayandırılmamaktadır. Bu bağıntı daha çok insanların algılayış biçimleriyle ilişkili olduğu görülmektedir.

E. SAPIR, her insanın dilinin yapısının yerleşik olduğunu, insanoğlunun herhangi bir şeyi, bütün dil gerçeklerinin oluşturduğunu belirtir¹⁶⁶. Dil, bireysel özellikleri yapısında barındırmaktadır. İnsanın kullandığı kelimelerle içinde bulunduğu ruhsal durum arasında güçlü bir ilişki vardır.

Kelimenin varlığı, duygu ve düşüncelerin birbiriyle olan ilişkisini göstermektedir. Düşünce, kelimelerin matematiksel bir sistemle bir araya gelip meramın oluşmasına dayalı bir oluşumdur. Bu bakımdan mantık çerçevesini kelimesiz düşünmek hemen hemen imkânsızdır¹⁶⁷.

“İnsanlar kavramlarla düşünür, düşündüklerini dil göstergeleriyle anlatır.” Her sözcük zihinsel yapıdaki karakteristik özelliğine göre bir anlam taşımaktadır. Kelime ile nesne arasında sadece adlandırmadan dolayı bir ilişki vardır¹⁶⁸. Bu bakımdan, düşüncenin akışını belirleyen temel süreç nesnelere yüklenen kelimelerin oluşturduğu yapı bütünlüğüdür.

İnsan ruhu kelimelerin yoğrulmasıyla beslenmektedir. Temel gıdası kelimelerdir. Düşünce, kelimelerin anlamları ve bıraktığı izlenimlerle şekillenir. Duygu ve hayallerin bütün sınırları kelimelerin içinde gizlidir¹⁶⁹. Platon, “ Düşünme ve konuşma eylemlerinin aynı şey olduğunu, yalnız içinden konuşmanın ruhun ses açığa vurmadan kendi kendine konuşma sayılır.” derken, Vygotsky “Düşünce= Dil-Ses”tir, denklemini kurmaktadır. Martinet ise, düşünce kabiliyetinin ancak ve ancak dille var olacağını belirtir¹⁷⁰. Condillac, dil olmadan düşüncenin olamayacağına dikkat çekmektedir. Sözü düşünceden ayrı değerlendirmek doğru bir anlayış olamayacağını belirtirken; dili, zihinsel faaliyetleri yönlendirirken düşünceyle birlikte hareket ettiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle dilin, zihinsel faaliyetlerin kullanmasına olanak sağladığını ileri

¹⁶⁶ AKSAN, s.71

¹⁶⁷ Abdülkuddüs BİNGÖL, Türk İslam Mantıkçılarında Mantık ve Dil, Milli Eğitim, Sayı: 81, Ocak 1989, s.66

¹⁶⁸ KIRAN, s.54

¹⁶⁹ Mehmet KAPLAN, Dil ve Tanrı, Türk Dili, Sayı: 399, Mart 1985, s.123

¹⁷⁰ AKSAN, s.53-54

sürmektedir¹⁷¹. Saussure ise dil olmadan düşüncenin anlaşılması bir hayalden öteye gidemeyeceğini belirtmektedir. Düşüncenin ancak dille değer kazanacağını ve anlaşılabilirliğine değinmektedir¹⁷². Bu nedenle bireyin dış dünyayı algılayış biçimi, kavramlara yeni anlamlar yüklemektedir. Bu anlam yükleme süreci, çıkarımlar yapma, kavram ve önermeler arasındaki bağıntıyı kurma sürecidir. Bağlantının kurulması dil-düşünce bütünlüğünü oluşturmaktadır¹⁷³.

Düşünce, dilin öğeleri olan kavramlar ve kavramların yerini tutan kelimelerle oluşmaktadır. Bu yüzden düşünceyi dilden soyutlamak olanaksızdır. Dil ve düşüncede birbirini tamamlayan bir bütünlük vardır. Zaten anadil eğitimi için gerekli olan dört temel becerinin başarılmasında dil ile düşünce arasındaki bu sıkı ilişkiden kaynaklanmaktadır¹⁷⁴.

Dili düşünceden ayrı düşünmek, kelime ve düşünceyi de ayrı düşünmeyi gerektirir. Oysa düşünce bu unsurlardan ayrı olarak düşünülemez. Atasözleri, deyimleri ve diğer kelime gurupları düşüncenin dışına çıkartıldığında ortada kalan şeyin adı düşüncenin dışında bir tanım olacağı ortadadır. Bütün kelime ve kelime gurupları dilin anlatım sistemini, bu sistemler ise düşünce dünyasını genişleten kaynaklardır. Bu bağlamda düşünceyi ayrı olarak ele almak yalnızca götürebilir¹⁷⁵.

İnsanların düşünme tarzlarını, sahip oldukları kelime miktarı belirlemektedir. Bireyin kelime çerçevesi, olay ve olguları yorumlama biçimini etkileyebilmektedir¹⁷⁶. Dilbilimcilerin genel ortak görüşü, dil ile düşünce arasında güçlü bir ilişkinin olduğudur.

Birey, gerek düşünce yapısını gerekse bilgi birikimini arttırmak için okuma alışkanlığını edinmelidir. Okuma eylemiyle, dil-düşünce ilişkisi güçlendirilerek birey daha derin düşünce yapısına sahip olabilir.

¹⁷¹ HARRİS ve TAYLOR, s.114

¹⁷² HARRİS ve TAYLOR, s.173

¹⁷³ AKSAN, s.132

¹⁷⁴ Sedat SEVER, Dil ve İletişim, Etkili Yazılı ve Sözlü Anlatım), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Sayı:1, Cilt:1, Ankara, 1998, s.54

¹⁷⁵ Musa ÇİFTÇİ, Türkçe Öğretiminde Temel İlkeler, AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:1, 1998, s.66-67

¹⁷⁶ GÜLERYÜZ, s.13

Birey okuma yoluyla beynine kelime ve imajlar göndermektedir. Beyin bu gönderileri değerlendirerek ve kelimeleri birbirine bağlayarak dil-düşünce ilişkisi kurmaktadır¹⁷⁷. Bu ilişkinin kurulması, kazanılan yeni kavramlarla yaratıcı düşüncenin oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

9. Alanla İlgili Yapılmış Olan Çalışmalar

Türkçenin sahip olduğu kelime serveti bugüne kadar yeterince dikkat çekmemiş, yapılan birkaç çalışmayla sınırlı kalmıştır. Kelime çalışmalarının ilk örneklerini sözlükler oluşturmaktadır. Okul sözlükleri ve çok amaçlı sözlükler kelime serveti çalışmalarının öncüleridir.

Türkiye'deki mevcut dil araştırmaları, anadilinin eğitim-öğretimine ve çağın ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olmaktan ziyade, dildeki gramer hususiyetlerini yeni yaklaşımlarla ele almaktadır. Yapılmış birkaç araştırma istisna tutulursa, Türk dili ile ilgili bazı önemli konuların ve Türkçenin mevcut yapısıyla ilgili inceleme çalışmalarının göz ardı edildiği görülür. Yapılmış araştırmaların çoğu kelime hazinesinin tespitine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca bu araştırmaların hemen hemen tamamı ilköğrenim çağının ilk basamakları ile ilgilidir¹⁷⁸.

Ömer Harit, “Samsun ve Ankara İllerinin 6–7 Yaş Çocuklarında Kelime Hazinesi Araştırması”¹⁷⁹ adlı çalışmasında, Ankara ve Samsun illerindeki okulları buldukları bölgelerin sosyo-ekonomik durumlarına göre gruplandırarak, “Kelime Hatırlatma Oyunu” yöntemiyle, toplam 9351 öğrenciden materyal toplamıştır. Elde ettiği kelimeleri frekanslarına göre iki gruba ayırarak alfabetik sıraya göre bir liste hâlinde vermiştir. Ancak sonuçlar ve toplanan materyaller hakkında yeterli bilgi verilmemiştir. Bu sebeple, yapılan bu çalışmadan çok fazla faydalanma imkânı bulunmamaktadır.

Musa Çiftçi, “Bir Grup Üniversite Öğrencisi Üzerinde Kelime Serveti Araştırması”¹⁸⁰ adlı çalışmasında Ankara Üniversitesi Fen-Fakültesi'nin son sınıf

¹⁷⁷ TOSUNOĞLU, s.548

¹⁷⁸ Musa ÇİFÇİ, Bir Grup Yüksek Öğrenim Öğrencisi Üzerine Kelime Serveti Araştırması, Ankara, 1991 (Yayımlanmamış Y.Lisans Tezi)

¹⁷⁹ Ömer HARİT, Samsun ve Ankara İllerinin 6–7 Yaş Çocuklarında Kelime Hazinesi Araştırması, MEB Planlama-Araştırma ve Koordinasyon Dairesi, Ankara, s.72

¹⁸⁰ ÇİFÇİ, a.g.y.l.t

öğrencilerinden birer otobiyografi ve kompozisyon metni yazmalarını istemiş; sonucunda da aynı öğrenci grubuna ait toplam 102 adet otobiyografi ve kompozisyon metni üzerinde çalışmıştır. Bu şekilde öğrencilerin yazılı anlatımda en çok kullandıkları kelime servetini 1324 kelime olarak belirtmiştir.

Vedide Baha Pars ve Cahit Baha Pars, ilkokul birinci sınıfta öğretilecek kelimeleri belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmaları için 698 kelimedenden oluşan bir liste oluşturmuşlardır. Çalışmalarında yöntem olarak; gözleme dayalı tahmin, eser taraması ve mukayese yolundan faydalanmışlardır. İlk önce ilk okuma kitaplarındaki kelimeleri tespit edip bu kelimelere aritmetik ve hayat bilgisi derslerinde kullanılan kelimeleri ilâve etmişlerdir. İkinci aşamada, evde günlük yaşamda kullanılan kelimeleri, gözlem ve tayin yoluyla belirleyip listeye dâhil etmişlerdir. Son olarak da hazırlanmış oldukları listeyi Thorndike ve Gates'in kelime listeleri ile karşılaştırıp listeye son şeklini vermişlerdir¹⁸¹.

Nihat Bilgen'in kelime serveti konusundaki çalışması, ilkokulun ilk üç sınıfında kullanılan dile yönelik bir çalışmadır. Çalışmada eser taraması yöntemi kullanılmıştır. İlkokulun birinci, ikinci ve üçüncü sınıf Türkçe, matematik ve hayat bilgisi dersi kitaplarındaki kelimeleri sayıp bir kelime listesi oluşturmuştur. Bu çalışmada kelimelerin kullanım sıklıkları da verilmiştir. Sözü edilen liste tahmine dayalı olarak hazırlandığından temel kelime serveti olarak yaklaşmak doğru olmayabilir¹⁸².

Ümit Davaslıgil, "Farklı Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Çevreden Gelen Birinci Sınıf Çocuklarının Dil Gelişimine Okulun Etkisi"¹⁸³ adlı doktora çalışmasında birden fazla yöntem (Andre Rey'in resim testini, Descoudres'in dil testini, N. Limbosch ve C. Volf tarafından düzenlenen lûgatçe ve dil testini, objelere sözlü tepki testini) uygulayarak farklı bir yol izlemiştir. Dört farklı testin tatbikinden meydana gelen yöntem, tanıma-hatırlama ve adlandırmaya dayanmaktadır.

Davaslıgil, "*Bizim bu araştırmada problemimiz, şanslı ve şanssız sosyo-ekonomik ve kültürel çevreden gelen her iki grup deneğimizin birinci sınıfın başında ve sonunda lûgatçelerini*

¹⁸¹ Vehide Baha PARS, Okuma Psikolojisi ve İlkokuma Öğrenimi, Maarif Basımevi, İstanbul, 1954

¹⁸² Nihat BİLGİN, Kelime Hazinesi Konusunda Bir Araştırma, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (Yayınlanmamış Araştırma Raporu), Ankara, 1988

¹⁸³ Ümit DAVASLIĞİL, Farklı Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Çevreden Gelen Birinci Sınıf Çocuklarının Dil Gelişimine Okulun Etkisi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1985

nicelik ve nitelik bakımından incelemek, sözcük türlerinin kullanılma oranlarını ve cümledeki işlevlerini belirtmektir.” şeklinde ifâde ettiği çalışmasında, kelimelerin gramatikal kategori seviyesinde ne ölçüde tanındığını gruplar arasında mukayese etmiştir. Yetişme çevresinin, çocukların dil gelişimine nasıl bir etkide bulunduğu temas etmiştir.

Zehra Yaşın çalışmasında, ilkokul ve üniversite öğrencilerini hece/cümle; kelime/cümle; morphem/kelime, hece/kelime ve hece/morfem oran ve miktarları bakımından incelemiştir. Sonucunda, sadece hece/cümle münasebetinin, dil gelişimini ölçme bakımından yeterli güvenilirliği taşıdığı kanaatine varmıştır¹⁸⁴. Ancak, Türkçenin eklemeli bir dil oluşu, Türkçe kelimelerin ortalama iki veya üç heceden meydana gelmesi, Yaşın'ın vardığı kanaatin tartışmaya çok açık olduğunu gösterir.

M. Fevzi Aksarı ile Tayfur Köksal çalışmalarında, Almanya’da öğrenim gören birinci ve beşinci sınıf öğrencilerinin temel kelime servetleri ile öğrenimleri için gerekli olan kelimelere yönelik bir araştırmaya yer vermişlerdir. Araştırmacılar, ses kaydı yoluyla elde ettikleri 2180 kelimeyi müfredat programında yer alan ünitelere göre tasnif etmişler, gramatikal olarak da (fiil, sıfat, edat gibi) bölümlendirmeler yapmışlardır¹⁸⁵.

Necati Baykoç ile Meziyet Arı, “12–30 Aylık Türk Çocuklarında Dilin Kazanımı”¹⁸⁶ adlı çalışmalarında 12–30 aylık çocukların dil kazanımlarındaki aşamaları incelemişlerdir. Çalışmalarında dört ayrı yöntem kullanmışlardır: gözlem, görüşme, ses kaydı, not tutma. İfâdelerdeki hece sayıları, cümledeki kelime sayıları, kullanılan kelimelerin nitelikleri, kelime birleşimlerinin dil bilgisi yönünden dağılımları, eylem kiplerinin kullanımları, zarf ve ünlem kazanımı ve çekim eklerinin kullanımı ele alınarak çocukların bunları hangi aylarda, hangi sırayla kazandıkları tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda kelime listesi çıkartılmamış ama “17-18 aylık çocukların 100 kelime bildikleri” belirtilmiştir. Bu yönüyle çalışma, kelime serveti araştırmalarına kaynaklık etme özelliğindedir.

¹⁸⁴ Zehra YAŞIN, Çocuk Dil Gelişiminde Ölçüt Sorunu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1981

¹⁸⁵ M. Fevzi AKSARI, Tayfur KÖKSAL, Kelimeler, Der Hessische Kultur Minister, Weisbaden, 1988

¹⁸⁶ Necati BAYKOÇ, Meziyet ARI, “12-30 Aylık Türk Çocuklarında Dilin Kazanılması”, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi, Ankara, 1989

Üstün Dökmen ve Zehra Dökmen (Yaşın) ise hece/cümle arasındaki nisbî mukayesenin, farklı yaş ve öğrenim seviyelerindeki öğrenciler için de geçerli olup olmadığını inceleyerek, Zehra Yaşın'ın yöntemiyle elde edilmiş olan sonucu doğrulamışlardır¹⁸⁷.

İlyas Göz, “Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü”¹⁸⁸ adlı çalışmasına, ilk adım olarak Türkçeyi temsil edebilecek nitelikte bir havuzun oluşturulmasıyla başlamıştır. Havuza hangi tür materyallerden hangi oranlarda alınacağını tespit için danışmanlar belirlenmiş, bir de soruşturma yapılmıştır. Tamamı yüksek okul mezunu, 23-33 yaşlarında ve hemen her meslekten 209 erkekten oluşan bir gruba yazılı olarak şu soru yöneltilmiştir: “Aşağıdaki kategorilerin okuma hayatımız içindeki oranlarını, (% cinsinden) tahmini olarak yazın!”. Bu kategoriler ise sırasıyla şunlardır: Basın, Roman-Hikâye, Bilim, Popüler Bilim, Güzel Sanatlar-Biyografi, Hobi, Din, Muhtelif. Bu ana kategorilerden Basın, Roman-Hikâye ve Güzel Sanatlar, kendi içlerinde ayrıldıkları alt bölümler hâlinde havuza alınmışlardır. Basın ana kategorisi için her gün en yüksek tirajlı üç gazeteden birisi dönüşümlü olarak alınmış; ayrıca bu gazetelerin dışında üç gazete grubu oluşturulmuş ve aynı şekilde, her gün bu üç gazete grubunun birisinden dönüşümlü olarak alınmıştır. Gazetelerden, güncel haberler dışındaki bütün sütunlardan örnekler alınmıştır. Roman-Hikâye ana kategorisi kendi içinde Aşk-macera, Mizah, Polisiye, Tarihî ve Muhtelif alt kategorilerine ayrılmış ve materyal seçimi buna göre yapılmıştır. Güzel sanatlar ana kategorisi Sinema-Tiyatro, Müzik, Resim-Heykel, Mimarî, Şiir ve Muhtelif alt kategorilerine ayrılmıştır. Okul kitapları kategorisinde ise ikinci sınıftan dokuzuncu sınıfa kadar olan okul ders kitaplarından materyal seçilmiştir. Tüm kategoriler için kitap seçiminde sadece üç kriter kullanılmıştır: Yazar(lar)ının Türk olması, 1995 yılından (dahil) sonra yayımlanmış olması ve ihtiyaç duyulan kategoriye ait olmasıdır.

¹⁸⁷ Üstün DÖKMEN, Zehra DÖKMEN, İlkokul Kitaplarındaki Dilin ve Türkçeyi Kullanma Becerisinin Psikolojik Bir Yaklaşımla Değerlendirilmesi, Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı (Tebliğ Metinleri), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1988

¹⁸⁸ İlyas GÖZ, Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları: 823, Ankara, 2003

Havuz dört aşamada oluşturulmuştur: Materyalin temin edilerek tarayıcı vasıtasıyla bilgisayara aktarılması, tarayıcı tahrifatının düzeltilmesi, bağlam düzeltmelerinin yapılması ve kelimelerin yalın hâllerine indirgenerek dağarcığın oluşturulmasıdır.

Havuzdaki kelime hatalarının düzeltilmesi, kontekst düzeltmelerinin yapılması, çok anlamlı kelimelerin şifrenmesi ve özel isimlerin ayıklanmasından sonra, kelimeler işlenerek sıklık listesi oluşturulmuştur. Buna göre 22.693 kelimelik “Kelime Sıklığı Sözlüğü” ortaya çıkmıştır.

Ednan KABADÜZ’ÜN yaptığı doktora çalışmasında ikinci kademedeki 8. sınıfların kullandıkları kelime türlerini inceleyerek kelime sıklıklarını ortaya çıkarmıştır. Çalışmada en sık kullanılan isimlerin sosyal içerikli kelimeler (Arkadaş 134, insan 103, köy 94, okul 80, ev 63, yer 58, Ağrı 52, anne 47...), en sık kullanılan fillerin ise günlük yaşamdaki eylemler (Git- 141, gel- 49, sev- 33, gez- 29, de- 25, iste- 25, yap- 22, kal- 21, başla- 20, geç- 20, ye- 20...), en sık kullanılan sıfatlar (bir 313, her 76, bu 75, güzel 69, iyi 41, o 27, büyük 23, temiz 18, küçük 15...), en çok kullanılan zamirler (ben 198, biz 112, o 60, ora 52, şey 49, onlar 18, herkes 13...), en sık kullanılan zarflar (çok 196, sonra 42, daha 35, en 30, fazla 15, iyi 11, yine 11, böyle 11...), en çok kullanılan edatlar (için 77, var 37, gibi 35, değil 30...), en sık kullanılan bağlaçlar (ve 303, da 77, ama 48, ki 19, çünkü 9, ile 7...) ve en sık kullanılan ünlemlerin ise (işte 4, Allah’ım 2, aman 2 hele 2 ... şeklinde sıralanmaktadır¹⁸⁹.

Hayriye Ünsal, üç farklı türde(anı, otobiyografi, serbest konu) 5., 8. ve 11. sınıflardan random yöntemiyle seçilen otuzar öğrenci belirli süre konuşturup ses kayıt cihazıyla öğrencilerin konuşma becerilerindeki aktif kelime hazinesini tespit etmeye çalışmıştır. Seçilen öğrencilerin kelime hazinesini öğrencilerin sosyo-ekonomik seviye, cinsiyet, tür ve sınıflarına göre incelenmiştir. Bu çalışmada

¹⁸⁹ Ednan KARADÜZ, İlköğretim Okulları Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Sözcük Türlerini Öğrenme ve Kullanma Düzeyleriyle Kavram Edinimleri, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2004, s. 297-317

öğrencilerin konuşma becerisinde geçen aktif kelime hazinelerini listeler halinde vererek, hazırlanacak bir kelime listesi için önemli bir kaynak oluşturmuştur¹⁹⁰.

Mustafa ÇIPLAK, öğrencilerin yazılı kelime hazinesini belirlemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Öğrencilerin eğitim kademesi, sosyo-ekonomik düzeyi ve cinsiyetine göre fark olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla 90 öğrenciye, üç farklı türde(anı, atasözü açıklaması, serbest konu) yazı yazdırılmıştır. Böylelikle 270 tane yazılı kompozisyonda 30464 kelime kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu kelimelerden 2567'si çeşit kelime, 27897 kelime de bu çeşit kelimelerin tekrarı olduğu görülmüştür. Kullanılan kelimelerin dağılımı: 5.sınıflar 6740, 8. sınıflar 9284 ve 11. sınıflar ise 14440 kelime kullanmıştır. Yazılı kelime serveti sosyo- ekonomik düzey bakımında incelendiğinde, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan 5. ve 8. sınıflar, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan 5. ve 8. sınıflar gerek toplamda gerekse çeşit kelime de daha fazla kelime kullandıkları, toplamda kız öğrencilerin, çeşit kelime de ise erkek öğrencilerin üstün oldukları, üç farklı türde anı türünde toplam ve çeşit kelime miktarının diğer iki türden fazla olduğu saptanmıştır¹⁹¹.

Taşıdığı büyük öneme rağmen kelime hazinesi araştırmalarında Türkiye'de henüz yeterli bir alan literatürü oluşmamıştır. Bu durum, yapacağımız çalışmanın önemini artırmaktadır.

¹⁹⁰ Hayriye ÜNSAL, Afyon (merkez) İlköğretim 5., 8. ve Ortaöğretim 11. Sınıf Öğrencilerinin Konuşma Becerisinde Geçen Aktif Kelimelerin Tespiti, A.K.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 2005

¹⁹¹ Mustafa ÇIPLAK, Uşak Merkez İlköğretim 5., 8. ve 11. Sınıfların Yazılı Kelime Hazinesinin Belirlenmesi, AKÜ Sos. Bil. Ens., Afyonkarahisar, 2005 (yayınlanmamış yüksek lisans tezi)

İKİNCİ BÖLÜM

I. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim II. kademenin son sınıfında bulunan öğrencilerin 6. ve 7. sınıfta okutulan Türkçe ders kitaplarındaki okuma parçalarının altındaki bilinmeyen kelimeleri kazanıp kazanmadığını ortaya çıkarmaktır.

II. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Kelime, toplumun kültürel özelliklerini yansıtan söz varlıklarıdır. Toplumdaki bireylerin kullandıkları kelimeler ve edebî üslup dilin gelişmişlik düzeyini göstermektedir¹⁹².

Duygu ve düşüncelerin daha etkin bir şekilde dile getirilmesi kelimelerin kullanılmasıyla değil, aynı zamanda kelimelerin işlevini arttıran kelime öbeklerinin de yerinde kullanılmasıyla gerçekleşmektedir. Deyim ve atasözlerinin yoğunlaştırılmış derin içerikleri hem yazma hem de konuşma için vazgeçilmez unsurlardır. Bu nedenle dilin söz varlığından yeterince yararlandığı ölçüde düşüncenin gelişimine katkı sağlanmış olur¹⁹³.

Orhun Kitabeleri'nde kullanılan kelimeler, dilin yapı taşları olan soyut ve somut kavramaların ustaca kullanımını açıkça ortaya çıkarmaktadır. Türk toplumu tarih boyunca farklı dönemlerde farklı milletlerle etkileşim içinde olmuştur. Bu bakımdan kullanılan kelimeler yaşanan döneme göre önem kazanmışlardır. Ülkenin içinde bulunduğu duruma göre bazen savaş ile ilgili kelimelerin çok kullanıldığı bazen de sos-

¹⁹² Muharrem ERGİN, Orhun Kitabeleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1999, s. XIV

¹⁹³ Doğan AKSAN, Türkçenin Gücü, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 41-47

ekonomik alanlarla ilgili kelimelerin ön plana çıktığını görülmüştür. Kavramlar, kültürün temel özelliklerini, gelenek-göreneklerini, kelimeler yoluyla başka devirlere ya da nesillere aktarma görevi üstlenmiştir. Bu nedenle kelimeler, dilin bildirişim dizgesini oluşturan ve duygu ile düşüncelerin tesirini arttıran önemli öğeler olmuşlardır.

Hızla gelişen teknolojinin beraberinde getirdiği kelime zenginliği, toplumların kültürel dinamiklerini etkilemektedir. Olay ve olguların algılanış biçimleri değişmekte ve bunların ele alınış biçimi farklılaşmaktadır.

Kelime, anlama ve anlatma becerilerini besleyen kaynaktır. Bireyin bildiği kelime sayısı, duygu ve düşüncelerini rahatça aktarmasında önemli rol oynamaktadır. Bu noktadan hareketle bireyin bildiği kelime sayısının çokluğu, yaşamında ne kadar önemli yer tuttuğu merak konusu olmuştur.

Çalışma, Türkçe 6. ve 7. sınıf ders kitaplarında geçen bilinmeyen kelime çalışmalarının uygulamasından sonra başarı sağlanıp sağlanmadığı konusuna ışık tutması açısından önem taşımaktadır. Mevcut eğitim sistemindeki Türkçe ders kitaplarındaki okuma parçalarının seçimi ve bu parçalara bağlı olarak kazandırılmaya çalışılan bilinmeyen kelimelerin kazandırılıp kazandırılmadığı çalışma konusunu şekillendirmiştir.

III. SINIRLILIKLAR

1. Bu çalışma 2003–2004 öğretim yılında Uşak merkezde seçilmiş beş ilköğretim okuluyla sınırlıdır.
2. Araştırmanın evreni Uşak merkezdeki farklı sosyo-ekonomik düzeydeki 5 okulun 8. sınıfına giden öğrencilerinden oluşmaktadır.
3. Uygulanan çalışma yapraklarının fazla olması nedeniyle öğrenci sayısı sınırlı tutulmuştur.
4. Çalışmanın örneklemini Uşak merkezdeki Halit Ziya Uşaklıgil, 23 Nisan, Malkoçolğlu, Ömer Bedrettin Uşaklı ve Besim Atalay İlköğretimlerindeki 8. sınıf öğrencileri oluşturmuştur.
5. Öğrenciler, bu okullardaki 8. sınıf öğrencileri arasında Random yöntemiyle seçildi.

6. Çalışma 30 öğrenciyle sınırlandırıldı.

7. Araştırmanın konusu “6. ve 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Geçen Bilinmeyen Kelimeler” ile sınırlı tutulmuştur.

IV. HİPOTEZLER

1. Öğrenciler “Türkçe ders kitaplarında geçen bilinmeyen kelimeler”in tamamını kazanmaktadır.
2. Öğrencinin bilgisayar sahibi olması kelime kazanımı üzerinde etkili değildir.
3. Öğrencinin cinsiyeti kelime kazanımı üzerinde etkilidir.
4. Öğrencinin gecekonduda ya da apartmanda oturması kelime kazanımı üzerinde etkili değildir.
5. Öğrencinin ev sahibi olması ya da kirada oturması kelime kazanımı üzerinde etkili değildir.
6. Sosyo-ekonomik durum kelime kazanımı üzerinde etkili değildir.
7. Babanın mezuniyet durumu kelime kazanımı üzerinde etkili değildir.
8. Annenin mezuniyet durumu kelime kazanımı üzerinde etkili değildir.
9. Babanın mesleği kelime kazanımı üzerinde etkili değildir.
10. Annenin mesleği kelime kazanımı üzerinde etkili değildir.

V. VARSAYIMLAR

1. Öğrencilerin Türkçe ders kitaplarında geçen bütün bilinmeyen kelimeleri öğrenmiş oldukları varsayılmıştır.
2. Hazırlanan çalışma yaprakları konuyla ilgili uzman ve öğretmenlerin görüşleriyle yeterli olacağı kabul edilmiştir.
3. Örneklemin, evreni yeterli seviyede temsil edeceği kabul edilmiştir.

VI. YÖNTEM VE ARAÇLARI

Uygulama yapılmadan önce en başarılı öğrencileri seçmemek için, okul yönetici ve ilgili öğretmenine bu çalışmanın okul başarısını ölçmeye yönelik olmadığı konusunda bilgi verildi.

Her okuldan altı öğrenci denek olarak alındı. Bu deneklerin seçimi, tam günlük öğretim yapan okullarda beşten fazla sınıflı okullarda rasgele altı sınıf seçildi. Sınıfların adları küçük kâğıtlara yazılarak bir kutuya atıldı, öğretmen ve öğrenciler önünde bu kutudan çekiliş yapılarak sınıflar belirlendi. Sınıflar belirlendikten sonra, sınıf listelerinin ilk sırasında olan öğrenci, ilk sırada olup da o gün gelemeyen öğrencinin yerine ikinci sıradaki öğrenci denek olarak alındı. İkili öğretim yapan okullarda ise aynı yöntemle üç öğrenci sabahçılar, üç öğrenci ise öğlen gelen öğrenciler arasında seçildi. İki sınıflı okullarda ise her sınıfın bir, beş ve on beşinci sıradaki öğrencileri denek olarak alındı.

Hazırlanmış olan çalışma yapraklarına öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar “doğru”, “yanlış” ve “boş” şeklinde işaretlenerek tek tek sayıldı, çalışma yapraklarına not edildi. Sayılan kelimeler “SPSS Bilgisayar Paket Programı”na aktarıldı. Veriler, program ortamına, her doğruya “1”, yanlış ve boş ise “0” yazılarak girildi.

Bütün öğrenci guruplarına iki ders saati süre verildi. Araştırmanın uygulama süresi boyunca araştırmacı tarafında takip edilerek yine araştırmacının gözetiminde yapıldı. Uygulama sırasında öğrencilere herhangi bir yönlendirme yapılmadan, sadece ders kitaplarındaki kelimeleri nasıl çalıştıkları ve uyguladıkları hatırlatılıp daha sonra öğrenciler tek tek sıralara oturtularak birbirilerine bakmaları engellendi.

Son beş yılda okutulan altı farklı yazarın Türkçe 6. ve 7. sınıf ders kitapları ele alındı. Bu kitaplarda geçen bilinmeyen kelimeler tespit edilerek aşağıdaki ana başlıklar altında uygulandı.

1. Aşağıdaki boşluklara uygun gelen Kelimeleri yazınız.

Tanım	Kelime
acı, sıkıntı, korku veren anlamında kullanılan kelime.....	
akarsu kenarlarındaki verimli tarlalar anlamında kullanılan kelime	
atlı asker anlamında kullanılan kelime	
başı boş bırakılmış at ya da eşek anlamında kullanılan kelime.....	
belli amaçlarla kurulmuş konutlar topluluğu anlamında kullanılan kelime.....	
koruma, gözetme, esirgeme anlamında kullanılan kelime.....	

2. Aşağıdaki kelimelerin Karşıt anlamlarını yazınız.

Kelime	Karşıt anlam
Açmak	
Dur	
Kötü	
Yanlış	
Zarar	

3. Aşağıdaki kelimelerin Sesteşini cümle içinde kullanınız.

Kelime	Sesteşi
Alay	
Donanma	
Serin	
Satır	

4. Aşağıdaki kelimeleri cümlede Terim anlamda kullanınız.

Kelime	Terim anlamında cümlede kullanımı
Makas	
Soluğan	
Babafingo	
Güverte	
Yemeni	

5. Aşağıdaki Deyimlerin karşılıklarını yazınız.

Deyim	Karşılığı
aklına getirmemek	
gözden geçirmek	
göze almak	
sevk etmek	

6. Aşağıdaki kelimelerin Eş anlamlarını yazınız.

Kelime	Eşanlamı
Yurt	
Cevap	
Konuk	
Hoca	
Mana	

7. Aşağıdaki kelimeleri Anlamlı bir şekilde tamamlayınız.

Kelime	Tamamlanmış durumu
D - f - ne	
G - l - ş - m	
An -kd - t	
M - h -r - be	
H -nç - r	

8. Aşağıdaki karışık verilen deyimleri Anlamlı bir şekilde eşleştirerek tamamlayınız.

Deyim	Eşleştirilmiş durum
aydınlığa.....	olmak

gönülpahada ağır
 gözlerinidurmak
 orta yol.....değişmek
 üzerinde.....yağlamak

9.Bildiğiniz kelimeleri işaretleyp(x), bir cümle içinde kullanınız.

Kelime	Cümle içinde kullanımı
Akçe	
Derviş	
Ecdat	
Fazilet	
Enstitü	

10.Bildiğiniz kelimeleri işaretleyp(x), anlamlarını yazınız.

Kelime	Anlamı
Kurgu	
Rivayet	
Mizaç	
Müsabaka	
Süğü	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGU VE YORUMLAR

Tablo 1. Öğrencilerin Cinsiyetleriyle Verilen Kelimeleri Kazanmaları Arasındaki Farka İlişkin t Testi

Tanım	cins	N	Ort	SS	t	p
Verilen boşluğa uygun gelen kelimeyi bulabilme	Erkek	14	,38	,21	,230	,819
	Kız	16	,36	,18		
Verilen kelimenin karşıt anlamını bilme	Erkek	14	,74	,23	-	,839
	Kız	16	,76	,09		
Verilen kelimenin sesteşini cümlede kullanabilme	Erkek	14	,40	,37	-	,926
	Kız	16	,41	,36		
Verilen terimi cümlede kullanma	Erkek	14	,32	,22	,239	,813
	Kız	16	,30	,22		
Verilen deyimlerin karşılıklarını yazabilme	Erkek	14	,38	,26	,146	,885
	Kız	16	,36	,18		
Verilen kelimenin eş anlamını bilme	Erkek	14	,47	,29	,341	,735

	Kız	16	,43	,26		
Aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlayabilme	Erkek	14	,58	,23	-	,665
	Kız	16	,61	,19		,438
Karışık verilen deyimleri eşleştirebilme	Erkek	14	,45	,22	-2,3	,030
	Kız	16	,62	,19		
Verilen kelimeleri cümle içinde kullanabilme	Erkek	14	,45	,30	-	,618
	Kız	16	,50	,22		,504
Verilen kelimenin anlamını yazabilme	Erkek	14	,28	,22	-	,765
	Kız	16	,30	,18		,301

Her iki grubun da en başarılı olduğu çalışma “Verilen kelimenin karşıt anlamını bilme” çalışması olmuştur. (Kızlar 0,76; erkekler 0,75.) Her iki grubun da başarısız olduğu çalışma ise “Verilen kelimenin anlamını yazabilme” çalışması olmuştur. (Kızlar 0,30; erkekler 0,28 .)

Tablonun geneli incelendiğinde her iki grubun da kelimeleri bilme başarıları hemen hemen birbirine yakın çıkmıştır. Genel olarak cinsiyete göre bir karşılaştırma yapmak gerekirse, cinsiyetin kelime kazanımı üzerinde doğrudan etkili olmadığı görülmüştür.

Tablo incelendiğinde “Karışık verilen deyimleri eşleştirme” maddesinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla başarılı oldukları görülmüştür ($p<0,05$). Kızların erkeklerden daha başarılı olarak görülmesi, kız çocukların evde daha fazla zaman harcamaları ve bu süre zarfında çalışmaya daha fazla zaman ayırmalarından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Diğer kelimelerin kazanımında cinsiyetin doğrudan etkili olduğu söylemek güçtür.

Tablo 2. Öğrencilerin Bilgisayar Sahibi Olmalarıyla Verilen Kelimeleri Kazanmaları Arasındaki Farka İlişkin t Testi

Tanım	sesbil	N	Ort.	SS	t	p
Verilen boşluğa uygun gelen kelimeyi bulabilme	1,00	20	,33	,21	-	,126
					1,578	
Verilen kelimenin karşıt anlamını bilme	1,00	20	,73	,20	-,950	,350
	2,00	10	,45	,15		
Verilen kelimenin sesteşini cümlede kullanabilme	1,00	20	,35	,37	-	,226
					1,237	
Verilen terimi cümlede kullanma	1,00	20	,29	,22	-,686	,499
	2,00	10	,35	,23		
Verilen deyimlerin karşılıklarını yazabilme	1,00	20	,36	,21	-,298	,768
	2,00	10	,39	,23		
Verilen kelimenin eş anlamını bilme	1,00	20	,39	,24	-	,083
					1,796	
Aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlayabilme	1,00	20	,57	,22	-	,287
					1,085	

	2,00	10	,66	,19		
Karışık verilen deyimleri eşleştirebilme	1,00	20	,54	,23	-,057	,955
	2,00	10	,54	,22		
Verilen kelimeleri cümle içinde kullanabilme	1,00	20	,44	,26	-	,249
					1,176	
	2,00	10	,56	,23		
Verilen kelimenin anlamını yazabilme	1,00	20	,23	,14	-	-,321
					,1801	
					9	
	2,00	10	,41	,24		

Bilgisayar faktörü “Verilen kelimenin karşıt anlamını bilme” çalışmasında bilgisayarlı olan öğrenciler 0,80; bilgisayarlı olmayanlar 0,73 başarı göstermişlerdir. En az başarı ise “Verilen terimi cümlede kullanma” çalışması olduğu görülmüştür. (0,35;029)

Verilen boşluğa uygun gelen kelimeyi bulmada, verilen kelimenin karşıt anlamını, verilen kelimenin sesteseşini, verilen terimi cümlede kullanma, verilen deyimlerin karşılıklarını bulmada, verilen kelimenin eş anlamını bilmede, aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlamada, karışık verilen deyimleri eşleştirmede, verilen kelimeleri cümle içinde kullanmada, verilen kelimelerin anlamını yazmada bilgisayarlı olan öğrenciler, bilgisayarlı olmayan öğrencilerden daha fazla kelime bildikleri görülmüştür.

Bilgisayar faktörünün kelime kazanımı üzerindeki etkisine baktığımızda, bilgisayarlı olan öğrencilerin bilgisayarlı olmayanlara göre daha başarılı olduğu görülmüştür. Bilgisayarlı olan öğrenciler, sosyo-ekonomik bakımından *şanslı bir çevrede* oldukları için bu farklılık ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3. Öğrencilerin Gecekondu ya da Apartmanda Oturmalarıyla Verilen Kelimeleri Kazanmaları Arasındaki Farka İlişkin t Testi

Tanım	Ses	N	Ort.	SS	t	P
Verilen boşluğa uygun gelen kelimeyi bulabilme	1,00	9	,26	,14	-	,045
					2,100	
Verilen kelimenin karşıt anlamını bilme	2,00	21	,41	,20		
	1,00	9	,65	,26	-	,026
					2,348	
Verilen kelimenin sesteşini cümlede kullanabilme	2,00	21	,80	,09		
	1,00	9	,11	,23	-	,002
					3,481	
Verilen terimi cümlede kullanma	2,00	21	,53	,33		
	1,00	9	,20	,22	-	,076
					1,841	
Verilen deyimlerin karşılıklarını yazabilme	2,00	21	,36	,21		
	1,00	9	,25	,19	-	,045
					2,098	
Verilen kelimenin eş anlamını bilme	2,00	21	,42	,21		
	1,00	9	,23	,23	-	,001
					3,544	
Aralarında boşluk bırakılan kelimeleri	2,00	21	,54	,22		
	1,00	9	,53	,23	-	,244

tamamlayabilme					1,191	
	2,00	21	,63	,20		
Karışık verilen deyimleri eşleştirebilme	1,00	9	,49	,30	-,763	,452
	2,00	21	,56	,18		
Verilen kelimeleri cümle içinde kullanabilme	1,00	9	,31	,25	-	,013
					2,642	
	2,00	21	,55	,23		
Verilen kelimenin anlamını yazabilme	1,00	9	,14	,08	-	,003
					3,263	
	2,00	21	,36	,19		

Gecekonuda oturanlar en az başarıyı “Verilen kelimenin sesteşini kullanma” çalışmasında göstermiş (0.11); apartmanda oturanlar ise en az başarıyı “ Verilen terimi cümle içinde kullanma ile verilen kelimenin anlamını yazma”da göstermiştir (0.36).

Verilen boşluğa uygun gelen kelimeyi bulmada, verilen kelimenin karşıt anlamını, verilen kelimenin sesteşini, verilen terimi cümlede kullanma, verilen deyimlerin karşılıklarını bulmada, verilen kelimenin eş anlamını bilmede, verilen kelimeleri cümle içinde kullanmada gecekondu ya da apartmanda oturmak doğrudan etkilidir.

Her iki grup da “Verilen kelimenin karşıt anlamını bilme”de yüksek oranda kelime kazandıkları görülmüştür. (Apartman: 0,80, gecekondu: 0,65)

Gecekonuda oturanların başarısız olmalarının sebepleri “şansız çevre” de olmalarıdır. Gerek ekonomik sıkıntılar gerekse sosyal ilişkilerdeki belirli bir çevreyle sınırlı olmaları bu sonucu doğurmuştur. Bu çevrede kullanılan kelime çerçevesinin darlığı çocukların kelime servetinin alanını etkilemektedir.

Verilen boşluğa uygun gelen kelimeyi bulmada, verilen kelimenin karşıt anlamını, verilen kelimenin sesteşini, verilen terimi cümlede kullanma, verilen deyimlerin

karşılıklarını bulmada, verilen kelimenin eş anlamını bilmede, aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlamada, karışık verilen deyimleri eşleştirmede, verilen kelimeleri cümle içinde kullanmada apartmanda oturan çocuklar, gecekonduda oturan çocuklara göre daha fazla kelime kazanmışlardır.

Çocukların en fazla toplumu tanıma şansı yakaladığı ortam birlikte yaşanan yerlerdir. Özellikle apartmandaki gerek sosyal statüsü gerekse kültürel seviyelerinin yüksek olması nedeniyle iletişim olanağı daha yoğundur. Öte yandan gecekonduda oturan öğrenciler bu ortamdan mahrum oldukları için kısıtlı bir sayıda kelime duymaktadırlar hem de az sayıda kelimeyle konuşmaktadırlar. Bu nedenle kelime kazanımları da az olduğu söylenebilir.

Aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlama ile karışık verilen deyimleri eşleştirme çalışmasının, çocuğun gecekonduda ya da apartmanda oturmasıyla doğrudan ilişkili olmadığı görülmüştür.

Öğrencinin içinde bulunduğu sosyal çevre dil kazanımını ya da kelime servetini doğrudan etkilemektedir. Öğrencinin oturduğu yer ile kelime kazanma başarısı arasında güçlü bir ilişki vardır.

Tablo 4. Öğrencilerin Kirada Oturması ya da Ev Sahibi Olmalarıyla Verilen Kelimeleri Kazanmaları Arasındaki Farka İlişkin t Testi

Tanım	sesev	N	Ort.	SS	t	p
Verilen boşluğa uygun gelen kelimeyi bulabilme	1,00	13	,28	,16	-2,164	,039
	2,00	17	,43	,20		
Verilen kelimenin karşıt anlamını bilme	1,00	13	,70	,23	-1,663	,108
	2,00	17	,80	,09		
Verilen kelimenin sesteşini cümlede kullanabilme	1,00	13	,22	,28	-2,857	,008
	2,00	17	,55	,35		
Verilen terimi cümlede kullanma	1,00	13	,26	,21	-1,213	,235
	2,00	17	,35	,22		
Verilen deyimlerin karşılıklarını yazabilme	1,00	13	,29	,20	-1,745	,092
	2,00	17	,43	,21		
Verilen kelimenin eş anlamını bilme	1,00	13	,28	,21	-3,519	,002
	2,00	17	,58	,24		
Aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlayabilme	1,00	13	,49	,19	-2,626	,014
	2,00	17	,68	,19		

Karışık verilen deyimleri eşleştirebilme	1,00	13	,51	,26	-,582	,565
	2,00	17	,56	,19		
Verilen kelimeleri cümle içinde kullanabilme	1,00	13	,35	,21	-2,565	,016
	2,00	17	,57	,25		
Verilen kelimenin anlamını yazabilme	1,00	13	,19	,13	-2,531	,017
	2,00	17	,36	,21		

İki grubun da en başarılı oldukları kelime çalışması “verilen kelimenin karşıt anlamını bilme” kendi evinde oturanlar 0.80 başarı gösterirken kirada oturanlar 0.70 başarı göstermişlerdir.

İki grubun da “verilen kelimenin anlamını yazma” çalışmasında en başarısız oldukları görülmüştür. Kendi evinde oturanlar 0.36 başarı gösterirken kirada oturanlar 0.19 başarı göstermişlerdir.

Verilen boşluğa uygun gelen kelimeyi bulmada, verilen kelimenin karşıt anlamını, verilen kelimenin sesteşini, verilen terimi cümlede kullanma, verilen deyimlerin karşılıklarını bulma, verilen kelimenin eş anlamını bilmede, aralarında boşluk bırakılan kelimeleri yapabilme, karışık verilen deyimleri eşleştirme, verilen kelimeleri cümle içinde kullanmada kendi evinde oturanlar, kirada oturanlara göre daha başarılı oldukları görülmüştür.

Kendi evinde oturan öğrenciler sıkça çevre ve okul değiştirmedikleri için kendine olan özgüvenleri artmaktadır. Dolayısıyla üst seviyedeki kelimeleri sıkça duydukları için daha fazla kelime kazanabilmektedirler. Bu durum onların başarılı olmalarında etkili olduğu söylenebilir.

Verilen boşluğa uygun gelen kelimeyi bulma, verilen kelimenin sesteşini bilme,

verilen terimi cümlede kullanma, verilen deyimlerin karşılıklarını bulma, verilen kelimenin eş anlamını bilme, aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlama, verilen kelimeleri cümle içinde kullanmada evin kira ya da kendilerinin olmasıyla ilişkilidir.

Verilen kelimenin karşıt anlamını bulma, verilen terimi cümlede kullanma ve karışık verilen deyimleri eşleştirmenin çocuğun kendi evinde ya da kirada oturmasıyla doğrudan bir ilişkisi bulunmamıştır.

Kendi evinde oturan çocukların bütün kelime çalışmalarında kirada oturan çocuklara göre daha başarılı oldukları görülmüştür. Kirada oturan çocukların sürekli çevre değiştirmeleri kelime kazanımını arttırdığını söylemek oldukça güçtür.

Tablo 5. Öğrencilerin Babalarının Mesleğiyle Verilen Kelimeleri Kazanmaları Arasındaki Farka İlişkin t Testi

Tanım	babame s	N	Ort	SS	F	Sig.
Verilen boşluğa uygun gelen kelimeyi bulabilme	1,00	2	,36	,17	1,014	,431
	2,00	3	,42	,12		
	3,00	12	,32	,23		
	4,00	5	,39	,18		
	5,00	2	,64	,09		
	6,00	6	,34	,15		
	Toplam	30	,37	,20		
Verilen kelimenin karşıt anlamını bilme	1,00	2	,75	,07	,355	,874
	2,00	3	,80	,05		
	3,00	12	,71	,25		
	4,00	5	,76	,07		
	5,00	2	,88	,11		
	6,00	6	,77	,11		
	Total	30	,75	,17		
Verilen kelimenin sesteşini cümlede kullanabilme	1,00	2	,50	,71	,851	,528
	2,00	3	,53	,50		
	3,00	12	,30	,34		

	4,00	5	,56	,36		
	5,00	2	,70	,14		
	6,00	6	,30	,26		
	Total	30	,41	,36		
Verilen terimi cümlede kullanma	1,00	2	,50	,00	2,316	,075
	2,00	3	,17	,29		
	3,00	12	,31	,21		
	4,00	5	,40	,09		
	5,00	2	,58	,12		
	6,00	6	,17	,21		
	Total	30	,31	,22		
Verilen deyimlerin karşılıklarını yazabilme	1,00	2	,30	,28	1,736	,165
	2,00	3	,48	,23		
	3,00	12	,33	,22		
	4,00	5	,45	,19		
	5,00	2	,67	,00		
	6,00	6	,26	,15		
	Total	30	,37	,21		
Verilen kelimenin eş anlamını bilme	1,00	2	,55	,13	1,922	,128
	2,00	3	,38	,33		

	3,00	12	,34	,26		
	4,00	5	,51	,23		
	5,00	2	,89	,00		
	6,00	6	,458	,246		
			3	83		
	Total	30	,45	,27		
Aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlayabilme	1,00	2	,53	,04	1,075	,399
	2,00	3	,73	,06		
	3,00	12	,53	,24		
	4,00	5	,58	,23		
	5,00	2	,83	,04		
	6,00	6	,63	,18		
	Total	30	,60	,21		
Karışık verilen deyimleri eşleştirebilme	1,00	2	,72	,16	,425	,826
	2,00	3	,52	,13		
	3,00	12	,55	,28		
	4,00	5	,49	,25		
	5,00	2	,63	,19		
	6,00	6	,48	,12		
	Total	30	,54	,22		

Verilen kelimeleri cümle içinde kullanabilme	1,00	2	,85	,05	3,726	,012
	2,00	3	,58	,27		
	3,00	12	,29	,18		
	4,00	5	,56	,28		
	5,00	2	,63	,06		
	6,00	6	,55	,23		
	Total	30	,48	,26		
Verilen kelimenin anlamını yazabilme	1,00	2	,44	,21	2,071	,128
	2,00	3	,21	,10		
	3,00	12	,22	,19		
	4,00	5	,38	,25		
	5,00	2	,53	,03		
	6,00	6	,27	,15		
	Total	3	,28	,195		

Verilen tanıma uygun gelen kelimeyi bulmada, babası öğretmen olan öğrenciler daha başarılı olurken (0,64), babası işçi olan çocukların en az başarılı olduğu ortaya çıkmıştır. (0,32)

Genel başarıya baktığımızda “Verilen tanıma uygun kelime bulma” ile babanın mesleği arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. (0,37) Öğretmen çocuklarının diğer çocuklara nazaran daha başarılı olmaları, öğretmenlerin çocuklarına zaman ayırmaları ve sosyal ilişkilerinin güçlü olmalarından kaynaklanmaktadır.

Verilen kelimenin karşıt anlamını bulmada, babası öğretmen olan öğrenciler daha başarılı olurken (0, 88), babası işçi olan çocukların en az başarılı olduğu ortaya çıkmıştır. (0,71)

Genel ortalama da “Verilen kelimenin karşıtını bulma” başarısı 0.75 olurken babası işçi olan çocukların başarı oranı 0.71 ile meslek grupları arasında en başarısız ve genel ortalamanın altında olduğu görülmüştür.

“Verilen kelimenin sesteşini bilme”de babası öğretmen olan öğrenciler en başarılı olurken (0, 70), babası işçi ve serbest meslek olan çocukların en az başarılı olduğu ortaya çıkmıştır. (0,30)

“Verilen kelimenin sesteşini bilme” başarısının genel ortalaması 0,41 iken babası işçi ve serbest meslek olan çocukların genel ortalamanın altında oldukları görülmüştür.(0,30)

“Verilen terimi cümlede kullanma” başarısı, babası öğretmen olan öğrenciler daha başarılı olurken (0,58), babası çiftçi ve serbest meslek olan çocukların en az başarılı olduğu ortaya çıkmıştır. (0,16)

“Verilen terimi cümlede kullanma” genel ortalama başarısı 0,41 iken babası çiftçi ve serbest meslek olan çocukların başarı düzeyleri 0,16’lık birimle ortalamanın altında başarı göstermişlerdir. Bunun sebebi iki meslek grubunun da çocuklarına yeterince yardım edememesi ya da yeterli bilgiye sahip olamamasında kaynaklanmış olabilir.

“Verilen deyimlerin karşılıklarını bulma”da, babası öğretmen olan öğrenciler en başarılı olurken (0, 67), babası serbest meslek olan çocukların en az başarılı olduğu ortaya çıkmıştır. (0,26)

“Verilen deyimlerin karşılıklarını bulma “da genel ortalama başarısı 0,37 iken babası serbest meslek olan çocukların en az başarılı olduğu ortaya çıkmış 0,26 ile genel ortalamanın çok altında kaldığı görülmüştür.

“Verilen kelimenin eş anlamını bilme”de babası öğretmen olan öğrenciler en başarılı olurken (0.89), babası işçi olan çocukların en az başarılı olduğu ortaya çıkmıştır. (0,34)

“Verilen kelimenin eş anlamını bilme” genel başarısı 0,49 iken babası işçi olan çocukları 0,34 başarıyla ortalamanın altında kalmışlardır.

Aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlamada babası öğretmen olan öğrenciler en başarılı olurken (0.83), babası emekli ve işçi olan çocukların en az başarılı olduğu ortaya çıkmıştır. (0,53)

“Aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlama” genel başarısı 0.60 iken babası emekli ve işçi olan çocuklar 0,53 oranında başarı göstermişlerdir.

“Karışık verilen deyimleri eşleştirmede” babası emekli olan çocuklar en çok başarılı olurken(0.72), baba mesleği memur ve serbest meslek olan çocukların en az başarılı olduğu ortaya çıkmıştır. (0,48)

“Karışık verilen deyimleri eşleştirme” genel başarısı 0,54 iken baba mesleği memur ve serbest meslek olan çocuklar 0,48 ortalamaıyla genel başarının altında kalmışlardır.

“Verilen kelimeleri cümle içinde kullanma”da babası emekli olan çocuklar en çok başarılı olurken(0,85), babası işçi olan çocukların en az başarılı olduğu ortaya çıkmıştır. (0.29)

“Verilen kelimeleri cümle içinde kullanma” genel başarısı 0,48 iken babası işçi olan çocukların başarı oranı 0.29 ile düşük görülmüştür.

Bunun sebebi emeklilerin evde çocuklarıyla harcadıkları zamanın çok daha fazla olmasından kaynaklanmış olabilir. Aynı zamanda çocukların dinleme yoluyla babalarından duydukları kelimeler de kazanım düzeylerini arttırmış olabilir. Oysa babası işçi olan bir çocuğun bu tip bir olanağı olmadığı gibi babasında yeterli ilgiyi de göremeyebilir. Bu bağlamda çocuğun kelimeleri rahatça kazanması biraz daha zorlaşmaktadır.

Babası öğretmen olan öğrenciler “verilen kelimeyi cümle içinde kullanma”da en başarılı olurken(0,53), babası çiftçi olan çocukların en az başarılı olduğu ortaya çıkmıştır. (0,21).

“Verilen kelimenin anlamını yazma”da, babası öğretmen olan öğrenciler daha başarılı olurken (0,53), babası çiftçi olan çocukların en az başarılı olduğu ortaya çıkmıştır. (0,32)

“Verilen kelimenin anlamını yazma”da genel başarısı 0,29 iken babası çiftçi olanlar 0,32 oranında başarılı olabilmüşlerdir.

Çocuğun babasının mesleği, çocuğun yaşamını doğrudan etkilemektedir. Baba mesleğinin eğitim-öğretim kurumuna yaklaşması ya da içinde bulunması kelime kazanımı üzerinde son derece etkili olmaktadır. Bütün meslek grupları göz önüne alındığında öğretmen çocuklarının daha başarılı olmaları baba mesleğinin çocuğun gerek dil başarısı gerekse kelime servetinin artırımı konusundaki önemi bakımından dikkat çekicidir.

Öğretmen çocukları hem ailelerinden hem de babalarının mesleği gereği girdikleri ortamlardan dolayı daha fazla kelimeyi duyabildikleri gibi babalarının özel çabalarının da etkili olduğu söylenebilir. İşçi çocuklarının ise babalarından az kelime duymaları ya da yeterince ilgi görmemeleri nedeniyle başarısız olduğu söylenebilir.

Öğretmen ailelerinin çocukları diğer meslek gruplarının çocuklarına göre gerek aileleriyle gerekse çevresiyle olan ilişkileri son derece yoğundur. Bu yoğunluğun getirdiği en dikkat çekici kazanımlarından biri dinleme yoluyla kazanılan kelime servetidir.

Öğrencilerin kelime kazanımı ile baba mesleği arasında güçlü bir ilişki vardır. Babanın çocuğuna ayırdığı zaman arttıkça çocuğun kelime bilgisinin arttığı söylemek yerinde olacaktır.

Davaslıgil’in yaptığı çalışmada da baba mesleğinin, çocuğun dil gelişimi üzerinde etkili olduğu ortaya çıkmıştı. Babası işçi olan çocukların dil gelişimleri diğer meslek guruplarına göre az geliştiğine işaret etmiştir.¹⁹⁴

¹⁹⁴ Ümit DAVASLIGİL, Farklı Sos-ekonomik Çevreden Gelen Birinci Sınıf Çocuklarının Dil Gelişimine Okulun Etkisi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1985, s.9

Tablo 6. Değişkenler arası korelasyonlar tablosu

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Ses oda	1,00	-,07	,18	,14	-,04	,08	-,08	,50	,15	,41	,20	,21	-,17	-,01	-,02	,08
.Sesb mez		1,00	,72	,31	-,21	-,21	,40	,01	,51	,17	,30	,48	,36	,07	,57	,54
Ses anmez			1,00	,33	-,47	-,23	,27	,05	,18	,17	-,03	,39	,18	-,16	,29	,33
.Sesay gel				1,00	-,24	-,21	,09	,27	,03	,09	,17	,31	,05	-,13	,27	,19
Sesok kar					1,00	,63	-,19	,00	,20	-,03	,09	-,17	-,05	-,12	-,20	-,11
Ses karsay						1,00	-,19	,08	,09	,05	,00	-,14	-,22	-,31	-,23	-,21
b1ke luy							1,00	,39	,52	,26	,52	,59	,68	,47	,60	,57
b2kar şıt								1,00	,28	,46	,55	,51	,14	,34	,28	,38
b2ses teş									1,00	,31	,43	,61	,43	,35	,58	,71
b2teri m										1,00	,50	,56	,09	,23	,14	,36
b2 deyim											1,00	,64	,37	,40	,48	,42
b2eş												1,00	,47	,25	,63	,79
b2anlm lı boş													1,00	,57	,60	,51
b3deyi m														1,00	,46	,41

eş																	
b4kel cmic																1,00	,74
b5kel anl yaz,																	1,00

** Not: 0.30 ve üzerindeki korelasyonlar manidardır.

Öğrencinin oda sayısı ile verilen kelimenin karşıt anlamını bilme arasında güçlü bir ilişki vardır(0.50). Oda sayısının artması verilen kelimenin karşıt anlamını bulmasını arttırdığı görülmüştür. Çocuğun kendine ait odasının olması ve çalışmaya zaman ayırması kelime kazanımı üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

Öğrencinin babasının mezuniyeti ile verilen kelimenin sesteşini bulma(0.51), verilen kelimenin eş anlamını bilme(0.48), verilen kelimeleri cümle içinde kullanma(0.57), Verilen kelimenin anlamını yazma(0.54) üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

Annenin mezuniyet derecesi düştükçe okuyan çocuk sayısı arttığı görülmüştür.(-0.47). Annenin okumamış olması çok fazla çocuğa sahip olmasından dolayı bir evde okula giden çocuk sayısının arttığı görülmüştür.

Ailenin aylık gelirinin artması ya da azalmasının kelime kazanımı üzerinde doğrudan etkili olmadığı görülmüştür.

Ailede okuyan çocuk sayısı artıkça kelime kazanımının da arttığı görülmüştür(0,63).

Verilen deyimın karşılığını bulabilen öğrencilerin, verilen kelimenin karşıt anlamını da bildikleri görülmüştür(0,55).

Verilen kelimenin eş anlamını bilen, verilen kelimenin karşıt anlamını da bildikleri belirlenmiştir(0,51).

Verilen boşluğa uygun gelen kelimeyi bulan öğrenciler, verilen kelimenin sesteşini de bulabilmektedir(0,52).

Verilen kelimenin eş anlamını bilen öğrenciler, aynı zamanda verilen kelimenin

sesteşini de bulabilmektedir (0,61).

Verilen kelimeyi cümle içinde kullanabilen öğrenciler, verilen kelimenin sesteşini de bildikleri görülmüştür(0,58).

Verilen kelimenin anlamını bilmekle, verilen kelimenin sesteşini de bilme arasında bir ilişki görülmüştür(0,71).

Verilen deyimlerin karşılıklarını bilen öğrencilerin, verilen terimi cümlede kullandıkları görülmüştür(0,50).

Verilen kelimenin eş anlamını bilen öğrenciler, verilen terimi cümlede kullanmaktadır(0,56).

Aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlayabilenler, verilen deyimlerin karşılıklarını yazabilmektedir(0,37).

Karışık verilen deyimleri eşleştirebilen, verilen deyimlerin karşılıklarını da yazabilmektedir(0,40).

Verilen kelimeleri cümle içinde kullanabilen, verilen deyimlerin karşılıklarını yazabilmektedir(0,48).

Verilen kelimenin anlamını yazabilenler, verilen deyimlerin karşılıklarını yazabilmektedir(0,42).

Deyimin anlamını yazma, deyimleri eşleştirebilme, terim anlamını bilme, boşluk doldurma, kelimeyi cümle içinde kullanma, kelimenin anlamını yazma, kelimenin karşıt ve zıt anlamını yazabilme çalışmaları her ne kadar ayrı olsa da hepsinin ortak noktası kelime servetiyle doğrudan ilişkili olmasıdır. Deyim ya da kelimeyi cümle içinde kullanabilme kelimenin anlamını bilip bilememeye doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda kelimenin anlamını bilmek aynı zamanda sözlük çalışmalarında başarılı olmayı da beraberinde getirecektir.

Korelasyon tablosu incelendiğinde kelime bilgisi ile kelimeyi kullanma arasında güçlü bir ilişki görülmektedir.

Babanın mezuniyet durumu ile verilen kelimenin eş anlamını bilebilme arasında yüksek bir ilişki vardır (0,48). Babanın mezuniyet durumu arttıkça, çocuğun

duyabileceği dolayısıyla öğrenebileceği kelime sayısı artmaktadır. Çocuğun gerek evde duyabileceği kelimeler gerekse babasının çevresindeki insanlardan duyabileceği kelimeler giderek çeşitlilik kazanmaktadır. Bu çeşitlilik eğer babanın mezuniyet durumu yüksekse daha fazla kelime duymasına zemin hazırlayacak azsa daha az kelimeyle tanışma şansı yakalamış olacaktır.

Davaslıgil, sosyo-ekonomik durumu kötü olan çocukların yetiştiği çevre için “şansız çevre” tanımını kullanmaktadır. Sosyal çevrenin çocuğun dil gelişimi için önemli olduğunu vurgulamaktadır¹⁹⁵.

Annenin mezuniyet durumu ile verilen kelimenin eş anlamını bilebilme arasında anlamlı bir ilişki vardır(0.39).

Ali Haramein’a göre yüksek öğrenim görmüş olan aile çevresinde yetişen çocuğun dili hızla zenginleşmekte ve farklılaşmakta, zihni kolayca uyarılmaktadır. İşçi çevresinde ise, çocukların kelime servetlerinin fakir, telâffuzlarının kötü olduğunu belirtir. Haramein, bu çocukların aynı zamanda daha çok somut isimleri kullandıkları, soyut kelimelere yeterince sahip olmadıklarını da tespit etmiştir¹⁹⁶.

Ailenin aylık geliri ile verilen kelimenin eş anlamını bilebilme arasında anlamlı bir ilişki vardır (0.31).

Verilen boşluğa uygun gelen kelimeyi bulan öğrenciler, verilen kelimenin eşanlamlısını da bilebilmektedir (0.59).

Verilen kelimenin karşıt anlamını bilebilenler, verilen kelimenin eşanlamlısını da bilebilmektedir (0.51).

Verilen kelimenin sesteşini bilebilenler, verilen kelimenin eşanlamlısını da bilebilmektedir (0.61).

Verilen terimi cümlede kullanabilenler, verilen kelimenin eşanlamlısını da bilebilmektedir (0.56).

Verilen deyimlerin karşılıklarını bulabilenler, verilen kelimenin eşanlamlısını da bilebilmektedir (0.64).

¹⁹⁵ DAVASLIGİL, s.8

¹⁹⁶ DAVASLIGİL, s.9

Deyimlerle, eşanlamı bulabilme arasında çok güçlü bir ilişki çıkmaktadır. Her iki kavram da belli bir birikimi gerektiren kelime servetinin öğeleridir. Belli bir kelime seviyesine ulaşan öğrenciler deyim ya da eşanlam bulma çalışmalarında daha da başarıları yükselecektir.

Aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlayabilenler, verilen kelimenin eşanlamısını da bilebilmektedir (0.47).

Verilen kelimeleri cümle içinde kullanabilenler, verilen kelimenin eşanlamısını da bilebilmektedir (0.63).

Verilen kelimenin anlamını yazabilenler, verilen kelimenin eşanlamısını da bilebilmektedir (0.79).

Aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlayabilmekle, babanın mezuniyeti arasında (.36); verilen boşluğa uygun gelen kelimeyi bulabilme (.68); verilen kelimenin sesteşini bilebilme (0.43); verilen deyimlerin karşılıklarını bulabilme (0.37); verilen kelimenin eş anlamını bilebilme (0.47) ; karışık verilen deyimleri eşleştirebilme (0.57); verilen kelimeyi cümle içinde kullanabilme (0, 60); verilen kelimenin anlamını yazabilme (0.51) üzerinde etkilidir.

Karışık verilen deyimleri eşleştirebilmekle okuyan kardeş sayısı arasında (-0.31); (Okuyan kardeş sayısı arttıkça deyimleri eşleştirme başarısı düşmektedir. Okuyan kardeş sayısı ile deyimleri eşleştirme başarısı arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır.) verilen boşluğa uygun gelen kelimeyi bulabilme (0.47); verilen kelimenin karşıt anlamını bilebilme (0.34); verilen kelimenin sesteşini bilebilme (0.35); verilen deyimlerin karşılıklarını bilebilme (0.40); aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlayabilme (0.57); verilen kelimeyi cümle içinde kullanabilme (0.46); verilen kelimenin anlamını yazabilme (0.41) arasında bir ilişki bulunmaktadır.

Verilen kelimeleri cümle içinde kullanabilmekle baba mesleği arasında (0.57); Verilen boşluğa uygun gelen kelimeyi bulabilme arasında (0.60); verilen kelimenin sesteşini bulabilme (0.58); Verilen deyim karşılığını bulabilme (0.48); verilen kelimenin eş anlamını bilebilme (0.63); aralarında boşluk bırakılan kelimeleri anlamlı bir şekilde tamamlayabilme (0.60); karışık verilen deyimleri eşleştirebilme (0.46); verilen kelimenin anlamını yazabilme arasında (0.74) ilişki bulunmaktadır.

Verilen kelimenin anlamını yazabilmeye; babanın mezuniyeti (0.54), annenin mezuniyeti (0.33), verilen boşluğa uygun gelen kelimeyi bulabilme (0.57), verilen kelimenin karşıt anlamını bilebilme (0.38), verilen kelimenin sesteşini bilebilme (0.71), verilen terimi cümlede kullanabilme (0.36), verilen deyimın karşılığını bulabilme(0.42), verilen kelimenin eş anlamını bilebilme (0.79), aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlayabilenler (0.51), karışık verilen deyimleri eşleştirebilme (0.41), verilen kelimeyi cümle içinde kullanabilme arasında (0.74) ilişki bulunmaktadır.

Kelime kazanımı büyükten küçüğe doğru sıralamak gerekirse, Öğrenciler en fazla başarıyı verilen kelimenin eş anlamını bulmada göstermiş(0,78), en az başarıyı ise verilen deyimini eşleştirmede göstermiştir(0.42).

İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe 6. ve 7. Sınıf Ders Kitaplarında Geçen Bilinmeyen Kelimelerin Okul Ve Öğrencilere Göre Sayısal Olarak Dağılımı

İlköğretim 8. sınıfa giden öğrencilerin Türkçe 6. ve 7. sınıf ders kitaplarında geçen bilinmeyen kelimelerin okul düzeyi ve öğrenci sayılarına göre en çok kazanılan kelimedenden hiç kazanılmayan kelimeye doğru sıralanarak tablolaştırılmıştır. Her çalışma ayrı başlıklar altında ele alınmıştır. Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin kelime kazanım düzeyleri azdan çoğa ve yüksek düzeyden düşük düzeye doğru tablolar hâlinde verilerek yorumlanmıştır.

Tablo 7. Verilen Tanıma Uygun Olarak Kelime Yerleştirme Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı

N:30	SEDY O1 KKS	SEDYO2 KKS	SEDOO1 KKS	SEDOO2 KKS	SEDDO KKS	GKKS
Sözcük						
Süvari	6	5	5	5	6	27
Kurcalamak	4	6	4	4	6	24
Poyraz	4	5	4	4	4	21
Vasiyet	3	5	5	4	4	21
Zatürree	3	4	4	4	5	20
Peri	4	3	3	3	5	18
Site	6	6	2	2	2	18
Ferah	3	3	3	2	4	15

Katiyen	3	4	4	2	2	15
Kutsal	1	5	2	2	4	14
Himaye	3	3	3	2	2	13
Kaynak	1	5	3	2	2	13
Siper	3	4	1	3	2	13
Zıpzıp	1	5	2	4	1	13
Küfe	2	6	-	1	3	12
Harabe	2	4	2	3	-	11
Mahcup	2	2	2	1	3	10
Yılkı	2	5	1	1	1	10
Demeç	3	2	2	2	-	9
Kanı	-	4	2	1	1	8
Kabus	3	1	2	1	-	7
Kudret	2	2	1	2	-	7
Esvap	2	1	-	1	2	6
Istırap	1	1	1	2	-	5
Kişileştirmek	-	1	2	1	-	4
İhtiyatsızlık	1	1	-	1	-	3
Kulvar	1	2	-	-	-	3
Beşeri	1	-	1	-	-	2

Bük	1	-	-	-	-	1
Meziyet	1	-	-	-	-	1
Müteessir	1	-	-	-	-	1
Ameliye	-	-	-	-	-	-
Meşveret	-	-	-	-	-	-

Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki okullar karşılaştırıldığında, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan okullardaki (SEDYO) öğrencilerin daha fazla kelime kazandıkları görülmüştür.

“Verilen Tanıma Uygun Olarak Kelime Yerleştirme” çalışmasında SEDYO1, SEDYO2, SEDYOO1, SEDYOO2 ve SEDYOO’daki öğrencilerin en fazla bildikleri kelimenin “süvari”, en az bildikleri “Bük”, “Meziyet”, “Müteessir”, hiç bilemedikleri ise “Ameliye” ve “Meşveret” kelimeleridir.

Kitaplardan geçen ve öğrencilere öğretildiği varsayılan bu kelimelerinin %50’den daha fazlasının öğrencilerin bilmesi beklenirdi. Verilen 33 kelimedenden ancak 10 kelimedede %50 ve üzeri başarı sağlanabilmiştir. Genel olarak bilinen kelime sayısına bakıldığında 33 kelimedenden 31 kelime öğrenciler tarafından kazanıldığı görülmüştür.

Kelimeler öğretildiği hâlde başarının bu kadar düşük olmasının nedenleri başında Türkçe ders kitaplarında yer alan “Bilinmeyen Kelime Çalışmalarında” üzerinde durulan kelimelerin, günlük hayattan kopuk olmaları ve öğrenciler tarafından kullanılmamasından kaynaklanmış olabilir.

Tablo 8. Verilen Kelimenin Karşıt Anlamını Bulma Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı

N:30	SEDYO1	SEDYO2	SEDOO1	SEDOO2	SEDDO	GKKS
Sözcük	KKS	KKS	KKS	KKS	KKS	
Açmak	6	6	5	6	6	29
Aşağı	6	6	5	6	6	29
Gündüz	6	6	5	6	6	29
Kötü	6	6	5	6	6	29
Önce	6	6	5	6	6	29
Ucuz	6	6	5	6	6	29
Yanlış	6	6	5	6	6	29
Sevinç	6	6	5	6	5	28
Tatlı	6	6	5	5	6	28
Yok	6	6	5	6	5	28
Sinirli	6	6	5	5	5	27
Satmak	4	6	3	4	6	23
Zarar	6	6	3	5	3	23
Dur	4	4	5	4	5	22
Yalan	4	5	3	5	4	21
Doğruluk	3	5	3	4	3	18

Yokuş	3	3	1	1	1	9
Pısırtık	3	1	1	1	-	6
Güç	1	3	-	1	-	5
<i>Nezaret</i>	-	1	-	-	-	1

Bütün uygulama çalışmaları içinde en fazla başarının sağlandığı kelime grubu “verilen kelimenin zıt anlamlısını bulma” çalışmasıdır. (0.80)“verilen kelimenin karşıt anlamını bulma” çalışmasında en çok kazanılan kelimelerinin “Açmak” , “Aşağı”, “Gündüz”, “Kötü”, “Önce”, “Ucuz” ve “Yanlış” olduğu görülmüştür (29 kişi). “karşıt anlamını bulma” çalışmasında en az kazanılan ise “Nezaret” kelimesidir.(1 kişi). “Nezaret” kelimesi günlük konuşma dilinde sıkça kullanılmayan bir kelime olduğu için öğrenciler tarafından yeterince kazanılmamıştır. Genel olarak verilen 20 kelimenin 16’sının %50’den daha fazla öğrenci tarafından bilinmesi bilinmeyen kelime çalışmalarının, karşıt anlamını bilme çalışmalarının başarılı olduğu söylenebilir. Bilinmeyen kelime çalışmalarında kazanımı hedefe en yakın olan çalışmadır.

Tablo 9. Verilen Kelimenin Sesteşini Cümle İçinde Kullanma Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı

N:30	SEDYO1	SEDYO2	SEDOO	SEDOO2	SEDDO	GKKS
Sözcük	KKS	KKS	1 KKS	KKS	KKS	
Alay	3	5	3	5	1	17
Satır	3	3	3	4	1	14
Sırt	3	2	3	4	1	13
Serin	1	4	2	3	2	12
<i>Donanma</i>	-	1	1	3	-	5

“Verilen kelimenin sesteşini cümle içinde kullanma” da 30 öğrenciden 17 tanesi “Alay” kelimesini doğru kullanarak kazandıklarını göstermişlerdir. En az kazanılan ise “Donanma” kelimesi olduğu görülmektedir.

“Donanma” kelimesinin az kazanılmış olması öğrencilerin yaşadıkları çevreden kaynaklanmaktadır. Örneklem grubunun denizden uzak bir yerde olmasından dolayı denizle ilgili kavramların kazanılmasında olumsuz bir etki yarattığı söylenebilir.

Tablo 10. Verilen Terimi Cümlede Kullanma Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı

N:30	SEDYO1	SEDYO2	SEDOO1	SEDOO2	SEDDO	GKKS
Sözcük	KKS	KKS	KKS	KKS	KKS	
Aşı	4	4	3	6	4	21
Güverte	4	4	2	5	2	17
Makas	2	3	1	6	3	15
Yemeni	-	-	1	-	-	1
Soluğan	-	-	-	-	-	-
<i>Babafingo</i>	-	-	-	-	-	-

“Verilen terimi cümlede kullanma” çalışmasında “Aşı” terimini 30 öğrenciden 21 tanesi doğru olarak kullandığı görülmüştür. En az kazanılan “Yemeni”, hiç kazanılamayan ise “Soluğan” ve “Babafingo” kelimeleri olduğu saptanmıştır.

“Verilen kelimenin sesteşini cümle içinde kullanma” tablosundaki “Donanma” kelimesi gibi “Soluğan” ve “Babafingo” kelimeleri de denizle ilgili kelimelerdir. Bu durum çevrenin kelime kazanımı üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 11. Verilen Deyimin Anlamını Yazma Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı

N:30	SED	SEDYO2	SEDOO1	SEDOO2	SEDDO	GKKS
Sözcük	YO1	KKS	KKS	KKS	KKS	
	KKS					
ant içmek	5	5	4	5	5	24
çıt	5	5	3	5	6	24
çıkarmamak						
avucunun içi	5	5	3	5	4	22
gibi bilmek						
asabı	4	4	3	5	4	20
bozulmak						
dişini sıkmak	5	4	2	6	3	20
donup	4	4	4	5	3	20
kalmak						
gözden	2	4	2	4	4	16
geçirmek						
beraat etmek	4	4	3	2	-	13
kılına	4	2	3	3	1	13
dokunmamak						
aklına	2	2	2	4	2	12
getirmemek						
başının	2	4	3	2	1	12
çaresine						

bakmak						
kanı tepesine çıkma	3	3	2	1	3	12
mahvolmak	1	3	3	1	4	12
dünyayı gözü görmemek	2	3	2	3	1	11
eninde sonunda yap- mak	1	3	3	3	1	11
Nuh nebiden kalma	4	3	2	-	1	10
çığır açmak	3	1	2	2	1	9
boy vermek	-	1	4	2	1	8
göz gözü görmemek	3	1	1	2	1	8
göze almak	2	-	3	2	1	8
kafasını kurcalamak	3	2	2	1	-	8
insan olmak	2	2	1	2	-	7
göğüs göğüse çarpışmak	2	-	2	1	-	5
cihanı tutmak	1	-	2	1	-	4
dil vermek	-	-	-	1	3	4

borçlu olmak	-	-	2	1	-	3
lamı cimi kalmamak	1	-	2	-	-	3
anıt kılmak	-	1	-	1	-	2
demir ağlarla örmek	-	-	1	-	1	2
<i>emrihak vaki olmak</i>	-	-	-	-	-	-

“Verilen Deyimin Anlamını Yazma” çalışmasında “Ant içmek” deyimini 24 öğrenci tarafından doğru bir şekilde tanımlanabilmiştir. 30 öğrenciden 24 öğrencinin bu deyimini bilmesi başarının %50 üzerinde olmasından dolayı istenilen bir başarının elde edildiğini göstermektedir. 2 öğrenci tarafından az bilinen “Anıt kılmak” ile “Demir ağlarla örmek”, hiç bilinmeyen ise “Emrihak vaki olmak” deyimini olmuştur.

“Emrihak vaki olmak” deyimini günümüzde hemen hemen hiç kullanılmamakla birlikte ders kitaplarında hâlâ bulunmaktadır. Günlük hayatta yeri olmayan ya da kullanılmayan kelimeler öğretilmesine rağmen kısa bir süre sonra unutulmaktadır.

Genel itibarıyla “Verilen Deyimin Anlamını Yazma” çalışması istenilen düzeyde değildir. Öğrenciler deyimlerin anlamlarını yazma konusunda sıkıntı çekmektedirler. 30 deyimden yalnızca 7 tanesi %50 üzerinde tanımlanabilmiştir. 23 deyim ise çok az öğrenci tarafından bilinmiştir. Deyim çalışmalarının istenilen düzeyde olmadığını söylemek yerinde olacaktır. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin deyimleri daha az kazandıkları görülmüştür. Genel toplamda 30 deyimden 28’i öğrenciler tarafından yapılmıştır.

Tablo 12. Verilen Kelimenin Eş Anlamını Yazma Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı

N:30	SEDYO1	SEDYO2	SEDOO1	SEDOO2	SEDDO	GKKS
Sözcük	KKS	KKS	KKS	KKS	KKS	
Konuk	5	6	4	5	3	23
Beyaz	5	6	2	6	3	22
Kara	5	6	3	5	3	22
Yurt	5	6	3	5	3	22
Cevap	4	6	2	6	2	20
Vazife	5	5	4	4	2	20
Hayat	5	6	4	2	2	19
Okul	3	6	3	6	1	19
Hoca	3	5	2	4	4	18
Ömür	4	5	3	3	3	18
Meşhur	3	5	2	4	2	16
Öğretmen	2	6	3	3	2	16
İstirahat	1	6	3	3	2	15
Katiyen	3	4	2	3	2	14
Yahut	5	4	2	1	1	13
Vahşî	3	4	1	2	2	12

						101
Mezar	2	5	2	1	1	11
Müdafaa	4	3	1	2	1	11
Tamir	3	3	-	3	2	11
Uydurma	1	5	1	4	-	11
Gerçek	2	3	1	2	2	10
Kese	1	4	2	2	1	10
Akran	3	3	-	2	1	9
Eser	3	3	1	1	-	8
Vaka	3	4	-	1	-	8
Paramparça	1	1	-	-	1	3
Gâh	-	2	-	-	-	2
Dem	-	1	-	-	-	1
<i>Davranı</i>	-	-	-	-	-	-

“Verilen kelimenin eş anlamını yazma” çalışmasında “Konuk” kelimesi 23 öğrenci tarafından doğru olarak yazılmıştır. Sadece 1 öğrenci “Dem” kelimesini bilmiş, “Davranı” kelimesi ise hiçbir öğrencinin yapamadığı görülmüştür. Gerek “Dem” gerekse “Davranı” kelimesi sıkça kullanılmayan kelimeler oldukları için her ne kadar öğretilmiş olsa da öğrenciler tarafından kazanılmamıştır. Verilen 29 kelimedenden 28’i öğrenciler tarafından cevaplandırıldığı görülmüştür.

Öğrencilerin %50’ye yakın başarı gösterdikleri çalışma olması açısından önem dikkat çekmektedir. Bu başarı kelime çalışmaları için önemlidir. Eğer öğrencilere

kelimelerle ilgili ipuçları verilirse daha fazla kelime kazandırılabilceğini göstermektedir. Öğrencilere bilinen kelimedenden yola çıkarak ipuçlarının verilmesi kelime haznesinde var olan kelimelerin geri getirmesine yardımcı olduğu görölmüştür.

Tablo 13. Aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlama Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı

N:30	SEDYO1	SEDYO2	SEDOO	SEDOO2	SEDDO	GKKS
Sözcük	KKS	KKS	1 KKS	KKS	KKS	
Etk... n	6	6	5	6	6	29
Etken/Etkin						
D... f ... ne	6	6	5	5	6	28
Define						
Ş... r ... f	6	6	5	5	6	28
Şeref						
H...sır	6	6	4	6	5	27
Hasır						
H...nç... r	6	5	5	4	6	26
Hançer						
P...l...vra	3	6	3	5	6	23
Palavra						
M...h.r .be	4	5	5	2	6	22
Muharebe						
R...şt... ye	4	4	4	4	6	22
Rüştiye						

						104
V.. cd..n	4	6	4	4	4	22
Vicdan						
B .l .nç	4	6	4	2	4	20
Bilinç						
İd... dî	5	4	3	3	3	18
İdadî						
K... lt ... r	3	5	1	4	4	17
Kültür						
G . l .ş. m	4	5	1	2	2	14
Gelişim						
R .m .nt .k	3	4	2	1	4	14
Romantik						
S . by... n	2	6	1	3	1	13
Sübyan						
H...yb...t	3	3	2	1	3	12
Heybet						
İşl...rl...k	4	3	3	1	1	12
İşlerlik						
T ... hr... r	2	1	-	1	4	8
Tahrir						
B.l . ş.k...	1	3	-	-	1	5
Bileşke						

An.. kd . t - - - - -

Anekdot

“Aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlama” çalışmasında “Etkin/Etken” kelimesi 30 öğrenciden 29 öğrenci tarafından doğru bir şekilde tamamlanmıştır. “Etki” ya da “Etken” kelimeleri gerek günlük konuşmalarda gerekse iletişim araç-gereçlerinde sıkça kullanılan aktif *kelimelerden* oldukları için öğrenciler tarafından %100’a yakın bir başarıyla kazanılmıştır.

“Aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlama” çalışmasında öğrencilere uygulanan 20 kelimededen 17 tanesi, 12 ve daha fazla öğrenci tarafından hatasız tamamlanmış öğrencilerin kelimeleri rahatlıkla hatırladıkları ortaya çıkmıştır. Genel olarak verilen 20 kelimededen 19’u öğrenciler tarafından yapıldığı görülmüştür.

Çalışmalarda öğrencilere verilen ipuçlarının, öğrenilen kelimelerin hatırlanmasına yardımcı olduğu görülmüştür. En fazla bilinen kelime grubu “Aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlama” çalışması olmuştur.

“Aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlama” çalışmasında en az bilinen (5 öğrenci) “Bileşke”, hiç bilinmeyen ise “Anekdot” kelimesi olmuştur. “Anekdot” kelimesi ilköğretim seviyesine göre son derece soyut bir kelimedir. Kelimenin metinlerden geçmesi öğrencilerin ilgisini çekmemiş ve kalıcı olmamıştır.

“Aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlama” ile “Verilen kelimenin eş anlamını yazma” çalışmalarında öğrencilerin daha başarılı oldukları görülmüştür. İki çalışmanın da esas özelliği hatırlatma yoluyla kelimelerin kazanımını ölçmektir. İkisinde de diğer çalışma gruplarına göre daha çok başarılı olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin ilgilerini çekmek için kelime oyunlarının kullanılması kelime kazandırılması konusunda yardımcı olmaktadır. Böylece bu yolla öğrencilerin hafızasının güçlendirilmesine yardımcı olunabilir.

Tablo 14. Karışık Verilen Deyimleri Eşleştirme Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı

N:30	SEDYO1	SEDYO	SEDOO	SEDO	SEDDO	GKKS
Sözcük	KKS	2 KKS	1 KKS	2 KKS	KKS	
Çam sakızı çoban armağanı <i>çam sakızı / açmamak</i>	6	5	5	6	6	28
Kıs kıs gülmek <i>kıs kıs / olmak</i>	6	5	4	6	5	26
aralarında su sızmamak <i>aralarında su/gülmek</i>	4	6	5	5	4	24
yükte hafif pahada ağır <i>yükte hafif / değişmek</i>	5	6	4	5	4	24
musallat olmak <i>musallat / açmak</i>	4	6	3	5	5	23
orta yol bulmak <i>orta yol / değişmek</i>	5	6	4	5	3	23

tepeden tırnağa değişmek	4	4	4	4	5	21
<i>tepeden tırnağa</i> <i>/kesmek</i>						
oldu bittiye getirmek	3	4	4	5	4	20
<i>oldu bittiye /</i> <i>tütmek</i>						
tabanları yağlamak	4	6	-	4	6	20
<i>tabanları /</i> <i>boğulmak</i>						
kulağı tetikte olmak	2	4	3	5	5	19
<i>kulağı tetikte /</i> <i>sızmamak</i>						
tahammülü kalmamak	4	4	3	4	4	19
<i>tahammülü</i> <i>/pahada ağır</i>						
üzerinde durmak	2	6	4	2	4	18
<i>üzerinde</i> <i>/yağlamak</i>						
ağzını açmamak	3	3	4	2	3	15
<i>ağzını/çoban</i>						

armağanı

göz gezdirmek 4 3 3 3 2 15

göz / olmak

ipi kesmek 1 3 3 2 6 15

ipi / fıskırmak

burcu burcu 1 3 2 4 4 14

tütmek

burcu burcu /

getirmek

baştan aşağı 3 2 1 4 3 13

değişmek

baştan aşağı

/konuşmak

konuşmayı 1 2 4 4 2 13

kesmek

konuşmayı /

bulmak

taze hayat bulmak 1 2 3 2 2 10

taze hayat

/kesilmek

gözlerini 1 2 2 2 2 9

kapamak

gözlerini /

durmak

süt beyaz kesilmek	2	3	4	-	-	9
<i>süt beyaz / tepmek</i>						
aydınlığa boğulmak	1	1	1	2	3	8
<i>aydınlığa / olmak</i>						
bıyıkları yeni terlemek	2	3	2	-	1	8
<i>bıyıkları yeni / terlemek</i>						
gönül açmak	1	3	-	-	3	7
<i>gönül / kalmamak</i>						
sayfayı kapamak	-	2	1	1	2	6
<i>sayfayı / dikmek</i>						
gazı kesmek	-	1	2	-	-	3
<i>gazı /gezdirmek</i>						
ışık fişkırmak	1	1	2	-	-	3
<i>Işık / kesmek</i>						
kalemi olmak	-	-	-	2	-	2
<i>kalemi / kapamak</i>						
taban tepmek	-	-	1	-	1	2
<i>taban / bulmak</i>						

özlü konuşmak *l* - - - - *l*

özlü / kesmek

“Karışık verilen deyimleri eşleştirme” çalışmasında 30 öğrenciden 28 öğrenci “Çam sakızı çoban armağanı” deyimini doğru olarak eşleştirmiştir. En az yapılan “Özlü konuşmak”/Özlü / *kesmek*” deyimi olmuştur.

“Karışık verilen deyimleri eşleştirme” çalışmasında öğrencilere 29 tane deyim doğrusu olan “Gazı kesmek” değil başka bir deyim parçasıyla eşleştirilerek “*gazı /gezdirmek*” şeklinde verilmiştir. 15 tane deyim 13 ve üzeri öğrenci tarafından bilinmiştir. Deyim çalışmaları istenilen düzeye getirilememiştir.

Kelime çalışmalarında öğrencilere ipucu verilmesi deyimlerin daha kolay hatırlanmasına yardımcı olduğu görülmektedir. Başarı istenilen düzeyde olmasa da çağrışım yoluyla çokça kullanılan deyimlerin hatırlanması sağlanabilmektedir.

Tablo 15. Verilen kelimeleri cümle içinde kullanma Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı

N:30	SEDYO1	SEDYO2		SEDOO2	SEDDO	GKKS
Sözcük	KKS	KKS	SEDOO1	KKS	KKS	
			KKS			
Cami	6	6	6	5	6	29
Abartı	6	6	5	6	5	28
Acayip	6	6	5	5	5	27
Dadı	6	6	4	4	5	25
Acıklı	6	6	3	6	3	24
Afiyetle	6	6	3	5	3	23
Gelenek	5	6	2	5	5	23
Hoca	6	6	4	4	3	23
Âdet	6	5	4	3	4	22
Ağarmak	5	5	4	5	3	22
Anı	5	6	3	4	4	22
Beddua	5	4	5	4	4	22
Geçimsiz	6	5	4	4	3	22
Kostüm	4	6	2	5	5	22
Bencilik	3	6	3	4	4	21
Dev	5	6	3	3	4	21

Esir	5	5	4	5	2	21
Işık	3	5	4	5	4	21
İsyan	4	4	2	6	5	21
Facia	5	5	4	3	3	20
Fedakâr	3	5	3	4	5	20
Hassas	6	4	1	4	5	20
Karanlık	4	5	2	4	5	20
Ağız	4	5	3	4	3	19
Beceri	4	5	3	5	2	19
Davranmak	3	4	3	4	5	19
El	1	5	3	5	5	19
Aktör	5	4	4	4	1	18
Cephane	4	3	3	5	3	18
Elçi	5	4	4	2	3	18
Ferah	3	6	3	3	3	18
Ahbaplık	5	3	3	3	3	17
Ahlâk	3	5	2	3	4	17
Ahşap	4	5	2	3	3	17
Akçe	3	6	1	5	2	17
Alan	4	5	3	3	2	17

Antlaşma	3	6	4	3	1	17
Bunalım	3	5	3	4	2	17
Çiğ	4	6	2	4	1	17
Çile	2	5	3	4	3	17
Islık	4	4	2	3	4	17
Âfet	6	5	2	1	2	16
Âlem	5	4	2	3	2	16
Apaçık	3	4	3	3	3	16
Fani	3	4	2	4	3	16
Hâkim	4	5	1	3	3	16
Hatır	4	4	3	2	3	16
İskele	5	5	2	2	2	16
Karamsar	4	3	2	3	4	16
Katmer	1	4	2	5	4	16
Alâka	4	4	2	3	2	15
Budala	2	4	3	2	4	15
Çağdaş	3	5	1	3	3	15
Gündelik	4	4	2	3	2	15
Hâl	3	5	2	3	2	15
İstiklâl	3	5	1	4	2	15

Kavuk	5	3	2	3	2	15
Alakasız	2	4	3	3	2	14
Evren	3	3	3	3	2	14
Felâket	3	4	2	3	2	14
Fen	1	6	4	2	1	14
Algılamak	1	4	3	4	1	13
Fes	2	4	3	2	2	13
Hala	3	3	3	2	2	13
Kitle	3	3	1	5	1	13
Anıt	2	5	1	3	1	12
Birader	2	3	2	4	1	12
Dâhi	2	5	1	2	2	12
Aktris	2	3	2	3	1	11
Karamsarlık	1	3	2	3	2	11
Akılcılık	1	4	2	2	1	10
Çekişme	1	3	1	4	1	10
Endüstri	1	4	1	3	1	10
Kervansaray	2	2	1	3	2	10
Akran	4	2	1	1	1	9
Geçit	2	2	1	2	2	9

Heybe	3	2	1	2	1	9
Deha	1	3	1	2	1	8
Demeç	2	1	2	3	-	8
Dem	-	4	-	3	-	7
Kâtip	1	1	1	4	-	7
Çeşni	2	1	1	2	-	6
Derviş	1	2	1	1	1	6
Etik	1	4	-	2	1	6
Gramofon	2	2	1	1	-	6
Hoşbeş	1	1	1	2	1	6
Irgat	1	2	-	2	1	6
Etmen	2	2	-	-	-	4
Hâşâ	2	-	1	1	-	4
Irgalamak	3	-	-	1	-	4
Akis	1	-	1	-	-	2
Fiilî	-	-	1	1	-	2
İşlerlik	1	2	1	-	-	2
Koşum	-	1	-	-	-	1
Ati	-	-	-	-	-	-
Ayine	-	-	-	-	-	-

Dirik	-	-	-	-	-	-
Güdülenme	-	-	-	-	-	-
Hare	-	-	-	-	-	-
<i>İskete</i>	-	-	-	-	-	-

“Verilen kelimeleri cümle içinde kullanma” çalışmasında “Cami” kelimesi 30 öğrenciden 28’i, “Koşum” kelimesini 1 öğrenci doğru olarak cümle içinde kullanmıştır.

“Atı”, “Ayine”, “Dirik”, “Güdülenme”, “Hare” ve “İskete” kelimeleri ise öğrenciler tarafından cümlede kullanılmamıştır. Kelimeler günlük hayattan uzaklaştıkça öğrencilerin kullanma sıklıkları giderek düşmekte ve zamanla unutulmaktadır.

Bu çalışma yaprağında öğrencilere verilmiş olan 100 kelimenin 65’i 30 öğrenciden 13 ve daha fazla öğrenci tarafından doğru olarak cümle içinde kullanılmıştır. Genel toplamda 100 kelimedenden 95’i en az bir öğrenci tarafından bilindiği görülmüştür. Başarı düzeyi yüksek olan bu çalışmanın dikkat çekici noktası tanım istenmemesidir. Öğrenciler genellikle, verilmiş kelimeleri tanımlamakta sıkıntı çekmektedirler. Kelimeyi cümle içinde kullanma yaklaşımı, öğrencilerin rahat düşünmelerini sağlayarak kelimenin ne olabileceği konusunda fikir yürütmelerine olanak sağlamaktadır. Bunun da kelime çalışmaları için önemli bir nokta olduğu kanaatindeyiz.

Öğrencilerle bire bir yapılan görüşmelerde, kelime çalışmalarında en kolay olarak yaptıkları çalışma “Verilen kelimeleri cümle içinde kullanma” çalışması olduğunu belirtmişlerdir. Çoğu öğrenci “Bu kelimeyi biliyorum ama anlamını yazamıyorum” dediği diğer çalışmalara göre bu bölümü daha çok severek yapmışlardır. Öğrencilerin en çok başarı elde ettikleri çalışma olması önemli bir noktadır.

Tablo 16. Verilen Kelimenin Anlamını Yazma Çalışmasının Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Okul ve Öğrencilere Göre Dağılımı

N:30	SEDYO1	SEDYO2	SEDOO1	SEDOO2	SEDDO	GKKS
Sözcük	KKS	KKS	KKS	KKS	KKS	
Tedbir	5	6	3	6	2	22
Tavsiye	3	6	4	6	2	21
Tay	5	6	3	5	2	21
Köşk	3	6	5	6	-	20
Vazife	3	5	4	4	4	20
Makyaj	2	5	3	4	5	19
Muhteşem	3	6	4	4	2	19
Ulus	3	5	5	4	2	19
Uşak	3	5	5	3	3	19
Kötü	3	6	4	4	1	18
Zulüm	2	6	3	6	1	18
Zalim	4	5	3	2	3	17
Kürsü	1	5	3	3	4	16
Leş	3	6	3	3	1	16
Müfettiş	1	5	4	4	2	16
Uzman	3	5	3	3	2	16

Zihin	4	6	2	3	1	16
Kural	3	6	2	2	2	15
Künye	3	6	2	2	2	15
Mağlubiyet	2	4	3	4	2	15
Sakin	2	5	4	2	2	15
Tas	3	6	1	4	1	15
Tasalı	1	5	3	4	2	15
Mazi	3	5	2	1	3	14
Sahne	2	5	2	2	3	14
Tespit	2	5	2	1	4	14
Ukalâ	3	5	1	3	2	14
Terbiye	1	4	3	3	2	13
Testi	3	3	2	3	2	13
Ulu	4	6	1	2	-	13
Stres	1	4	3	2	2	12
Sükûnet	3	4	2	2	1	12
Tebessüm	2	5	2	2	1	12
Toy	4	3	1	4	-	12
Vesile	2	5	2	2	1	12
Mevki	1	5	2	2	1	11
Sinsi	-	5	2	3	1	11

Siper	3	4	2	2	-	11
Sürpriz	1	4	1	2	3	11
Tören	-	2	2	3	4	11
Vurgulamak	-	5	2	3	1	11
Kültür	-	5	1	3	2	10
Müsabaka	2	2	1	3	2	10
Yayla	2	3	3	1	1	10
Zat	2	4	2	1	1	10
Rivayet-	1	5	2	1	-	9
Simgelemek	1	3	1	2	2	9
Sinagog	3	3	1	2	-	9
Süngü	2	2	2	3	-	9
Uygarlık	2	3	2	1	1	9
Lâyık	1	5	1	-	1	8
Mil	3	4	1	-	-	8
Ülkü	3	2	2	-	1	8
Vida	-	3	2	2	1	8
Zanaatçı	2	2	1	3	-	8
Kulis	-	5	2	-	-	7
Küresel	2	2	1	2	-	7
Levha	1	2	3	1	-	7

Sur	1	2	2	2	-	7
Ufuk	1	3	1	1	2	7
Ulusal	1	4	1	1	-	7
Vasıf	-	3	1	1	1	6
Vicdan	-	4	1	1	-	6
Kulvar	1	1	2	1	-	5
Muharebe	1	2	2	-	-	5
Reçine	-	4	-	1	-	5
Tesis	2	2	1	-	-	5
Tesisat	-	2	2	1	-	5
Törpülenmek	-	5	-	-	-	5
Üstat	-	4	-	1	-	5
Velvele	1	2	1	1	-	5
Ziyade	-	2	1	1	1	5
Milisaniye	-	2	1	1	-	4
Sağanak	-	1	1	2	-	4
Sini	-	1	-	3	-	4
Taşlanmak	-	2	-	2	-	4
Tetkik	1	1	1	1	-	4
Vekil	-	3	-	-	1	4
Yemeni	-	3	1	-	-	4

Kurgu	-	1	1	1	-	3
Mahzunluk	-	2	-	1	-	3
Terim	-	1	1	1	-	3
Yele	2	1	-	-	-	3
Özdenetim	-	2	-	-	-	2
Şimendifer	-	1	1	-	-	2
Taşlık	-	-	2	-	-	2
Kösele	-	1	-	-	-	1
Kumanya	-	-	-	1	-	1
Muhacir	1	-	-	-	-	1
Mürit	1	-	-	-	-	1
Süzgün	-	-	1	-	-	1
Şer'î	-	1	-	-	-	1
Ümük	-	1	-	-	-	1
Velhâsıl	-	1	-	-	-	1
Vicdani	-	1	-	-	-	1
Zıbınlık	-	1	-	-	-	1
Mâmur	-	-	-	-	-	-
Mizaç	-	-	-	-	-	-
Palan	-	-	-	-	-	-
Teşhir	-	-	-	-	-	-

Tuğ	-	-	-	-	-	-
Yazı	-	-	-	-	-	-
Yeis	-	-	-	-	-	-
<i>Zahire</i>	-	-	-	-	-	-

“Verilen kelimenin anlamını yazma” çalışmasında “Tedbir” kelimesi 30 öğrenciden 22’si tarafından cevaplanmıştır. Genel olarak bakıldığında 100 kelimedenden 23’ü 15 ve daha fazla öğrenci tarafından bilinmiştir. 85 kelime ise oldukça düşük düzeyde kazanılmıştır. “zıbınlık” kelimesi 30 öğrenciden yalnızca bir öğrenci tarafından yapıldığı görülmüştür. Mâmur, Mizaç, Palan, Teşhir, Tuğ, Yazı, Yeis ve Zahire kelimeleri öğrenciler tarafından kazanılmadığı tespit edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

a. Sonuçlar

- Cinsiyet ile kelime kazanımı arasında doğrudan bir ilişki bulunmamıştır.
- Bilgisayar sahibi olan öğrenciler bilgisayar olmayanlara nazaran daha fazla kelime kazandıkları görülmüştür. (Bilgisayar sahibi: 0.80, bilgisayarı olmayan: 0.73)
- Öğrencinin gecekonduda ya da apartmanda oturması kelime kazanımı üzerinde etkili olduğu saptanmıştır.(Apartman: 0.80, gecekonduda: 0.65)
- Öğrencinin kirada oturması ya da ev sahibi olması kelime kazanımı üzerinde etkili olmuştur.(Ev sahibi: 0.80, kirada oturan: 0.70) Kendi evinde oturanlar kirada oturanlara nazaran daha başarılı oldukları görülmüştür.
- Anne-baba mesleğinin kelime kazanımı üzerinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle anne-babası öğretme olan öğrenciler diğer meslek gruplarına göre daha fazla kelime kazandıkları ortaya çıkmıştır. İşçi çocukları ise diğer meslek gruplarına göre daha az kelime kazanmışlardır.(0.53)

- Babanın mezuniyet durumunun artması ile çocukların kelime kazanımı arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. Babanın mezuniyet durumu arttıkça çocukların daha fazla kelime kazandıkları görülmüştür.
- Çocuğun çalışma odasının olmasıyla kelime kazanımı arasında doğrudan bir ilişki olmadığı görülmüştür.(0.08) Sadece “verilen kelimenin karşıt anlamını bulma” çalışması arasında bir ilişki olduğu saptanmıştır.(0.50)
- Annenin mezuniyetiyle çocukların “verilen kelimenin eş anlamını bulma” (0.39), “verilen kelimenin cümle içinde kullanımı” (0.33) arasında bir ilişki görülmüş, diğer çalışma yapılarında güçlü bir ilişki tespit edilmemiştir.
- Ailenin aylık geliri ile kelime kazanımı arasında doğrudan bir ilişki bulunmamıştır.
- Okuyan kardeş sayısının ile kelime kazanımı arasında bir ilişki bulunmamıştır.
- Kardeş sayısının artması ile kelime kazanımı arasında bir ilişki bulunmamış, kardeş sayısının artmasıyla deyim kazanımı arasında ise negatif bir ilişki bulunmuştur.(-0.31)
- Verilen kelimeyi cümle içinde kullanabilen öğrenciler diğer çalışmalarda başarılı oldukları görülmüştür.
- Verilen kelimenin karşıt anlamını bulma ile verilen kelimenin sesteşini bulma, aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlama ve verilen kelimeyi cümle içinde kullanma arasında bir ilişki bulunmamış (0.28), diğer çalışma yapıları arasında ilişki olduğu görülmüştür.(0.46)
- Verilen kelimenin sesteşini bilen öğrenciler bütün kelime çalışmalarında başarılı oldukları görülmüştür.(0.71)

- Verilen terimin anlamını bilmekle verilen deyim anlamını yazma ve aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlama arasında düşük bir ilişki görülmüştür.(0.14)
- Verilen deyim anlamını bilen öğrenciler diğer kelime çalışmalarını da başarıyla yaptıkları görülmüştür.(0.64)
- Verilen kelimenin eş anlamını bilmekle deyim anlamını yazmak arasında düşük bir ilişki tespit edilmiştir.(0.25)
- Verilen kelimenin eş anlamını yazabilme ile kelimenin anlamını yazabilme arasında yüksek bir ilişki görülmüştür.(0.79)
- Verilen kelimenin eş anlamını yazabilen öğrenciler verilen kelimeyi cümle içinde kullanma arasında güçlü bir ilişki tespit edilmiştir.(0.63)
- Aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlama ile diğer çalışma yaprakları arasında yüksek bir ilişki görülmüştür.(0.60)
- Verilen kelimeyi cümle içinde kullanma ile verilen kelimenin tanımını yazma arasında oldukça yüksek bir ilişki olduğu görülmüştür.(0.74)
- Babanın mezuniyet durumu arttıkça öğrencilerin verilen tanıma uygun olarak kelime yazma(0.40), verilen kelimenin sesteseşini bilme(0.51), verilen deyim karşılığını bulma(0.30), verilen kelimenin eş anlamını bilme(0.48), aralarında boşluk bırakılan kelimeleri tamamlayabilme(0.36) çalışması arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür.

- Sosyo-ekonomik düzeyler göz önüne alındığında kelime çalışmasında SEDY okullardaki öğrenciler SEDO ve SEDD düzeydeki okullara göre daha fazla kelime kazandıkları görülmüştür.

b. Öneriler

- Kelime çalışmaları sadece Türkçe dersleriyle sınırlı tutulmamalı, diğer derslerde de önem verilmelidir.
- Kelime çalışmaları oyun yoluyla öğretilmelidir.
- Türkçe ders kitaplarında kazandırılmaya çalışılan kelimeler için bir seviye belirlenmelidir.
- Kazandırılmaya çalışılan kelimeler diğer okuma metinlerinde geçmelidir.
- Günlük olarak sürekli kullanılan “ışık” ve “eğim” gibi kelimelere yer verilmemelidir.
- Kelime çalışmaları için daha fazla zaman ayırmalıdır.
- Okuma parçalarında geçen bilinmeyen kelime sayısı 7-8 kelimedenden fazla olmamalıdır.
- 6., 7. ve 8. sınıf ders kitaplarında geçen bilinmeyen kelimeler birbirini takip etmelidir.
- Hangi düzeyde ne kadar kelime kazandırılacağı araştırılmalıdır.
- Kelime çalışmalarında, bilinmeyen kelimeler cümle içinde kullanılarak kazandırılmaya çalışılmalıdır.
- Öğretilen kelimeler daha sonra mutlaka pekiştirilmelidir.
- Öğrencilere öğretilen bilinmeyen kelimelerden paragraf oluşturulmaları istenmelidir.
- Öğretilen kelimeler, sınıf içi etkinliklerde konuşma yoluyla kullanılmalıdır.

KAYNAKÇA

- ADALI Oya, Anadili Olarak Türkçe Öğretimi, Türk Dili, Dil Öğretimi Özel Sayısı, Sayı: 379-380, Temmuz-Ağustos, 1983
- AĞCA Hüseyin, Yazılı Anlatım, Gündüz Eğitim ve Yayınları, Ankara, 1999
- AKSAN Doğan ve D., Sözcük Türleri, TDK Yayınları, Ankara, 1983
- , Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s.55
- , Türkçenin Gücü, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 41-47
- AKSARI M.Fevzi, KÖKSAL Tayfur, Kelimeler, Der Hessische Kultur Minister, Weisbaden, 1988
- AKSOY Ömer Asım, Atasözleri Sözlüğü I, TDK Yayınları, Ankara, 1984
- , Gelişen ve Özleşen Dilimiz, TDK Yayınları, Ankara, 1975
- AKYÜZ Yahya, Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1985'e), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 149, Ankara, 1985
- ALAN Yusuf, Lisân ve İnsan, T.Ö.V Yayınları, İzmir, 1994
- ATAÇ Nurullah, Diyelim& Söz Arasında, YK Yayınları, İstanbul, 1998
- AYDIN Betül, Gelişim Ve Öğrenme Psikolojisi, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2003
- BALTACIOĞLU İsmail Hakkı, Toplu Tedris, Sebat Basımevi, İstanbul, 1938
- BANGUOĞLU Tahsin, Dil Bahisleri, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 1987
- BANGUOĞLU Tahsin, Türkçenin Grameri, TDK Yayınları, Ankara
- BARIN Erol, Yabancılara Türkçenin Öğretiminde Temel Söz Varlığının Önemi, TÜBAR, Türkçenin Özel Öğretim Sayısı, Sayı:13, Niğde, 2003
- BAYKOÇ Necate, Meziyet ARI, "12-30 Aylık Türk Çocuklarında Dilin Kazanılması", Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi, Ankara, 1989
- BİLGİN Nihat, Kelime Haznesi Konusunda Bir Araştırma, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (Yayımlanmamış Araştırma Raporu), Ankara, 1988
- BİNGÖL Abdülkuddüs, Türk İslam Mantıkçılarında Mantık ve Dil, Milli Eğitim, Sayı: 81, Ocak 1989

BUZAN Tony, Bellek Eğitimiyle Anımsama Yöntemleri, Epsilon Yayıncılık, İstanbul, 1996, s.104.

-----, Hızlı Okuma, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001

CIRITLI Hüsni, ENÇ Mithat ve OĞUZKAN Turhan, Eğitim Psikolojisi, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1951

CİVELEK Selahattin, Okumanın Önemi, Çağdaş Yaşam Dergisi, Sayı 203, Ekim, 1994

CÜCELOĞLU Doğan, İletişim Donanımları, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002

-----, İnsan ve Davranışı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996

-----, Yeniden İnsan İnsana, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999

ÇİFÇİ Musa, Bir Grup Yüksek Öğrenim Öğrencisi Üzerine Kelime Serveti Araştırması, Ankara, 1991(Yayımlanmamış Y. Lisans Tezi)

-----, Dinleme Eğitimi ve Dinlemeyi Etkileyen Faktörler, AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, C.II, Sayı: 2, Şubat 2001

-----, Türkçe Öğretiminde Temel İlkeler, AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:1, 1998

DAVASLIGİL Ümit, Farklı Sosyo Ekonomik ve Kültürel Çevreden Gelen Birinci Sınıf Çocuklarının Dil Gelişimine Okulun Etkisi, İst. Üniv. Edebiyat Fak. Yay., İstanbul, 1985

DEMİREL Özcan, İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1999

DÖKMEN Üstün, İletişim Çatışmaları ve Empati, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2002

-----, Zehra, İlkokul Kitaplarındaki Dilin ve Türkçeyi Kullanma Becerisinin Psikolojik Bir Yaklaşımla Değerlendirilmesi, Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı (Tebliğ Metinleri), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1988

ERCAN Sami, Hızlı Okuma Teknikleri, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 2002

ERGENÇ İclâl, Anadilinde Türkçe Yapılan Eğitimin Kavram Gelişimine ve Düşünme Üretimine Etkisi, Uluslar arası Bilgi Şöleni Bildiriler, Ankara, 7-8 Ocak 2002

ERGİN Muharrem, Orhun Kitabeleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1999, s.XIV

EVLİYAOĞLU Gökhan, Konuşma Sanatı, TTK Basımevi, Ankara, 1973

FRY Ron, Kitap Nasıl Okunur?, Timaş Yayınları, İstanbul, 2000

-----, Hafıza Nasıl Geliştirilir? (çev. Feride KURTULMUŞ), Timaş Yayınları, İstanbul, 2000

GARİBOĞLU Kemal, Örnekli Kompozisyon Bilgileri, Lise 1-2-3 Serhat Yayınları, İstanbul, 1983

GÖĞÜŞ Beşir, Anadili Eğitim Programlarının Niteliği, Türk Dili, Dil Öğretimi Özel Sayısı, Sayı: 379-380, Temmuz-Ağustos, 1983

-----, İlkokullarda Türkçe Öğretimi Kılavuzu, MEB Basımevi, İstanbul, 1968

GÖKALP Ziya, Türkçülüğün Esasları, MEB Yayınları, İstanbul, 1990

GÖKŞEN Enver Naci, Kompozisyon İlkeleri ve Antolojisi, Yüksel Test Eğitim Yayınları, İstanbul, 1977, s.35

GÖZ İlyas, Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları: 823, Ankara, 2003

GÖZLER H.Fethi, Örnekleriyle Temel Kompozisyon Bilgileri, İnkılap ve Aka Yayınevleri, Ankara, 1973

GÜLERYÜZ Hasan, Yaratıcı Çocuk Edebiyatı, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2002

GÜNEŞ Firdevs, Okuma-Yazma Öğretimi ve Beyin Teknolojisi, Ocak Yayınları, Ankara, 2000

-----, Uygulamalı Okuma-Yazma Öğretimi, Ocak Yayınları, Ankara, 2000

GÜRKAN Tanju, Çocuğun Dil Gelişimi ve Eğitiminde Ailenin Rolü, Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1-3 Ekim 1986

HARİT Ömer, Samsun ve Ankara İllerinin 6-7 Yaş Çocuklarında Kelime Hazinesi Araştırması, MEB Planlama-Araştırma ve Koordinasyon Dairesi Ankara, 1972

HARRİS Roy ve TAYLOR Tablot J., Dilbilim Düşününde Dönüm Noktaları I (çev. E.Taylan, C. Taylan), TDK Yayınları, Ankara, 2002

HAŞİM Ahmet Bize Göre/ Gurabâhâne-i Laklakan, Frankurt Seyahatnamesi, MEB Yayınları, İstanbul, 1999

İlköğretim Okulu Türkçe Dersi Taslak Öğretim Programı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1998, s.2

- J. E. ADDINGTON, % 100 Düşünce Gücü, (çev. Birol ÇETİNKAYA), Akaşa Yayın ve Dağıtım Ltd. Şti., İstanbul, 1996
- KANTEMİR Enise, Yazılı ve Sözlü Anlatım, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972
- KAPLAN Mehmet, Dil ve Tanrı, Türk Dili, Sayı: 399, Mart 1985
- , Kültür ve Dil, Dergah Yayınları, İstanbul, 2000
- KARAAĞAÇ Günay, Dil, Tarih ve İnsan, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002
- KARAALIOĞLU Seyit Kemal, Kompozisyon Sanatı, İnkılap Kitabevi, İstanbul
- KARADÜZ Ednan, Sıklık Çalışmalarının Önemi, V. Uluslar arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri-I, 20-26 Eylül, Ankara, 2004
- KAVCAR Cahid ve Diğerleri, Türkçe Öğretimi, Engin Yayınevi, Ankara, s.6
- , Edebiyat ve Eğitim, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 119, Ankara, 1982
- KAYAALP İsa, İletişim ve Dil, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1998
- KERMAN Zeynep, Dil, Kültür ve Edebiyat, Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1-3 Ekim 1986
- , Halid Ziya UŞAKLIGİL ve Türk Dili, Türk Dili, Sayı: 399, Mart 1985
- KIRAN Zeynel, Dilbilime Giriş, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ocak 2001
- KIRKKILIÇ Ahmet ve ULAŞ A. Halim, Türkçe Öğretiminde Kelimeler Dünyası, TÜBAR, Bizim Büro Matbaası, Ankara, 2003
- Klein, Peterson, Simington, Teaching Reading in the Elementary Grades, Ally and Bacon by 1991
- KORKMAZ Zeynep, Bilinçli Dil Sevgisi ve “Eleştirel Düşünme” Üzerine, Türk Dili Dergisi, Sayı: 501, Eylül 1993
- KÖKLÜGİLLER Ahmet, Açıklamalı Atasözleri, Deyimler Sözlüğü ve Özdeyişler, Kaya Yayınları, İstanbul, 1999
- KURUDAYIOĞLU Mehmet, Konuşma Eğitimi ve Konuşma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Etkinlikler, TÜBAR, Türkçenin Özel Öğretim Sayısı, Sayı:13, Niğde, 2003
- L. S. VYGOTSKY, Düşünce ve Dil, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1985

- MAVİŞ, Adil, Anlayarak Hızlı Okuma ve Öğrenme Teknikleri, Hayat Yayınları, İstanbul, 2000
- MİCHEL François Richaude ve Diğerleri, Anlayarak Çok Hızlı Okuma Teknikleri, İkon Yayıncılık, Ankara, 1990
- Montaigne, Denemler (çev. Sabahattin EYYÜBOĞLU), Cem Yayınevi, İstanbul, 1996
- MORGAN Clifford T., Psikolojiye Giriş, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2004, s.107
- NAS Recep, Metinlerle İlkokuma-Yazma Öğretimi, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2001
- OKURER Cahid, Kompozisyon Öğretimi, MEB Yayınları, Ankara, 1997
- ÖNER Sakin, Örneklerle Kompozisyon Düzenli Yazma ve Konuşma Sanatı, Yuva Yayınları, İstanbul, 1982
- ÖZ M. Feyzi, Uygulamalı Türkçe Öğretimi, Anı Yayıncılık, Ankara, 2003
- ÖZBAY Murat, Yazılı Anlatım Becerisinin Geliştirilmesi, Prof.Dr. Sadık TURAL Armağanı, Can Reklamevi, Ankara, 2002
- ÖZDEMİR Emin , İlkokul Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi Kılavuzu, İnkılap ve aka Yayınevleri
- , Anadili Olarak Türkçenin Öğretimi, Türk Dili, Dil Öğretimi Özel Sayısı, Sayı: 379-380, Temmuz-Ağustos, 1983
- , Dil ve Yazar, TDK Yayınları, Ankara, 1973, s.201.
- , Eleştirel Okuma, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1998
- ÖZSOY Yahya, AKÇAMETE Gönül, Hızlı Okuma Teknikleri, Ecem Yayıncılık, Ankara, 1996
- PARS Vedide Baha, Cahit, Okuma Psikolojisi ve İlkokuma Öğrenimi, Maarif Basımevi, İstanbul, 1954
- PORZİNG Walter, Dil Denen Mucize, (çev.Vural Ülkü), TDK Yayınları, Ankara,2003
- ARAT R.Rahmeti, Dil Meseleleri ve Türk Dili, Türk Dil İçin-I, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları:25, Ankara, 1966
- RUŞEN Mustafa, Hızla Okuma, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2000

- SAĞIR Mukim, Temel Eğitim Okullarında Konuşma Eğitimi ve Ağızlar, Türk Dili, S: 625, Ankara, 2004
- SAPİR Edward, Dil ve Toplum, (çev. Ömer DEMİRCAN), XX. Yüzyıl Dilbilimi, Ankara, 1983
- SARICA Salih ve GÜNDÜZ Mustafa, Güzel Konuşma Yazma (Kompozisyon), Fil Yayınevi, İstanbul, 1982
- SENEMOĞLU Nuray, Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya, Özsen Matbaası, Ankara, 1998
- SENİH Savfet, Kelimeler Anatomisi, Nil-AŞ Yayınları, İzmir, 1988
- SEVER Sedat , Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme, Anı Yayıncılık, Ankara, 1997
- , Dil ve İletişim, Etkili Yazılı ve Sözlü Anlatım, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Sayı:1, Cilt:1, Ankara, 1998
- , Öğretim Dili Olarak Türkçenin Güncel Sorunları ve Öğretme-Öğrenme Sürecindeki Etkili Yaklaşımlar, Uluslar arası Bilgi Şöleni, Ankara, 7-8 Ocak 2002
- ŞENBAY Nüzhet, Alıştırma Diksiyon Sanatı, MEB Yayınları, İstanbul, 1997
- ŞİMŞEK Tacettin, Çocuk Edebiyatı, Rengarenk Yayınları, Ankara, 2002
- TANSEL Fevziye Abdullah, İyi ve Doğru Yazma Usulleri, Ötüken Yayınları, İstanbul
- TAŞER Suat, Konuşma Eğitimi, İleri Kitabevi, İzmir, 1992
- TOSUNOĞLU Mesiha, Okuma Alışkanlığı ve Çocukların Okuma Eğilimleri, Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı:609, Eylül 2002
- Türkçe Sözlük-I, TDK Yayınları, Yeni Basım, Ankara, 1988, s.1072
- TÜRKYILMAZ Şevket, Özel Öğretim Yöntemleri I, Ankara Yarı Açık Ceza Evi Matbaası, Ankara, 1969
- ÜNALAN Şükrü, Türkçe Öğretimi, Nobel Dağıtım, Ankara, 2001
- VARDAR Berke, Dilbilimin Temel İlkeleri, <http://www.turkdilidergisi.com/98/>
- VURAL Mehmet, İlköğretim Okulu Programı, Yakutiye Yayıncılık, Ankara, 2000
- www.prel.org/programs/rel/vocabularyforum/nagy.pdf, October 1, 2003)

YAŞIN Zehra, Çocuk Dil Gelişiminde Ölçüt Sorunu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1981

YAVUZER Haluk, Çocuk Eğitimi El Kitabı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999

YILDIZ Cemal, Ana Dili Öğretimine Çağdaş Yaklaşımlar ve Türkçe Öğretimi, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2003